

LEV NİKOLAYEViÇ TOLSTOY

İNSAN NEYLE YAŞAR?

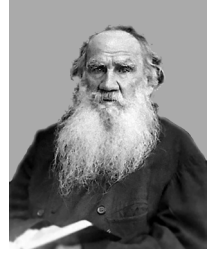
Rusça Aslından Çeviren:

Sultan BOZDAĞ ÖZMEN

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY

28 Ağustos 1828 tarihinde, Moskova'nın güneyinde, asil bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Babası Kont Nikolay İlyiç Tolstoy, 1812 yılı Napolyon savaşlarına katılmış emekli bir yarbaydı.

Tolstoy çocukluğunda, ağabeyi Nikolay'dan çok etkilenmiş, ergenliğinde Rousseau okumuş, gençliğinde önce Doğu dilleriyle ilgilenmiş, daha sonra hukuku tercih etmiştir. Ancak yalın ve parlak dehası onu özgür olmaya itince, hukuk fakültesini de terketmiştir.

Tolstoy uzun bir süre seyahat etmiş, tabiatı ve insanı incelemiştir. Batı'yı ve kendi ülkesini, insanlarını tanımış, yeni bir pedagoji sistemi geliştirmiştir.

Tolstoy çağını çok iyi gözlemiştir. Aristokrat sınıfın amaçsız, debdebeli yaşantısına ateş püskürmüştür. Onun, "İnancımın Niteliği", "Dogmatik Din Biliminin Eleştirisi" ve "Sanat Nedir" adlı eserleri Tolstoyizm'in tefsirleri niteliğindedir.

Tolstoy romanlarında, insanoğlunun ne kadar değişik karakterli olduğunu vurgular. "Savaş ve Barış" ve "Anna Karenina" insan tahlilleri ve canlı tasvirler bakımından birer başeserdir.

Tolstoy, Shakespeare'den sonra dünya dillerine en çok tercümesi yapılan yazardır. Sadece 1888-1908 yılları arasında, çeşitli dünya dillerine çevrilen eserlerinin sayısı yirmi milyonu bulmaktaydı.

Tolstoy'un kendini arayış serüveni ölünceye kadar sürdü. Karısı bile onu anlamadı. Tolstoy, bir çocuk gibi küstü ve kaçtı. Seksen iki yaşındaki ihtiyar adam, karanlık ve yağışlı bir Ekim gecesinde köyünden ayrıldı. Yolda hastalandı. 7 Kasım 1910'da küçük bir tren istasyonunda hayata veda etti.

Tolstoy'un sanat anlayışına ilişkin önemli ipuçları veren ünlü eseri 'Sanat Nedir?', ilk olarak 1898'de yayımlanmış daha sonra yazarın birtakım düzeltmeleriyle birlikte, 1930 yılında Aylmer Maude tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir. Maude çevirisi çok tutulmuş ve 1938, 1942, 1946, 1950 ve 1955 yıllarında yeni basımları yapılmıştır.

Çevirmen: Sultan BOZDAĞ ÖZMEN

Selçuk Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı mezunu olup çeviri hayatına Rus bilim adamı, tarihçi Vasili Grigoryeviç Vasili'den, Türkçe'ye kazandırdığı "Bizans ve Peçenekler" adlı eserle başlamıştır.

LEV NİKOLAYEViÇ TOLSTOY

İNSAN NEYLE YAŞAR?

Rusça Aslından Çeviren:

Sultan BOZDAĞ ÖZMEN

İNSAN NEYLE YAŞAR?– LEV NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY

© KAYALIPARK YAYINLARI: 65
Ekim 2017

Genel Yayın Yönetmeni
Vural Kaya

Görsel Yönetmen
Ramazan Arlı

Editör
Ayşegül Sözen Dağ

Çeviren
Sultan Bozdağ Özmen

Kapak
Kayalıpark Grafik

ISBN: 978-605-67653-3-9

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayıncı Sertifika No:17536

Baskı: Sebat Ofset - Fevzi Çakmak Mh. Hacıbayram Cd.
No:57 - Karatay/Konya - KTB. S. No: 16198

www.kayaliparkyayinlari.com

   / [kayaliparkkitap](https://www.kayaliparkkitap.com)

Mimar Muzaffer Cd. No:41/1 – Meram / Konya
Tel: 0332 353 62 65 – 353 62 66 Faks: 0332 353 10 22

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sk. No:42/2
Cağaloğlu / İstanbul - Tel: 0212 514 82 93

İçindekiler

Sunuş.....	7
İnsan Neyle Yaşar?.....	11
İnsana Çok Toprak Gerekir mi?..	49
Efendi İle Uşağı.....	77
Üç Soru.....	155

SUNUŞ

Anna Katerina, Diriliş, Savaş ve Barış gibi eserleri dünya edebiyatına kazandırmış olan Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828 – 1910), çeşitli janrlardan verdiği eserlerle ve eserlerinde insanlığın çeşitli meselelerine değinmiş olmasıyla çok yönlülüğünü gözler önüne serer.

İnsanın mutluluğu ancak ahlaki yönden kendisini yetkinleştirmesinde bulabileceğini savunan Tolstoy'un sanat anlayışı öğretici bir nitelik taşır. Etrafını çok iyi gözlemleyen Tolstoy, gerçeklik temelinde yazdığı eserlerinde içinde yaşadığı toplumdan canlı örnekler verir.

Yazarlığının yanı sıra, gerek eserleriyle gerek girişimleriyle eğitimci kişiliği ile de karşımıza çıkar. İçinde yaşadığı toplumun sosyo-ekonomik farklılıklarına savaş açan Tolstoy, "halkın eğitimi" konusunu en önemli görevlerinden biri olarak görür ve Rus köylüsünü eğitmek ve yaşantısını iyileştirmek adına çeşitli girişimlerde bulunur. Yurtdışı gezi-

leri sırasında eğitim kurumlarına yaptığı gözlemlerden de yola çıkarak köy çocukları için, doğduğu Yasnaya Polyana'da bir okul açar ve ayrıca Yasnaya Polyana'nın diğer bölgelerinde de buna benzer yirmiden fazla kurumun kurulmasına katkı sağlar. Tüm halkın yararlanabileceği "Alfabe" (1871-1872) ve "Yeni Alfabe" (1874-1875) adında kitaplar yazar. Alfabe ve Yeni Alfabe'de ayrıca kendi hikâyelerinden ve çeşitli masallardan, fabllardan yaptığı uyarılmalardan oluşan toplamda dört adet "Rusça Okuma Kitapları" derlemesi yer alır. Alfabe kitabı üzerine Tolstoy, " Kitabın amacı okuma, yazma, dil bilgisi, Slav dili ve aritmetik öğrenme esnasında her yaşta ve sınıftan tüm öğrencilere bir kılavuz görevi görmek ve iyi bir dille yazılmış iyi yazılar sunmaktır." demiştir.

Türkçe'ye çevirilerini yapmaya çalıştığımız "İnsan Neyle Yaşar?", "İnsana Çok Toprak Gerekir mi?" adlı hikâyeler yukarıda sözü geçen "Rusça Okuma Kitapları" serisinin dördüncü kitabında yer almakta olup 1872 – 1886 yılları arasında yazılmıştır ve Tolstoy'un yirmi iki ciltlik toplu eserlerinin onuncu cildinde yer almaktadır. "Efendi İle Uşağı", Tolstoy'un yirmi iki ciltlik toplu eserlerinin 1885 – 1902 yılları arasında yazdığı eserlerini kapsayan on ikinci cildinde yer almaktadır. "Üç Soru" adlı masalsi hikâye ise 1903 yılında yayımlanmıştır.

Tanrı'ya itaatsizlik eden melek cezalandırılarak, insanın neyle yaşadığı hakikatini öğrenmek için yer-yüzüne gönderilir. "İnsan Neyle Yaşar?" adlı hikâye, fakir bir ayakkabıcının evinde bir ölümlü olarak yaşamaya başlayan bu meleğin, Tanrı'nın öğrenmesini emrettiği hakikatleri insanlar üzerinden öğrenme sürecini anlatır.

Kendine ait toprakları olsun isteyen köylü Pahom ucuza toprak satıldığını duyduğu Başkurt diyarına gider. Ömrü boyunca rahat edebileceği kadar toprak alma hırsıyla canını, sabahtan akşama kadar yürüdüğü bozkırda bırakır. İnsana Çok Toprak Gerekir mi? Pahom'un ihtiyacı olan toprak, sığabileceği bir mezar kadardır oysa.

"İnsana Çok Toprak Gerekir mi?" hikâyesi aynı zamanda, Rusya'da yaşayan Türk milletlerinden Başkurtlar'ın bazı özelliklerini Tolstoy'un dilinden okuyuculara aktarıyor.

Tolstoy, Efendi İle Uşağı'nda, gözünü toprak hırsı bürümüş olan efendi Brehunov'u kaleme alır. İnsanın iliklerine işleyen soğukta dışarı çıkmak işten bile değilken Brehunov, uşağı Nikita'yı da yanına alarak yeni bir koruluk almak için bir yolculuğa çıkar. Koruluğu kaçırmamak için acele etmektedir, fakat çıktığı bu yolculuk kendisine ölüm getirir. Efendi, meselenin özünü anlamıştır, çok iyi anlamıştır, fakat artık bu dünyada yaşayacağı, göreceği hiçbir şey kalmamıştır.

Tolstoy, "Üç Soru" adlı masalsı hikâyede ise hayatta hiç yanılmamak, başarısızlığa uğramamak için bazı soruların cevaplarını aramaya koyulan bir kralı kaleme almaktadır. Bir münzeviye danışan kralın soruları bir cevapta buluşur: "Önemli olan tek bir an vardır: O da şimdidir. Çünkü ancak içinde bulunduğumuz zamana hükmümüz geçer."

İNSAN NEYLE YAŞAR?

Biliyoruz ki kardeşlerimizi sevdiğimiz için ölümden yaşama geçtik. Sevmeyen ölümden kalır. (Yuhanna'nın Birinci Mektubu, 3. Bölüm, 14)

Dünyada varlık içinde olup, yokluk içinde gördüğü kardeşini şefkatinden mahrum bırakanın içinde Tanrı sevgisi olabilir mi? (3, 17)

Yavrularım, sözle ve dille değil, eylemle ve içtenlikle sevelim. (3, 18)

Sevgi Tanrı'dandır, seven herkes de Tanrı'dan doğmuştur ve Tanrı'yı tanır. (4, 7)

Her kim ki sevmeyendir; işte o, Tanrı'yı tanımayan'dır. Çünkü Tanrı sevgidir. (4, 8)

Hiç kimse hiçbir zaman Tanrı'yı gözüyle görmüş değildir. Birbirimizi seversek Tanrı içimizde yaşar. (4, 12)

Tanrı sevgidir, sevgide yaşayan Tanrı'da yaşar. Tanrı da onda. (4, 16)

Eğer bir kişi Tanrı'yı seviyorum deyip kardeşinden nefret ediyorsa, o yalancıdır. Gözüyle gördüğü kardeşini sevmeyen, hiç görmediği Tanrı'yı nasıl sevebilir? (4, 20)

I

Kendine ait ne bir evi ne de toprağı olan bir ayakkabıcı, ailesiyle birlikte bir köylünün kulübesinde yaşıyor, ayakkabıcılık yaparak geçiniyordu. Ekmek pahalıydı, emek ucuzdu, kazandığı ancak boğazlarına yetiyordu. Ayakkabıcının, karısıyla ortaklaşa giydiği bir gocuğı vardı, o da iyice yıpranmış, yüzüne bakılır yanı kalmamıştı. Ayakkabıcı iki yıldır yeni bir gocuk için koyun postu alma niyetindeydi.

Sonbahara doğru bir miktar para biriktirebildi: Karısının sandığındaki üç ruble¹, bir de köylülerden alacağı olan beş ruble yirmi kapık².

Bir sabah koyun postu almak için köye gitmek üzere hazırlandı ayakkabıcı. Gömleğinin üzerine karısının pamuklu kumaştan ceketini, onun üstüne de çuha kaftanını giydi. Üç rubleyi cebine koydu, ağaçtan bir dal kırdı ve kahvaltıdan sonra yola koyuldu. "Köylülerden beş rubleyi alırım, bendeki üç rubleyi de ekledim mi gocuk için gerekli olan koyun postunu alırım." diye düşünüyordu.

Ayakkabıcı köye gelince alacaklı olduğu köylülerden birine uğradı, adam evde yoktu; karısı para vermeyip haftaya kocasıyla göndereceğine söz verdi. Ayakkabıcı bir diğerine gitti. Adam parasının olmadığına yemin billâh etti, yalnızca onarılacak bir çift

¹ Ruble: Beyaz Rusya ve Rusya Federasyonu'nda kullanılan para birimi (ç.n.)

² Kapık: Rublenin yüzde biri değerinde para birimi (ç.n.)

çizme için yirmi kapik verebileceğini söyledi. Bunun üzerine ayakkabıcı, koyun postunu veresiye almak istediye de satıcı:

-Paranı getir, istediğini seç, alacak peşinde koşmanın ne olduğunu biz biliriz. deyip veresiye vermeyi kabul etmedi.

Böylece ayakkabıcı, yirmi kapik ve bir köylüden kenarlarına deri dikeceği bir çift eski keçe çizme almak dışında hiçbir şey yapamamıştı.

Canı sıkıldı, elindeki yirmi kapiğe votka içti ve post alamadan evin yolunu tuttu. Sabahtan beri üşüyordu, ama içkiyi içtikten sonra üstünde sağlam bir gocuk olmamasına rağmen ısınmış gibiydi. Bir elindeki değnekle donmuş çamur topaklarına vura vura, diğer elindeki keçe çizmeleri de sallaya sallaya yürürken kendi kendine konuşuyordu.

-Gocuksuz da ısınabildim. İçtiğim bir yudum içkinin sıcaklığı tüm damarlarımda geziniyor. Gocuğa ihtiyacım falan yok. Derdimi unutmuş gidiyorum. Böyle bir adamım işte! Neme gerek? Gocuk olmadan da yaşarım. Hiç ihtiyacım yok. Yalnız karımın canı epey sıkılacak. Ama ayıp değil mi? Sen onun işini gör, o seni oyalasın dursun. Ama dur bakalım: Parayı bir getirme, derini yüzerim. Vallahi yaparım. Sonra ne mi oluyor? Yirmi kapikçik veriyor! Yirmi kapikle ne yapılmış? Anca içilir. "Sıkıntıdayım." diyor. Sen sıkıntıdaşın da ben değil miyim? Senin hem evin, hem hayvanların var. Her şeyin var, benimse hiçbir

şeyim yok. Senin yiyeceklerin tarlandan, bense her şeyi satın alıyorum, haftada ekmeğe üç ruble veriyorum. Eve geliyorum, bakıyorum ki ekmek bitmiş; haydi bir buçuk ruble daha. Bu yüzden ver benim paramı.

Ayakkabıcı böyle söylene söylene dönemeçteki şapele yaklaştı, şapelin arkasında beyaz bir şey gördü. Ortalık kararmaya başlamıştı. Dikkatle baktı, ama bunun ne olduğunu seçemiyordu. "Burada böyle bir taş yoktu." diye geçirdi içinden, "Bir hayvan mı ki? Hayvana da benzemiyor. Kafası insan kafasına benziyor, beyaz da bir şey. Ama burada insanın ne işi olur?"

Biraz daha yaklaştı, beyazlık şimdi tamamen görünüyordu. İşe bak! Gerçekten de bir adam, şapele yaslanmış kımıldamadan oturuyor, üstünde de hiçbir şey yok, sağ mı ölü mü belli değil. Ayakkabıcı korkmaya başladı. "Birileri bu adamı öldürmüş, soymuş ve buraya bırakmış olmalı. Bu işe bir bulaşırım sonrasında başımı kurtaramam." diye düşündü.

Şapelin önünden geçti, adam artık görünmüyordu. Şapeli biraz geçince dönüp arkasına baktı, adamın artık şapele yaşlı olmadığını, sanki dikkatle kendisine bakıyormuş gibi kıpırdadığını gördü. Ayakkabıcı daha da korktu. "Geri mi dönsem, yoluma mı devam etsem? Yanına gidersem başıma bir kötülük gelebilir. Kim bilir kimin nesi? Buralara iyi bir sebepten gelecek değil ya! Yanına gitsem, ya

üstüme atlayıp boğazıma sarılırsa? O zaman ondan kaçamam. Hadi boğazıma sarılmadı diyelim, gel de uğraş dur adamla. Çıplak bir adamla ne yapayım? Son kıyafetlerimi de ona veremem ya. Tanrı yardım etsin!”

Ayakkabıcı bu düşünceyle hızlı hızlı yoluna devam etti. Biraz daha gitmişti ki vicdanı el vermedi ve yolun ortasında durdu.

“Sen ne yapıyorsun, Semyon?” dedi kendi kendine “Adam çaresizlik içinde ölüyor, sense korkup adamı oracıkta bırakıyorsun. Yoksa servetinin soyulmasından korkacak kadar zengin mi oldun? Ah Semyon, yazık sana.”

Semyon böylece dönüp adamın yanına gitti.

II

Adama yaklaştı, dikkatle inceledi: Gençten, sapağlam biriydi. Bedeninde yara bere görünmüyordu, belli ki çok üşümüş ve korkmuştu. Şapele yaslanmış öylece oturuyordu ve başını kaldırıp Semyon'a bakamayacak kadar hâlsiz düşmüştü. Semyon iyice yaklaştı ve adam birden kendine gelir gibi oldu. Başını kaldırıp gözlerini açtı ve Semyon'a baktı. Semyon'un bu bakışla adama kanı kaynamıştı. Elindeki çizmeleri yere bıraktı, kuşağını çözdü ve çizmelerin üzerine bırakıp kaftanını çıkardı.

-Konuşmanın sırası değil. dedi. Şu kaftanı giy önce! Haydi!

Semyon adamı dirseklerinden tutup kaldırdı. Adam ayağa kalkınca Semyon, adamın temiz, ince yapılı bir vücudu; biçimli elleri ve ayakları, dokunaklı bir yüzü olduğunu gördü. Kaftanını adamın omuzlarına attı, fakat adam kollarını bulamayınca Semyon kaftanın kollarını geçirdi. Düzeltip önünü kavuşturdu ve kuşağını sıktı.

Başındaki yırtık kasketini de çıkarıp adamın başına takmak istedi, fakat kafası üşüyünce, "Benim kafam kel, onunsa uzun kıvırcık saçları var." diye düşündü. Kasketini geri taktı. "Şu çizmeleri giydirsem iyi olacak."

Adamı oturttu ve çizmeleri giydirdikten sonra şöyle dedi:

-İşte oldu, kardeş. Haydi, biraz ısın bakalım. Diğer meseleler sonra da çözülür. Yürüyebilecek misin? dedi.

Adam ayağa kalkınca Semyon'a minnetle baktı, ama hiçbir şey söyleyemedi.

-Ne diye konuşmuyorsun? Kışını burada geçiremezsin. Kafanı sokacak bir yer bulmak lazım. Haydi, takatin yoksa benim değneğime dayan. Davran bakalım!

Adam yürümeye başladı. Rahatça yürüyor, geride kalmıyordu.

Yürürlerken Semyon adama sorular sormaya başladı.

-E, nerelisin?

-Buralı değilim.

-Öyle olmalı, buralıları bilirim. Yani buraya, şapel tarafına nasıl geldin?

-Söyleyemem.

-Birileri kötülük etmiş olmalı?

-Kimse kötülük etmedi. Tanrı cezalandırdı beni.

-Elbette her şey Tanrı'dan, ama yine de barınacak bir yer bulmak lazım. Ne tarafa gitmek istersin?

-Fark etmez.

Semyon hayrete düşmüştü. Adam kötü birine benzemiyor ve kibar konuşuyor, ama kendisi ile ilgili hiçbir şey söylemiyordu. "Kim bilir başına ne işler

geldi?" diye düşünmeye başladı Semyon ve adama şöyle dedi:

-O hâlde birlikte benim evime gidelim. Hiç olmazsa biraz kendini toparlarsın.

Semyon yürüyor, yolcu da geride kalmıyor, Semyon'un yanında yürüyordu. Rüzgâr çıktı, Semyon'un gömleğini delip geçiyordu ve içtiği votkanın etkisi yavaş yavaş geçen Semyon üşümeye başlamıştı. Yürürken burnundan zar zor soluyor, karısının ceketine sıkıca sarınıyordu. "Al sana post! Post için yola çıktım ama sırtımda kaftanım bile olmadan dönüyorum, yanımda da çıplak bir adam." diye düşünüyordu. "Matryona bu işe hiç sevinmeyecek!" Karısı aklına gelince canı sıkıldı. Ama adama bakıp, onun şapelin yanında kendisine bakışını anımsayınca yüreği ferahladı.

III

Semyon'un karısı erkenden ortalığı toparlamıştı. Odun kırmış, su getirmiş, çocukların karnını doyurmuş, kendisi de bir şeyler atıştırmıştı ve "Ekmeği bugün mü yapsam yarın mı yapsam?" diye düşünüyordu. Büyükçe bir somun parçası kalmıştı.

"Eğer Semyon oralarda yemek yemişse akşam da fazla yemez, kalan ekmeğin yarına yeter." diye düşünüyordu.

Matryona somun parçasını alıp şöyle bir baktı, "Bugün ekmeğin yapmayayım. Unumuz da sadece birkaç ekmeğin kaldı. Cumayı çıkarırız kalan unla." diye düşündü.

Ekmeği kaldırdı ve kocasının gömleğini yama için masaya oturdu. Matryona bir yandan gömleği yamıyor bir yandan da kocasının gocuk için nasıl bir post alacağını düşünüyordu.

"Satıcı onu kandırmasa bari. Benim adam çok saf. Kendisi kimseyi kandıramaz ama onu bir çocuk bile oyuna getirebilir. Sekiz ruble az para değil. İyi bir gocuk bile alınabilir. Tabaklanmış olmasa da iyice bir gocuk alınır. Geçen kışı ne zor geçirdik gocuklular! Ne nehre çıkabildim ne de başka bir yere. Benim adam avludan dışarı çıkacak olsun, ne var ne yok giyinir. Bana giyecek bir şey kalmaz. Hayli oldu gideli, gelmesi lazım artık. İçki âlemine takılmış olmasa bari cancağızım!"

Matryona düşünedursun, sundurmanın basamakları gıcırdamaya başladı, içeriye birisi girdi. Matryona iğneyi gömleğe batırıp sofaya çıktı. İki kişi geliyordu: Semyon ve yanında da şapkasız ve çizmeli bir adam.

Matryona kocasından gelen içki kokusunu hemen aldı. "Sahiden de içmiş." diye düşündü. Kocasını kaftansız, sırtında sadece bir ceketle susup ezilip büzülürken görünce Matryona'nın kalbi duracakmış gibi oldu. Üstelik kocası post falan da almamıştı. "Paraları bir ipsizle içkiye yatırmış, bir de adamı tutup yanında getirmiş." diye düşündü.

Matryona onları içeri geçirdi, arkalarından kendisi de girdi. Adama baktı: Kocasıyla ortaklaşa kullandıkları kaftanı giymiş, gençten, zayıf bir yabancıydı. Kaftanın altında gömlek görünmüyordu, şapkası da yoktu. Hiç kıpırdaman, gözlerini dahi kaldırmadan öylece dikiliyordu. Matryona, "İyi birine benzemiyor, korktuğuna göre." diye düşündü.

Matryona kaşlarını çattı, sobadan tarafa çekilip onları izlemeye başladı.

Semyon kasketini çıkardı, hiçbir şey yokmuş gibi sedire oturdu.

-Matryona, sofrayı kursan da yemek mi yesek?"

Matryona bir şeyler homurdandı, sobanın yanında öylece duruyor, kıpırdamıyordu. Önce birine, sonra diğerine baktı ve sadece başını salladı. Semyon

karısının öfkelenmiş olduğunu gördüyse de yapacağı bir şey yoktu: Fark etmemiş gibi yapıp, yolcuyla kolundan tuttu.

-Otur kardeş, yemek yiyelim.

Yolcu sedire oturdu.

-Bir şeyler pişirmedin mi?

Matryona'nın öfkesi iyice arttı.

-Pişirdim, ama sana değil. Görüyorum ki aklın içkiyle birlikte uçmuş. Post için gittin ama kaftansız geldin, bir de yanında çıplak bir serseri getirdin. Benden sizin gibi ayyaşlara yemek falan yok.

-Yeter Matryona! Boş yere gevezelik etme! Önce adamın kimin nesi olduğunu sor...

-Söyle bakalım, paraları nereye soktun?

Semyon elini kaftanın cebine soktu, paraları çıkarıp düzeltti.

-İşte paralar. Trifonov para vermedi, yarına söz verdi.

Matryona daha da öfkelenmiş. Kocasını post almadığı gibi ellerindeki tek kaftanı da çıplak bir herife giydirmiş, bir de tutup adamı eve getirmişti.

Masadaki parayı kapıp saklamaya götürürken kendi kendine konuşuyordu:

-Yemek falan yok. Bütün çıplak ayyaşları doyuramayız ya.

-Bana bak Matryona, dilini tut biraz. Önce bir dinle, ne derler bak...

-Oldu, sarhoş bir ahmağı dinleyip durayım. Ne diye evlendiysen sen gibi bir sarhoşla. Annemin verdiği keten bezlerini bile içkiye yatırdın; post almaya diye gittin, içtin geldin.

Semyon karısına içkiye sadece yirmi kapık yatırdığını anlatmak, adamı nerede bulduğunu söylemek istediye de Matryona ona tek kelime dahi ettirmedi. Semyon'un ağzından bir şey çıksa karısı daha fazlasını söylüyordu. On sene önce ne olduysa hepsini bir bir dile getirdi.

Matryona konuştuğu konuştu, en sonunda Semyon'un üstüne yürüyüp kollarından kavradı.

-Ver ceketimi. Bir tek bu kaldı, bunu da alıp giydin. Ver çabuk, çöpür köpek, şeytan görsün yüzünü!

Semyon ceketini çıkarmaya başladı, bir kolunu çıkarmıştı ki karısı hızla çekiverdi, ceket dikiş yerlerinden çatırdadı. Matryona ceketini kapıp başına attı ve kapıya yöneldi. Dışarı çıkacaktı ama durdu: Hıncını çıkarmak, hem de adamın kimin nesi olduğunu öğrenmek istiyordu.

IV

-İyi bir adam olsaydı çıplak olmazdı, üstünde gömlek bile olsa yok. dedi. Diyelim ki iyi bir sebepten geldi, söyle o zaman böyle bir züppeyi nereden bulup getirdiğini.

-Yahu ben de bunu anlatmaya çalışıyordum sana. Yürüyordum, bu adam şapelin yanında çırılçıplak oturuyordu, soğuktan kaskatı kesilmişti. Yaz değil ki çırılçıplak otursun. Beni ona Tanrı gönderdi, yoksa mahvolacaktı. Ne yapsaydım? Kim bilir başına ne işler geldi! Aldım, giydirdim ve buraya getirdim. Biraz sakinleş. Günahdır, Matryona. Hepimiz öleceğiz bir gün.

Matryona ağzına geleni söylemek istedi, fakat yolcuya bakınca sustu. Adam, sedirin kenarında öylece oturuyor, hiç kıpırdamıyordu. Ellerini dizlerinde kavuşturmuş, başını önüne eğmişti, gözlerini hiç açmıyor ve sanki bir şey onu boğuyormuş gibi yüzünü buruşturuyordu. Matryona susuyordu. Semyon:

-Matryona, Tanrı'dan korkmuyor musun hiç?! dedi.

Matryona bu sözleri duyunca yolcuya bir daha baktı, kalbi birden yumuşamıştı. Kapıdan geri döndü, sobanın olduğu köşeye geçti, yiyecek bir şeyler çıkardı. Masaya fincan koyup kvas doldurdu, kalan son somun parçasını da çıkardı. Bıçak ve kaşık verdi.

-Haydi yiyin.

Semyon yolcuyla masaya yaklaştırdı.

-Sokul bakalım delikanlı, dedi.

Semyon ekmeği kesip kvasa doğradı, yemeye başladılar. Matryona ise masanın köşesinde oturuyor, elini çenesine dayamış, yolcuyla bakıyordu.

Matryona yolcuyla acımış ve sevgi duymaya başlamıştı. Adam birden neşelendi, yüzünü buruşturmayı kesti. Gözlerini Matryona'ya çevirdi ve gülümsedi.

Yemeği yediler. Matryona masayı topladı ve adama sorular sormaya başladı:

-Nerelisin?

-Buralı değilim.

-Peki, o yola nasıl geldin?

-Söyleyemem.

-Birisi mi soydu seni?

-Beni Tanrı cezalandırdı.

-Ve orada çıplak yatıyordun öyle mi?

-Evet. Öylece yatıyordum, dondum. Semyon beni görünce acıdı, kaftanını çıkarıp bana giydirdi, sonra buraya getirdi. Sen de karnımı doyurdun, içecek bir şeyler verdin, bana acıydın. Tanrı sizi korusun!

Matryona kalktı, pencereden az önce yamadığı eski gömleği aldı, yolcuyla verdi. Bir de pantolon bulup verdi.

-Gördüğüm kadarıyla gömleğin de yok. Buyur bunu giy ve neresi hoşuna giderse orada uyu, ister tavan arasında ister sobada³.

Yolcu üzerindeki kaftanı çıkardı, gömleği ve pantolonu giyip tavan arasına yattı. Matryona ışığı söndürdü, kaftanı aldı ve kocasının yanına gitti.

Matryona kaftanı örtünüp uzandı ama uyuyamadı. Yolcu aklından hiç çıkmıyordu.

Yolcunun son somun parçasının yediğini ve yarına ekmek kalmadığını, gömleği ve pantolonu yolcuya verdiğini hatırlayınca canı sıkıldı; ama adamın gülümsemesini hatırlayınca yüreği ferahlıyordu.

Matryona uzun bir süre uyuyamadı ve Semyon'un da uyumadığını, kaftanı üzerine çektiğini fark etti.

-Semyon!

-Ne var?

-Ekmeğin sonunu siz yediniz, bugün ekmek yapmamıştım. Yarın ne yaparız bilmem. Malanya teyzeden mi istesek?

-Ölmez de sağ kalkarsak yiyecek bir şeyler buluruz.

Kadın yine uzandı, bir süre sustu.

-Belli ki iyi biri, ama kendisi hakkında hiçbir şey söylemiyor.

³ Eski Rus sobalarının üzerinde yatmak için ayrıca bir bölüm vardır. Sobalar sadece ısınmak, yemek pişirmek için değil, çeşitli hastalıkları tedavi etmek için de kullanılmıştır. (ç. n.)

-Demek ki söylememesi gerekiyor.

-Semyon!

-Ne var?

-Biz hep vermeye çalışıyoruz, ama neden bize hiç kimse bir şey vermiyor?

Semyon ne diyeceğini bilemedi. "Keselim artık konuşmayı!" dedi ve dönüp uyudu.

V

Sabah Semyon uyandıığında çocuklar uyuyordu, karısı da komşulara ekmek almaya gitmişti. Yolcu üzerinde eski pantolon ve gömlekle sedirde yalnız oturuyor, yukarıya bakıyordu. Yüzünün rengi düne göre açılmıştı.

-Pekâlâ, dostum, karın ekmek ister, çıplak beden de kıyafet. Yani geçinmek için çalışmak gerek. Ne iş gelir elinden, ne bilirsin?

-Hiçbir iş bilmiyorum.

Semyon şaşırды.

-Yeter ki istek olsun, insan her şeyi öğrenir.

-İnsanlar çalışıyor, ben de çalışırım.

-Adın ne?

-Mihail.

-Peki, Mihayla, kendinle ilgili konuşmak istemiyorsun, bu senin bileceğin iş, ama karnını doyurmak zorundasın. Eğer göstereceğim gibi çalışırsan sana yemek veririm.

-Tanrı seni korusun, öğrenir, çalışırım. Ne yapacağımı göster.

Semyon eline bir toka aldı, parmaklarına geçirdi ve uçlarını birleştirmeye başladı.

-Bak, bu kadar kolay...

Mihayla onu izliyordu, tokayı aynı şekilde parmaklarına geçirip uçlarını birleştirmeye başladı. Hem men kapmıştı.

Semyon ona tokenın uçlarının birbirine nasıl yapıstırılacağını gösterdi. Mihayla bunu da hemen kaptı. Semyon ipin nasıl takılıp bağlanacağını ve di-kişin nasıl yapılacağını da gösterdi. Mihayla bunları da hemen anladı.

Mihayla, Semyon'un ne gösterirse hemen anlıyordu, üçüncü günden itibaren sanki tüm hayatı boyunca çizme dikmiş gibi çalışmaya başladı. Durmadan çalışıyor, az yiyordu; işi bittiğinde susuyor ve hep yukarıya bakıyordu. Dışarıya çıkmıyordu. Fazla konuşmuyor, şaka yapmıyor ve gülmüyordu.

Matryona'nın yemek verdiği ilk akşam dışında onun güldüğünü görmemişlerdi.

VI

Günler günleri, haftalar haftaları kovaladı ve bir yıl geçti. Mihayla Semyon'un evinde kalmaya devam ediyor ve çalışıyordu. Semyon'un işçisi Mihayla'nın ünü öylesine yayıldı ki, hiç kimsenin çizmeleri onun kadar düzgün ve sağlam dikemeyeceği söyleniyordu ve o civardan insanlar çizme almak için Semyon'a gelmeye başlamışlardı. Semyon'un durumu gittikçe düzeliyordu.

Semyon ile Mihayla bir kış günü oturmuş çalışıyorlarken kulübeye üç at koşulu, çingiraklı bir araba yaklaştı. Pencereden baktılar. Araba kulübenin karşısında durdu, arabacı yerinden bir genç atlayıp kapıyı açtı. Arabadan kürklü bir bey inip kulübeye doğru yürüdü ve sundurmaya girdi. Matryona fırlayıp kapıyı ardına dek açtı. Bey eğilerek içeri girdi, doğrulduğunda başı neredeyse tavana değecekti, tüm köşeyi kaplayacak kadar da cüsseliydi adam.

Semyon kalkıp adama selam verdi ve şaşkın şaşkın bakmaya başladı. Onun gibi bir insanı daha önce hiç görmemişti. Semyon'un kendisi çelimsiz bir şeydi, Mihayla sıska mı sıska, Matryona ise adeta bir padavra gibiydi, bu adam ise sanki başka bir dünyadandı: Kırmızı ve şişmanca bir yüzü vardı, boynu tıpkı bir öküzünki gibi kalındı, baştan aşağı sanki demirden dökülmüş gibiydi.

Bey oflaya puflaya kürkünü çıkardı, sedire oturdu.

-Hanginiz ayakkabı ustası?

-Benim, efendim. dedi Semyon, öne çıkarak.

Bey uşağına seslendi:

-Hey, Fedka! Malı getir.

Uşak elinde bir bohçayla içeri koştı. Bey bohçayı alıp masaya koydu.

-Aç.

Uşak bohçayı açınca bey elini sokup ayakkabılık deriyi çıkardı ve Semyon'a göstererek:

-Buraya bak, ayakkabıcı. Şu malı görüyor musun?

-Evet, efendim.

-Peki, bunun nasıl bir mal olduğunu biliyor musun?

-Kaliteli bir mal, dedi Semyon, deriyi yokladıktan sonra.

-Kaliteli elbette! Seni aptal, böyle bir malı hayatında görmemişsindir. Alman malı, yirmi ruble verdim.

Semyon ürkmüştü:

-Biz böylesini nerede görelim!

-Aynen öyle. Bundan benim ayağıma göre çizme dikebilir misin?

-Dikebilirim, efendim.

-“Dikebilirsin” demek. Ama çizmeleri kime dikeceğini ve derinin ne kadar kaliteli olduğunu aklın-

dan çıkarma. Bana öyle bir çizme dik ki bir yıl dayansın, ne şekli bozulsun ne de dikişleri sökülsün. Yapabileceksen deriyi al, kes, yok ama yapamayacaksan ne al ne de kes. Peşin peşin söylüyorum: Eğer çizmelerin dikişleri bir yıldan evvel sökülürse ve şekilleri bozulursa seni hapse attırırım; sökülmezler ve şekilleri de bozulmazsa sana işinin karşılığı olarak on ruble ederim.

Semyon korktu, ne diyeceğini bilemedi. Dönüp Mihayla'ya baktı ve dirseğiyle dürterek fısıldadı: "Ne dersin, dostum?"

Mihayla, "Al." dercesine başını salladı.

Semyon, Mihayla'nın dediğine uyararak bir yıl boyunca şekli bozulmayacak ve dikişleri sökülmecek çizme dikmeyi kabul etti.

Bey uşağını çağırды ve uzattığı sol ayağındaki çizmeyi çıkarmasını emretti.

-Al bakalım ölçüsünü!

Semyon on verşokluk⁴ bir kağıt parçası kesti, düzeltti ve diz çöktü, beyin çorabını kirletmemek için elini önlüğüne silerek ölçü almaya başladı. Semyon önce ayak tabanının, sonra ayağın üstünün ölçüsünü aldı; baldırın ölçüsünü almaya başlamıştı ki kağıt kısa geldi. Adamın baldırı bir tomruk gibi kalındı.

-Koncunu çok dar yapma sakın.

⁴ Eski Rus uzunluk ölçüsü birimi, 1/16 arşına, yani 4,44 cm'ye eşittir.

Semyon bir kağıt parçası daha kesmeye koyuldu. Bey oturmuş çorabının içindeki parmaklarını çıtlatırken kulübedekilere göz gezdiriyordu. Mihayla gözüne çarptı.

-Bu kim?

-Benim ustam olur. Çizmeleri o diyecek.

-Unutma bak, dedi adam Mihayla'ya, çizmeleri bir yıl dayanacak şekilde dik.

Semyon da dönüp Mihayla'ya baktığında onun beye değil, sanki biri varmış gibi dikkatle onun arkasındaki köşeye baktığını gördü. Mihayla baktı, baktı ve birden gülümsedi, yüzü aydınlanmıştı.

-Ne sırtıyorsun, aptal? Sen iyisi mi çizmeleri zamanında hazır etmeye bak.

-Tam zamanında hazır olacaklar.

-Öyle olsun.

Bey çizmesini, kürkünü giydi, önünü kavuşturdu ve kapıya yöneldi. Ama eğilmeyi unuttuğu için kafasını kapının üstüne vurdu.

Küfürler savurarak başını ovdu, arabasına bindi ve gitti.

Bey uzaklaşınca Semyon:

-Ne iri yarı adam ama! Böylesini balyozla bile öldüremezin. Kafasıyla kapının sövesini söküyordu ama bana mısın demedi.

-O yaşantının içinde nasıl böyle besili olmasın ki. Böylesine ölüm bile uğramaz, dedi Matryona.

VII

-İşi almasına aldık da başımız derde girmese bari. Mal değerli, bey ise aksinin teki. Hata yapmamamız lazım. Haydi bakalım, senin gözlerin daha keskin ve ellerin de benimkilerden çok ustalaştı. Ölçüyü sen al. Deriyi kes, ben de burunlarını dikip bitiririm, dedi Semyon Mihayla'ya.

Mihayla kendisine söyleneni yaptı, beyin derisini aldı, masanın üstüne yaydı, ikiye katladı ve bir bıçakla kesmeye başladı.

Matryona, Mihayla'nın yanına gelip deriyi nasıl kestiğine baktı ve Mihayla'nın yaptığını görünce şaşkınlıkta kaldı. Matryona da çizme işine aşinaydı, Mihayla deriyi çizme için kesmiyor, yuvarlak kesiyordu.

Matryona bir şey demek istedi ama içinden, "Herhâlde beyin çizmesinin nasıl dikileceğini ben anlamadım; Mihayla'nın bir bildiği vardır belki, işine karışmayayım." dedi.

Mihayla diğer deriyi de kesti, ipliği aldı ve çizme diker gibi çift kat iple değil, terlik diker gibi tek kat iplikle dikmeye başladı.

Matryona buna da şaşırdı, ama yine karışmadı. Mihayla dikmeye devam ediyordu. Öğle yemeği vakti gelince Semyon kalktı ve Mihayla'nın, beyin getirdiği deriden terlik dikmiş olduğunu gördü.

-Eyvah! dedi Semyon. "Tam bir senedir benimle birlikte çalışıp hiç hata yapmayan Mihayla nasıl olur

da Şimdi böyle feci bir hata yapar? Bey geniş konçlu Őeritli çizme sipariş etmişti, ama o tabansız terlik dikmiş, deriyi heba etmiş. Ben Şimdi beye ne derim? Bunun gibi bir malı da bulamam." diye düşündü.

-Sen ne yaptın böyle, dostum? Sen beni mahvettin! Bey çizme ısmarlamıŐtı, ama bak sen ne dikmiŐsin!

Tam Mihayla'yı azarlamaya başlamıştı ki kapının önünde gmbrtler duyuldu, birisi kapıya vurdu. Pencereden baktılar: Bir adam gelmiş, atını bağlıyordu. Kapıyı aıtıklarında daha önce beyin yanında gelen uşak içeri girdi.

-Merhaba!

-Merhaba. Buyur?

-Hanımım beni çizmeler için gönderdi.

-Nasıl yani çizmeler için?

-Beyimin sipariş ettiği çizmeler için! Artık onlara ihtiyaç kalmadı. Kendisi sizlere mr.

-Ne diyorsun!

-Buradan ayrıldıktan sonra eve kadar bile gide-
medi, arabada ölmüş. Eve vardığımızda kapıyı aıtık,
beyim büyükçe bir çuval gibi yıkılıverdi. Donmuştu
da, arabadan gç bela çıkardık. Hanımım beni bu-
raya gönderdi ve "Beyinizin deri bırakıp çizme sipa-
riŐ ettiği kunduracıya, çizmelere gerek kalmadığını,
elindeki deriden beye acilen cenaze terliği dikmesini
söyle. Terlikler hazır oluncaya dek de bekle ve al ge-
tir." dedi. İşte buraya bunun için geldim.

Mihayla deriden artakalanları masadan aldı ve dürdü, yaptığı terlikleri de alıp birbirine vurduktan sonra önlüğüne sildi ve uşağı verdi. Terlikleri alan uşak:

-Hoşça kalın, efendiler! Rastgele! deyip gitti.

VIII

Yıllar birbirini kovaladı ve Mihayla artık altı yıldır Semyon'un evinde yaşıyordu. Yine hiçbir yere gitmiyor, gerekmedikçe konuşmuyordu ve onca yıldır sadece iki kez gülümsemişti İlki, Matryona kendisine yemek verdiğinde, diğeri de çizme diktirmeye gelen beye bakarken. Semyon işçisinden son derece memnundu. Artık nereden geldiğini sormuyordu; tek korkusu, Mihayla'nın onu bırakıp gitmesiydi.

Bir gün evde hep beraber oturuyorlardı. Matryona kap kacakları sobaya yerleştiriyor, çocuklarsa bir sedirden diğeriye koşuyor, pencereden dışarıyı seyrediyorlardı. Semyon bir pencerenin önünde dikiş dikiyor, Mihayla ise diğeri önünde ökçe çakıyordu.

Sedirdeki çocuklardan biri Mihayla'ya doğru koştu, omzuna dayanarak dışarı bakmaya başladı.

-Mihayla amca, baksana, yanında kızlarıyla bir tüccar karısı buraya geliyor gibi. Kızlardan biri de topal.

Çocuk bunu söyler söylemez Mihayla işini bırakıp, pencereye koştu ve dışarı baktı.

Semyon şaşırmişti. Mihayla hiç bakmazdı dışarı, ama şimdi pencereye uzanmış bir şeye bakıyordu. Semyon da baktı ve temiz giyimli bir kadının sahiden de onlara doğru geldiğini gördü. Kadın, kürk giymiş ve yün şallar bürünmüş iki kız çocuğunun

elinden tutuyordu. Kızlar birbirinin aynıydı, ikisini ayırt etmek mümkün değildi. Ancak birinin sol bacağı sakat olduğundan biraz aksaya aksaya yürüyordu.

Kadın sundurmaya, oradan sofaya girdi, yağmurlukta kapıyı yoklayıp mandalını kaldırdı ve açtı. İçeri önce kızları soktu, arkalarından kendisi de girdi.

-Merhaba, efendiler!

-İçeri buyurun. Ne istemiştiniz?

Kadın masaya yakın oturdu, kızlar da dizine sokuldu. İçeridekileri görünce çekinmişlerdi.

-Bu iki kıza baharlık deri başmak dikilecek.

-Olur elbette. Bu kadar küçük ayakkabı hiç dikemedik, ama yaparız. Vardolalı yapabiliriz, keten bezinden vardolasız yapar pençesini içten dikeriz. Bu benim ustam Mihayla.

Semyon dönüp Mihayla'ya baktı ve onun işini bırakmış, gözlerini hiç ayırmadan kızlara baktığını gördü.

Semyon, Mihayla'ya hayret etmişti. Gerçi kızlar da çok sevimliydi: Kara gözlü, tombulca, al yanaklı idiler. Üzerlerindeki kürkler ve şallar da kaliteli idi. Ancak Semyon, Mihayla'nın kızlara, sanki onları tanıyormuş gibi dikkatle bakmasını bir türlü anlamıyordu.

Semyon çok şaşırıdıysa da kadınla konuşmaya, fiyatı kararlaştırmaya başladı. Fiyatta anlaştıktan

sonra ölçü almaya hazırlandı. Kadın bacağı biraz aksayan kızını dizine oturttu ve şöyle dedi:

-Bu kızdan iki ölçü al; topal ayağına bir başmak dik, sağlam ayağına da üç tane. Ayakları birbirinin aynıdır. İkizler.

Semyon ölçüyü aldı ve aksak olana bakarak:

-Ayağı neden böyle aksıyor? Pek de sevimli. Doğuştan mı böyle?

-Hayır, annesi ezmiş.

O sırada Matryona konuşmaya katıldı, bu kadının kim olduğunu, çocukların kimin olduğunu merak etmişti.

-O zaman sen onların annesi değilsin?

-Ben onların ne annesiyim, ne de akrabaları. Hiç yakınlığımız yok, onları evlatlık aldım.

-Kendi çocukların değil ama onlara hiç kıyamıyorsun!

-Nasıl kıyayım, ikisini de ben emzirip büyüttüm. Benim de bir bebeğim vardı, ama Tanrı onu aldı, ona bunlar kadar düşkün değildim.

-Peki, bunlar kimin çocukları?

IX

Kadın olanı biteni anlatmaya başladı.

-Bundan altı yıl önceydi, bu kızlar bir hafta içinde hem öksüz hem yetim kaldılar: Babalarını salı günü defnettiler, anneleri de cuma günü öldü. Bu çocuklar babalarının ölümünden üç gün sonra doğdu, anneleri de bir gün bile yaşayamadı. Biz o zamanlar kocamla birlikte köyde yaşıyorduk. Onların komşusuyduk, bahçelerimiz dip dibeydi. Kimsesiz bir köylü olan babaları ormanda ağaç keserdi. Bir gün nasıl olduysa üstüne ağaç düşürmüşler, ağaç babalarını enlemesine sıkıştırıp tüm iç organlarını ezmiş. Evine getirilir getirilmez ruhunu teslim etti, karısı da aynı hafta ikiz, işte bu kızları, doğurdu. Yoksulluk, yalnızlık içinde tek başına bir kadındı, ne bir hizmetçisi ne de bir büyüğü vardı yanında. Bu çocukları tek başına doğurdu, tek başına da öldü.

Ertesi sabah onu yoklamaya gittim, ben kulübeye girdiğimde kadın, iyi de kalpliydi, çoktan donmuştu. Can çekişirken de bu çocuğun üzerine yıkılıp bacağını ezmiş. Köylüler toplanıp kadını yıkadılar, giydirdiler bir tabuta koyup defnettiler. Hepsi iyi kalpli insanlardı. Bu çocuklar ortada kaldı. Verilecek kimse yoktu. Köyde bebekli tek kadın bendim. Sekiz haftalık bir oğlum vardı, emziriyordum. Bu kız çocuklarını bir süreliğine yanıma aldım. Köylüler toplandılar, çocukları ne yapacaklarını düşünüp taşındılar. En sonunda bana: "Marya, sen şimdilik çocukları al,

biraz sende kalsınlar, iyice bir düşünelim ne yapacağımızı.” dediler. Sağlam olanı emzirmeye başladım, ama bu aksak olanı emzirmediğim, çünkü onun yaşayacağına umudum yoktu. Ama sonra kendi kendime düşündüm, bu masum neden acı çeksin? Acıyı onu da emzirmeye başladım. Böylece kendi oğlum ve bu iki kız çocuğuyla birlikte tam üç bebek emziriyordum! Gençtim, güçlüydüm, iyi yemekler yiyordum. Ve Tanrı o kadar süt verdi ki bazen taşıdığı oluyordu. Biri beklerken ikisini aynı anda emzirdiğim zamanlar oluyordu. Biri doyunca üçüncüyü emziriyordum. Ve Tanrı, oğlum iki yaşına geldiğinde onu toprağa verip bu iki çocuğu büyütmemi uygun gördü. Bir daha çocuğum olmadı, ama malımız mülkümüz artmaya başladı. Şimdi de burada bir tüccarın değirmeninde yaşıyoruz. Maaşımız iyi, durumumuz iyi. Ama çocuğumuz yok. Bu kızlar olmasaydı ben nasıl yaşardım? Onları nasıl sevmem? Onlar benim tek varlığım!

Kadın bir eliyle aksak kızını kucağına bastırıp, diğeri eliyle de yanaklarındaki yaşları sildi.

Matryona iç çekip şöyle dedi:

-Demek ki atasözü boşuna söylenmemiş. Babasız anasız yaşanır ama Tanrı'sız yaşanmaz.

Aralarında böyle biraz konuştuktan sonra kadın ayaklandı; Semyon ile Matryona onu geçirdiler ve Mihayla'ya baktılar. Mihayla elleri dizlerinin üzerinde, gözleri yukarıya çevrilmiş, gülümser hâlde oturuyordu.

X

Semyon ona yaklaştı: "Mihayla, sen..." dedi. Mihayla sedirden kalktı, işini bırakıp önlüğünü çıkardı, Semyon ile Matryona'yı selamladı ve:

-Affedin beni. Tanrı beni bağışladı. Siz de bağışlayın, dedi.

Ev sahipleri Mihayla'dan ışık yayıldığını gördüler. Semyon da kalktı, Mihayla'yı selamlayıp şöyle dedi:

-Mihayla, görüyorum ki sen sıradan bir insan değilsin, ben seni ne alıkoyabilirim ne de sorguya çekebilirim. Ama bana sadece şunu söyle: Seni bulup eve getirdiğimde sıkıntılı bir hâlin vardı, karım sana yemek verdiğinde ona gülümsedin ve o andan itibaren yüzün neden aydınlandı? Sonra, o bey çizme sipariş ettiğinde bir daha gülümsedin ve o andan itibaren neden yüzün biraz daha aydınlandı? Şimdi de, kızlarla gelen kadını görünce üçüncü kez gülümsedin ve artık ışık saçıyorsun. Söyle bana Mihayla, neden senden böyle bir ışık yayılıyor ve neden üç kez gülümsedin?

Mihayla anlatmaya başladı:

-Tanrı beni cezalandırmıştı, artık affetti, o yüzden ışık saçıyorum. Üç kere gülümsedim, çünkü Tanrı'nın üç hakikatini öğrenmem gerekiyordu. Tanrı'nın üç hakikatini öğrendim, ilk hakikatini karım bana merhamet ettiğinde öğrendim, bu yüzden

ilk kez gülümsedim. Diğer hakikati zengin adam çizme sipariş ettiğinde öğrendim ve ikinci kez gülümsedim, şimdi de, kızları görünce, üçüncü ve son hakikati öğrendim ve üçüncü kez gülümsedim.

Bunun üzerine Semyon şöyle dedi:

-Söyle bana Mihayla, Tanrı seni neden cezalandırdı ve Tanrı'nın o hakikatleri neler, ben de bileyim?

-Tanrı beni, O'na itaat etmediğim için cezalandırdı. Ben gökyüzünde bir melektim ve Tanrı'ya itatsızlık ettim.

Tanrı beni bir kadının ruhunu almam için gönderdi. Yeryüzüne indiğimde o kadın tek başına yatıyordu, hastaydı, ikiz doğurmuştu, iki kız bebek. Bebekler annelerinin yanında kıvıldanıp duruyordu, anneleri onları göğsüne kaldıramıyordu. Kadın beni görünce Tanrı'nın beni, kendisinin ruhunu almam için gönderdiğini anladı, ağlamaya başladı ve şöyle dedi: "Ey Tanrı'nın meleği! Kocamı daha yeni defnettik, ormanda bir ağacın altında kalıp öldü. Benim ne bir kız kardeşim var, ne teyzem, ne de annem. Öksüzlerimi büyütecek kimsem yok. Benim ruhumu alma, çocuklarımı besleyip büyütmememe müsaade et, ayaklansınlar! Çocuklar babasız, annesiz yaşamamaz!" Kadının sözünü dinledim, bebeğinin birini göğsüne koydum, diğerini de eline verdim ve göğeyükseldim. Tanrı'nın huzuruna çıktım "Tanrım, o lohusanın ruhunu alamadım. Kocası ağacın altında ezilmiş, kadın ikiz doğurmuş, ruhunu almamam için

yalvardı. "Çocuklarımı besleyip büyütmememe müsaade et, ayaklansınlar. Çocuklar annesiz, babasız yaşayamaz." diye yalvardı. Ben o kadının ruhunu alamadım." Bunun üzerine Tanrı şöyle dedi: "Git o lohusanın ruhunu al ve üç hakikati öğren: İnsan içinde ne barındırır, insana ne bahşedilmemiştir ve insan neyle yaşar? Öğrendikten sonra göğe döneceksin." Böylece tekrar yeryüzüne indim ve yeni doğum yapmış olan kadının ruhunu aldım.

Bebekler annelerinin göğsünden düştü. Kadının cansız bedeni yatağa yığılıp bebeklerden birinin üzerine düşerek ayağını ezdi. Kadının ruhunu Tanrı'ya götürmek için köyün üzerinde yükseldim, ama rüzgâra yakalandım, kanatlarım koptu ve kadının ruhu Tanrı'ya tek başına yükseldi. Bense yeryüzüne, yolun kenarına düştüm.

XI

Semyon ve Matryona yanlarında kimin yaşadığını, kimi giydirdiklerini ve kimin karnını doyurduklarını anlamışlardı, korkudan ve sevinçten ağlamaya başladılar.

Melek şöyle devam etti:

-Tarlada yalnız ve çıplaktım. Önceleri insani ihtiyaçları, soğuğu ve açlığı bilmezdim, insan hâline gelince acıktım, soğuktan donmuştum ve ne yapacağımı bilmiyordum. O tarlada bir şapel gördüm, Tanrı için yapılan bu şapelde barınabileceğimi ümit ederek oraya gittim. Şapelin kapısı kilitliydi, içeri giremedim. Ve rüzgârdan korunmak için şapelin arkasına oturdum. Akşam oldu, epey acıkmıştım, kaskatı kesilmiştim ve hiç dermanım kalmamıştı. Birden yoldan bir adamın geçtiğini işittim, elinde bir çift çizme vardı ve kendi kendine konuşuyordu. İnsan hâline geldiğimden bu yana ilk kez bir ölümlüye rastlıyordum, yüzü bana korkunç gelince de hemen başımı çevirdim. Adam kendi kendine konuşuyor, kışın şiddetli soğuklarda ne giyeceğini, karısının ve çocuklarının karnını nasıl doyuracağını düşünüyor. İçimden: "Soğuktan ve açlıktan ölmek üzereyim, ama bu adam da kendisinin ve karısının ne giyeceğini, nasıl geçineceklerini düşünüyor. O bana yardım edemez." dedim. Adam beni gördü, kaşlarını çattı, yüzü daha da korkunç bir hâl aldı ve şapelin önünden yürüyüp geçti. Umudumu kesmiştim. Birden

geri geldiğini duydum. Başımı kaldırıp baktığımda aynı adamı tanıyamadım. Az önce yüzünde ölümü görmüştüm. Ama sonra birden canlandı, yüzünde Tanrı'yı gördüm. Yanıma gelip beni giydirdi ve evine götürdü. Eve vardığımızda bizi bir kadın karşıladı. Kadın adamdan daha korkunçtu, konuşmaya başlayınca ağzından ölüm kokusu yayılıyordu, o pis koldan nefes alamadım. Beni dışarıya, soğuğa atmak istiyordu, Beni dışarıya atarsa öleceğimi biliyordum. Kocasını ona Tanrı'yı hatırlatınca kadın birden değişti ve bize yiyecek bir şeyler hazırladı, bana bakınca ben de ona baktım, artık kadına ölüm hükmetmiyordu, hayat gelmişti, onda Tanrı'yı gördüm.

Tanrı'nın ilk emrini hatırladım: "İnsan içinde ne barındırır?" İnsanın içinde sevgi barındırdığını öğrendim. Tanrı'nın öğrenmemi istediği ilk hakikati göstermiş olmasına sevinmiştim ve ilk kez bu yüzden gülümsedim. Fakat henüz her şeyi öğrenmemiştim. İnsana ne bahşedilmediğini ve insanın neyle yaşadığını bilmiyordum.

Böylece sizinle birlikte yaşamaya başladım ve aradan bir yıl geçti. Bir gün bir adam şekli bozulmadan ve dikişleri sökülmeden bir yıl dayanacak çizme sipariş etmeye geldi. Ona bakınca birden omuzlarının arkasında arkadaşımı, ölüm meleğini, gördüm. O meleği benden başka kimse görmedi, ama ben onu tanıyordum ve akşam olmadan adamın ruhunu alacağını biliyordum. Ve kendi kendime düşündüm:

"Adam bir yıllık hazırlık yapıyor ama akşam olmadan öleceğinden haberi yok." İşte o zaman Tanrı'nın diğer emrini hatırladım: "İnsana ne bahşedilmediğini öğren."

İnsanın içinde ne barındırdığını öğrenmiştim. O zaman da insana neyin bahşedilmediğini öğrendim. İnsanlara kendi ihtiyaçlarının ne olduğu bilgisi bahşedilmemiştir. İşte o zaman ikinci kez gülümsedim. Melek arkadaşımı gördüğüme ve Tanrı'nın bana diğer hakikatini göstermiş olmasına çok sevinmiştim.

Ama hâlâ her şeyi bilmiyordum. İnsanın neyle yaşadığını henüz öğrenmemiştim. Sizinle yaşamaya devam ederken Tanrı'nın bana son hakikatini göstereceği zamanı bekledim. Buradaki altıncı yılımda o kadınla birlikte ikiz kızlar geldi, kızları hemen tanıdım ve nasıl hayatta kaldıklarını öğrendim. Öğrenince de kendi kendime şöyle düşündüm: "Anneleri çocukları için bana yalvardığı zaman ona inanmış; çocuklar babasız, annesiz yaşayamaz sanmıştım, oysa yabancı bir kadın onları emzirip büyütmüş. Kadının öz çocukları olmayan bu kızlara duyduğu sevgiyi ve onlar için gözyaşı döktüğünü görünce kadında Tanrı'nın varlığını gördüm ve insanın neyle yaşadığını anladım. Tanrı'nın bana son hakikatini de gösterdiğini ve böylece beni affettiğini anlayınca da üçüncü kez gülümsedim.

XII

Melek bir anda çırılçıplak kaldı ve bedeni çıplak gözle bakılamayacak bir ışıkla kaplandı. Sanki kendisinden değil de göklerden geliyormuş gibi daha gür bir sesle konuşmaya başlayıp şöyle dedi:

-Her insanın kendisi için kaygılanarak değil, sevgiyle yaşadığını öğrendim.

Anneye çocuklarının hayatta kalmak için neye ihtiyacı olduğu bilgisi verilmediği gibi zengin adama da kendisine aslında neyin lazım olduğu bilgisi verilmemişti. Ve hiçbir insana da hayatta iken bir çift çizmeye mi yoksa akşama ölüsüne bir çift terlik mi lazım olduğu bilgisi verilmemiştir.

İnsan hâline geldiğimde, kendim için kaygılanmamdan değil, yoldan geçen bir adamın ve karısının içindeki sevgiyle, onların bana acıyıp beni sevmesiyle hayatta kaldım. Öksüzler kendilerine gösterilen ihtimamla değil, yabancı bir kadının içindeki sevgiyle; onlara acımasıyla ve onları sevmesiyle hayatta kaldı. Ve tüm insanlar kendileri için tasalanmakla değil, içlerindeki sevgiyle yaşıyorlar.

Önceden Tanrı'nın insanları sırf yaşamalarını istediği için hayata gönderdiğini sanıyordum; şimdi ise daha fazlasını anladım.

Anladım ki Tanrı insanların ayrı ayrı yaşamasını istemez, bu yüzden onlara kendileri için neyin lazım olduğu bilgisini vermemiştir. Tanrı insanların

bir arada yaşamasını istemiş ve bu yüzden her birine hem kendileri için hem de herkes için lazım olan şeyleri göstermiştir.

İnsanlara sadece kendi refahları için verdikleri uğraşla hayatta kalıyorlar gibi görünse de onların sadece sevgiyle hayatta kaldıklarını anladım. İçinde sevgi barındıran kişi Tanrı'ya yakındır, Tanrı onun içindedir, çünkü Tanrı sevgiyi yaratandır”.

Melek Tanrı'ya şükretmeye başladı, sesinden izba⁵ zangırdıyordu. Tavan açıldı ve yeryüzünden göğe doğru kızıl bir ışık sütunu yükseldi. Semyon, karısı ve çocukları yere düştü. Melek arka omuzlarındaki kanatlar açılınca göğe yükseldi.

Semyon kendine geldiğinde izba eskisi gibiydi ve içinde ailesinden başka kimse yoktu.

⁵ İzba: Ağaç kütüklerinden yapılan tipik Rus köy evidir (ç.n.)

İNSANA ÇOK TOPRAK GEREKİR Mİ?

I

Şehirde yaşayan ve bir tüccarla evli olan abla, bir köylüyle evli olan kız kardeşini ziyaret etmek için köye gelmişti. Çay içerken sohbet ediyorlardı. Büyük olanı övünmeye başladı: Şehir hayatını övüyor; orada bolluk içinde yaşadıklarını; rahat rahat gezdiklerini, çocuklarına güzel kıyafetler giydirdiklerini; yiyip içtiklerini lezzetli şeyleri, gezmelere, şenliklere, tiyatrolara gittiklerini anlatıyordu.

Güçenen küçük kardeş de tüccar yaşantısını küçümseyip, kendi köy yaşantısını yüceltmeye başladı.

-Kendi yaşantımı seninkine değişmem. Bolluk içinde yaşamıyor olabiliriz, ama hiç olmazsa tasamız yok. Daha iyi yaşıyor olabilirsiniz ama bazen hayli kazanıyor, bazen de hepsini kaybediveriyorsunuz. Atasözü ne der, bilirsin. "Kâr ile zarar kardeşdir." Bugün zenginken, yarın bir bakıyorsun pencere altında dileniyorken buluyorsun kendini. Bizim köy

yaşantımız daha güvenilir: Köylünün midesi küçük-tür, ama uzun yaşar. Zengin olmayız belki ama kar-nımız hep tok olur.

Büyük kardeş konuşmaya başlıyor bu defa:

-Ne tokluk ya! Neyin varsa domuzlarla ve buza-ğlarla paylaşıyorsun! Ne bir zarafet var ne de görgü köy yaşantısında! Kocan ne kadar çalışırsa çalışsın, gübrelerin içinde yaşıyorsunuz, öyle de öleceksiniz. Çocuklarınıza da aynı olacak.

-Ne fark eder ki? - diye cevap verdi küçük kız kardeş. -Bizim işimiz bu. Yaşantımız zor olsa da kimseye dil dökmüyoruz, kimseden korkmuyoruz. Ama siz şehirde insanı günaha teşvik edecek şey-lerin içinde yaşıyorsunuz. Bugün iyisiniz, ama ya-rın bir bakmışsın şeytan kocanı kumarla, güzel bir kadınla, içkiyle baştan çıkarmış. O zaman her şey güme gider. Olmuyor mu sanki böyle şeyler?

Pahom, küçüğün kocası, sobada oturmuş kadın-ların gevezeliklerini dinliyordu.

-Çok doğru. Biz köylüler küçük yaştan beri top-rağı işlediğimizden aklımıza böyle delice hevesler gelmez. Bizim tek derdimiz, toprağımızın az oluşu! Bol bol toprağım olsaydı ben hiç kimseden, hatta şeytandan bile korkmazdım!

Kadınlar çayı bitirince kıyafet dedikodusuna dal-dılar, sonra bulaşıkları yıkayıp yatmaya çekildiler.

Şeytan da sobanın arkasındaydı ve tüm konuğu-

lanları duymuştu. Pahom'un, karısının sözlerinden sonra içinde uyanan böbürlenmeyle yeterince toprağı olsa şeytandan bile korkmayacağını dile getirmesine sevinmişti.

"Peki, görüşelim bakalım; sana çokça toprak vereceğim. Verdiğim toprakla da seni baştan çıkaracağım."

II

Köyün yakınlarında yüz yirmi desyatinalık⁶ toprağı olan orta hâlli bir bey karısı yaşıyordu. Kadın önceleri köylülerle iyi geçiniyor, kimseyi kırmıyordu. Fakat yanında asker emeklisi bir kâhya çalışmaya başlamıştı ve kestiğı para cezalarıyla köylüleri canından bezdiriyordu. Pahom ne kadar dikkat ederse etsin ya atı yulaflara dalıyor, ya inek bahçeye giriyor, ya danaları çayırlara kaçıyordu ve bunların hepsi yüzünden de ceza alıyordu.

Pahom cezaları ödüyor, hincını da azarlayarak ve döverek evdekilerden çıkarıyordu. Pahom bütün yaz bu kâhya yüzünden bir sürü günaha girmişti. Ancak hayvanlar avludan çıkmayınca rahat edebildi, yeme acıyordu ama en azından ceza korkusu yoktu.

Kışın, hanımın toprağını satacağı, kâhyanın yoldan taraftan büyük bir bölümle birlikte bu toprağı alma niyetinde olduğu söylentisi yayıldı. Bunu duyan köylüler ah vah etmeye başladılar. "Toprağı kâhya alırsa hanımdan daha beter cezalarla canımıza okur. Biz o toprak olmadan yaşayamayız, hepimiz ailemizi bu topraktan geçindiriyoruz." diye düşünüyorlardı. Köylüler toplanıp hanıma, toprağı kâhyaya satmamasını, daha yüksek bir fiyata kendilerine vermesini rica etmeye gittiler. Hanım toprağı onlara satmayı kabul etti. Köylüler bütün toprağı almaya

⁶ Desyatina: Yaklaşık 1,09 hektara eşit eski Rus yüzey ölçü birimi. (ç.n.)

niyetlenip birkaç kez toplandılar, ancak bir sonuca varamadılar. Şeytan aralarına anlaşmazlık tohumları ektiğinden hiçbir şekilde anlaşamıyorlardı. En sonunda herkesin gücünün yettiğince ayrı ayrı satın almasına karar verdiler. Hanım bunu da kabul etti. Pahom, komşusunun hanımdan yirmi desyatinalık toprak aldığını ve hanımın paranın yarısını bir yıl taksitlendirdiğini duydu. Pahom'un kıskançlık duyguları kabardı. "Koca toprak bir bir satılıyor, ben ise tek parça alamadan kalacağım." diye düşünüp karısına danıştı.

-Herkes alıyor, biz de bir on desyatına kadar al-sak iyi ederiz. Aksi hâlde zor geçiniriz: Kâhya verdi-ği cezalarla canımız okudu.

Toprağı nasıl alacaklarını etraflıca düşündüler Kenarda birikmiş yüz ruble paraları vardı, tayı ve arıların yarısını sattılar, oğullarını ırgatlığa yerleş-tirdiler, bacanağından borç aldılar derken paranın yarısı toplandı.

Pahom paraları cebine koydu, içinde korusu da olan on beş desyatinalık bir araziye gözüne kestirdi ve hanımla pazarlık yapmaya gitti. Arazi için anlaşıp el sıkıştı ve kaporasını verdi. Şehre gidip tapuyu ha-zırlattılar, Pahom paranın yarısını peşin ödedi, kala-nını da iki yılda ödemeyi taahhüt etti.

Artık Pahom'un da kendine ait toprağı vardı. Borçlanarak tohum alıp satın aldığı toprağına ekti, iyi de ürün aldı. Kalan borcunu ve bacanağından

aldığı borç parayı bir yılda ödedi. Pahom artık bir toprak sahibi olmuştu: Kendi toprağını sürüp ekıyor, kendi toprağında ot biçiyor, kendi toprağının ağaçlarını kesiyor ve hayvanlarını kendi toprağında otlatıyordu. Mülkiyeti kendine ait olan tarlasını sürmeye çıktığında ya da ekinlere ve çayırlara bakmaya gittiğinde çok keyifleniyordu. Otlar başka türlü çıkıyor, çiçekler başka türlü açıyor gibi geliyordu. Bu toprağın yanından geçtiği zamanlar toprak sıradan bir toprakken, şimdi tamamen farklı geliyordu gözüne.

III

Pahom böyle yaşayıp giderken keyfi yerindeydi. İyi hoş ama köylüler Pahom'un ekinlerini ve otlagını çığnemeye başlamışlardı. Pahom güzellikle rica ettiyse de, köylüler oralı olmadı: kâh çobanlar inekleri onun otlagina salıyor, kâh gece otlamasına çıkan atlar onun ekinlerine giriyordu. Pahom birkaç kez hayvanları kovup sahiplerini affedip hiçbirinden davacı olmadı, fakat en sonunda sabrı taştı ve Belde Mahkemesi'ne şikayette bulundu. Köylülerin tüm bunları kasten değil, toprakları olmadığından yaptığını biliyordu, Ama yine de "Bunu görmezden gelemem, yoksa böyle böyle her şeyimi yok ederler. Hadlerini bildirmeli." diye düşünüyordu.

Böylelikle bir kez dava etti, ikinci kez etti, köylülerden birkaçı para cezasına çarptırıldı. Komşuları Pahom'a öfke beslemeye başlamışlardı, bu sefer topraklarına kasten zarar vermeye başladılar. Biri bir gece Pahom'un korusuna girip on ıhlamur ağacını gövdelerinden kesti. Pahom korudan geçerken bir yerin bembeyaz kaldığını fark etti. Yaklaşınca ağaçların bulunduğu yerde köklerinin kaldığını, kabukları soyulmuş ağaç gövdelerinin de bir yana fırlatıldığını gördü. Bari kenardakileri kesseydi, bir tane bıraksaydı hiç olmazsa. Yok, hepsini sıradan geçirmiş cani. Pahom öfkeden deliye döndü: "Ah bunu yapanı bir bulursam ona gününü göstereceğim. Düşündü, düşündü ve "Semka olmalı, ondan başkası

yapmış olamaz" dedi. Semka'nın avlusuna bakmaya gitti, hiçbir şey bulamadı, atıştı geldi. Pahom, bunu Semka'nın yaptığına iyice kanaat getirdi. Bir dilekçe verdi. Mahkemeye gittiler. Dava tekrar tekrar görüldü, hiçbir delil bulunmayınca Semka beraat etti. Pahom şimdi kendisini daha da haksızlığa uğramış hissetti ve hıncını mahkeme başkanından ve yargıçlardan çıkardı.

-Siz hırsızlardan rüşvet alıyorsunuz. Dürüst yaşıyor olsaydınız bu hırsızı serbest bırakmazdınız. dedi.

Pahom hem yargıçlarla hem de komşularıyla atıştı. Komşuları, evini ateşe vermekle tehdit etmeye başladılar. Pahom toprağında rahat rahat yaşıyordu ama cemaatin içindeki yeri gittikçe kötüleşti.

O sıralarda köyde, ahalinin başka yerlere taşınmaya başladığı söylentisi çıktı. "Benim toprağımı bırakıp gitmemin bir lüzumu yok, belki komşularımdan gidenler olur da daha geniş toprağımız olur. Onların topraklarını alır arazimi büyütürüm, yaşıntım daha iyi olur. Aksi hâlde hep darlık içinde olacağım." diye düşünüyordu Pahom.

Bir gün Pahom evde otururken köyden geçen bir adam çıkageldi. Geceyi evlerinde geçirmesini söyleyip yemek verdiler. Pahom nereli olduğunu sordu. Adam aşağıdan, Volga'nın öbür tarafından geldiğini, orada çalıştığını söyledi. Laf lafı açtı, adam milletin Volga'nın öbür tarafına yerleşmeye gittiğini anlattı. Oraya yerleşip köy nüfusuna tabi olduklarını ve ken-

dilerine adam başına on desyatına toprak verildiğini anlattı.

-Toprak da ne toprak ama! Ektikleri çavdarın samanından at görünmüyor, attığın beş avuç tohumdan bir demet saman alacak kadar da sık bitiyor. Köylünün biri beş parasız, malsız mülksüz geldi, ama şimdi kendine ait altı atı, iki ineği var.

Pahom'un kalbi hırsıyla tutuştu. "Daha iyi yaşamak varken ne diye burada sefalet içinde yaşayayım? Buradaki toprağımı ve çiftliğimi satıp o paralarla orada her şeyi baştan yaparım, düzenimi yeniden kurarım. Bu darlıkta yaşamak bile günah. Ama her şeyi adam akıllı bir öğrenmek lazım."

Pahom yaza doğru hazırlandı ve Volga'nın öbür tarafına gitmek üzere yola koyuldu. Volga üzerinden vapurla Samara'ya indi, sonra dört yüz kilometre kadar yürüdü ve sonunda o yere vardı. Her şey tıpatıp o adamın anlattığı gibiydi. Köylüler burada rahat rahat yaşıyordu, adam başına on desyatına toprak verilmişti ve yeni gelenleri de seve seve kabul ediyorlardı. Ayrıca parası olanlar, kullanmaları için verilen toprak dışında istedikleri kadar toprağı kendi mülkleri olarak alabiliyorlardı. Desyatınası üç rubleden olmak üzere istedikleri kadar!

Pahom istediğı her şeyi öğrenip sonbahara doğru evine döndü ve her şeyini satmaya başladı. Arazisini kârla sattı, çiftliğini ve bütün hayvanlarını sattı, köyden kaydını sildirdi ve bahar gelince ailesiyle birlikte yeni yere gitmek üzere yola çıktı.

IV

Pahom ailesiyle birlikte yeni yere varır varmaz büyük bir köyün kütüğüne kaydını yaptırdı. Köyün önde gelenlerine içkiler ikram etti ve gerekli olan tüm belgeleri sundu. Pahom'u kabul ettiler, bir otlak yanı sıra beş kişilik ailesi için farklı tarlalarda elli desyatına toprak verdiler. Pahom çiftliğini kurdu, yeni hayvanlar aldı. Ailesinden bir kişiye eskisinin üç katı toprak düşüyordu. Üstelik toprak bol ürün veren cinstendi. Eskisine kıyasla on kat iyi durumdaydı yaşantısı. Hem ekilebilir toprağı hem de otlakları hayli boldu. İstedığı kadar hayvan da besleyebiliyordu.

Başlarda çiftlik kurarken ve yerleşme telaşı ile meşgulken her şey iyi görünüyordu Pahom'a, ama buraya alıştıkça yeterince toprağı olmadığını düşünmeye başladı. Pahom ilk yıl köy arazisinden payına düşen kısma buğday ekti, iyi mahsul aldı. Tekrar buğday ekmeye niyetlendi ama köy arazisi az gelmeye başladı. O bölgede buğday nadas arazilerine ya da malaz topraklara ekiliyordu. Toprak bir ya da iki yıl ekiliyor ve tekrar üzerinde otlar yetişene kadar nadasa bırakılıyordu. Bu tür arazileri isteyen de çok oluyordu, ama herkese yetecek kadar toprak yoktu. Bu sebeple de tartışmalar çıkıyordu. Biraz daha zengin olanlar bu toprakları kendileri ekmek istiyor, fakirler ise vergilerini çıkarabilmek için tüccarlara bırakıyordu. Pahom daha fazla buğday ekmek isti-

yordu. Ertesi yıl bir tüccardan bir yıllığına toprak kiralandı. Bol miktarda buğday ektiler ve çok güzel hasat aldılar. Gelgelelim arazi köyden uzaktı ve buğdayların on beş kilometreden taşınması gerekiyordu. Bir süre sonra Pahom köylü tüccarların bölgedeki küçük çiftliklerde yaşadıklarını ve zenginleştiklerini fark etti. "Ben de mülkiyeti bana ait biraz toprak alıp üstüne de küçük bir çiftlik kondursam çok daha iyi olur. O zaman topraklarımın hepsi bir yerde olur." diye düşünüyordu Pahom. Mülkiyeti kendine ait bir arazi alma meselesi aklını kurcalamaya başladı.

Böyle üç yıl geçti. Toprak kiralayıp buğday ekliyordu Pahom. Mevsimler iyi geçmiş, iyi mahsul almıştı ve nadas yılı için para biriktirmişti. Yaşamalarına yaşıyordu ama her sene başkalarının toprağını kiralamaktan ve toprak yüzünden insanlarla uğraşmaktan bıkkınlık gelmişti. Nerede iyi bir arazi varsa köylüler hemen oraya üşüşüyor ve kapışıyorlardı. Tez davranmazsa ekilecek bir arazi kalmıyordu. Üçüncü sene bir tüccarla köylülerden yarı yarıya bir otlak kiralayıp sürdüler, köylülerle aralarında bir anlaşmazlık çıktı ve mahkemelik oldular, bütün emekleri boşa gitti. "Kendi toprağım olsaydı," diye düşündü Pahom, "kimseye dil dökmezdim, tüm bu aksilikler de gelmezdi başıma."

Böylece Pahom satın alabileceği bir arazi aramaya koyuldu. Beş yüz desyatinalık arazisini paraya sıkıştığı için ucuza satmaya razı olan bir köylü bul-

du. Adamla anlaşmaya gitti, sıkı bir pazarlık sonrası yarısını sonra ödemek kaydıyla bin beş yüz rubleye anlaştı. İşi sonuca bağlamak kalmıştı, bir gün köyden geçen bir tüccar atını yemlemek için Pahom'un çiftliğine uğradı. Çay içip sohbet ederlerken tüccar, uzaklardan, Başkurt topraklarından geldiğini, Başkurtlar'dan beş bin desyatına araziyi sadece bin rubleye satın aldığını anlattı. Pahom art arda sorular sorunca adam şunları anlattı:

-Sadece önde gelenlerin gönlünü yaptım. Hepi topu yüz ruble tutan gömlekler, halılar, bir paket çay hediye ettim, içenlere içki verdim. Ve arazinin desyatinasını yirmi kapikten almış oldum, -dedi, arazinin tapusunu göstererek.- Arazi nehir kenarında, baştan başa ot dolu bir bozkır.

Pahom oradaki halk ve çevre ile ilgili sorular sormaya başladı.

-Orada bir yıl yürüsen bile öbür ucuna varamayacağın kadar çok toprak var. Hepsi Başkurt toprakları. Halk da koyun gibi saf. Topraklarını yok pahasına satın alabilirsin.

"Ne diye buradan beş yüz desyatinalık araziye bin ruble verip bir de borç altına gireyim? Hâlbuki orada bu paraya daha fazlasını alabilirim!" diye düşündü Pahom.

V

Pahom oraya nasıl gidebileceğini sordu ve tüccarı yolcu eder etmez oraya gitmek üzere hazırlığa koyuldu. Evi karısına bırakıp uşağıyla birlikte yola çıktı. Şehre uğradılar, tüccarın söylediği şeylerin hepsini -bir paket çay, çeşitli hediyeler, içki- aldılar. Beş yüz kilometreden fazla yol gittiler. Yedinci gün Başkurtlar'ın çadırlarına vardılar. Her şey tüccarın anlattığı gibiydi. İnsanlar bozkırlarda, bir nehrin kenarına keçe çadırlarda yaşıyordu. Ne çift sürüyorlar ne de ekmek yiyorlardı. Sığırlar ve atlar sürüler hâlinde bozkırda otluyordu. Taylar çadırların arkasında bağlı duruyor ve kısıraklar günde iki defa yanlarına götürülüyordu. Kısırakların sütünü sağarak bu süttten kımız yapıyorlardı. Kımızı hazırlayanlar da peyniri yapanlar da kadınlardı, erkeklerin tek bildiği ise kımız ve çay içmek, koyun eti yemek ve kaval çalmaktı. Hepsi etine dolgun ve neşeli insanlardı, bütün yazı eğlenerek geçiriyorlardı. Oldukça cahillerdi, hiç Rusça bilmemekle birlikte içtendiler.

Başkurtlar Pahom'u görür görmez hepsi birden çadırlarından çıktılar ve misafirlerinin etrafına doluştular. Bir tercüman bulundu. Pahom tercümana toprak almak için geldiğini söyledi. Başkurtlar hayli memnun oldular, Pahom'u alıp en iyi çadırlarından birine götürdüler, halı serili bir yere oturtular, altına kuş tüyü minder serip etrafına oturdular, çay, kımız ikram ettiler. Bir koyun kesip etinden de ik-

ram ettiler. Pahom da arabasından hediyeleri indirip Başkurtlar'a dağıttı, çayı aralarından bölüştürdü. Başkurtlar bu hediyelere çok sevindiler. Kendi aralarında uzun uzun mırıldanıp tercümana konuştuklarını tercüme etmesini söylediler.

-Sana, dedi tercüman, seni sevdiğini ve bizde misafirimizi memnun etmek için elimizden gelen her şeyi yapmanın ve getirdiği hediyelere karşılık hediye vermenin bir âdet olduğunu söylememi istediler. Sen bize hediyeler getirdin; şimdi sen söyle, bizim sahip olduğumuz şeylerin içinde en çok neyi beğendiysen sana onu hediye edelim.

-En çok topraklarınızı beğendim, dedi Pahom. Bizim oralarda pek toprak yok, olanlar da hep sürülmüş, ama sizin uçsuz bucaksız ve verimli topraklarınız var. Böylesini hiç görmemiştim.

Tercüman Pahom'un söylediklerini aktardı. Başkurtlar aralarında bir müddet konuştular. Pahom onların ne konuştuğunu anlamıyordu; keyiflendiklerini, bağrıışıp güldüklerini görebiliyordu. Sonra sustular ve Pahom'a baktılar. Tercüman konuşmaya başladı:

-Hediyelerinin karşılığında sana istediğin kadar toprağı seve seve vereceklerini söylüyorlar. Sen yalnızca elinle nereyi istediğini göster, orası senin olsun.

Başkurtlar bir kez daha aralarında konuştular ve tartışmaya başladılar. Pahom neyi tartıştıklarını sorunca tercüman:

-Bazıları toprak meselesini reislerine sormaları gerektiğini, o olmadan hareket edemeyeceklerini söylüyor, diğerleri de reis olmadan da karar verebileceklerini söylüyor, dedi.

VI

Başkurtlar tartışırken, tilki kürkünden başlık takmış bir adam kapıda görüldü. Hepsi susup ayağa kalktı. Tercüman:

-İşte reisimiz bu.

Pahom hediye etmek için getirdiği en güzel kafa takını çıkardı ve iki kiloluk çay ile birlikte reise sundu. Reis hediyeleri kabul edip başköşeye oturdu. Başkurtlar hemen ona bir şeyler anlatmaya başladı. Reis bir süre dinledi, sonra başıyla susmalarını işareti etti ve Pahom'a dönerek Rusça konuşmaya başladı:

-Pekâlâ, öyle olsun. Nereyi beğendinse orası senin olsun. Bizde toprak çok.

"İstediğim kadar çok toprağı nasıl alabilirdim." diye düşündü Pahom. "İş sağlama bağlamak lazım. Yoksa burası senin deyip sonra elimden alabilirler."

Güzel sözleriniz için teşekkürler. dedi Pahom. Sizin çok toprağınız var, benim istediğimse azıcık bir şey. Ama yine de nerenin benim olduğunu bilmem gerek. Şöyle gelişigüzel ölçüp kesinleştiresek. Hayat da ölüm de Tanrı'nın elinde. Siz, iyi insanlarsınız, verirsiniz, ama belki çocuklarınız geri almak ister.

-Doğru dedin, dedi reis, sağlama almak lazım.

-Duydum ki buraya bir tüccar gelmiş. Siz ona da toprak hediye etmişsiniz ve tapu senedi düzenlemişsiniz. Bana da aynından yapılsa.

Reis, Pahom'u çok iyi anlamıştı.

-Tamam, onu da yaparız, dedi. Kâtibimiz de var, şehre gidip tapuya mühür bastırırız.

-Peki, fiyatı ne olacak? diye sordu Pahom.

-Fiyatımız hep aynıdır: Günü bin ruble.

Pahom anlamadı.

-Günü mü? Nasıl bir ölçü bu? Kaç desyatına yapar?

-Biz öyle hesap bilmeyiz. Toprağı gün hesabıyla satarız; bir günde yürüyerek etrafını çevirdiğin kadar toprak senindir ve bir günü bin rubledir.

Pahom şaşırılmıştı.

-İyi ya, insan bir günde büyükçe bir arazinin etrafını çevirebilir, dedi.

-O zaman hepsi senin olur! Ama bir şartla: Başladığın noktaya aynı gün dönmezsen paranı geri alamazsın.

-Peki, geçtiğim yerleri nasıl işaretleyeceğim?

-Gözüne kestirdiğin bir yere gider, orada dururuz. Sen de daire yapacak şekilde yürürsün, yanına bir kürek al, gerekli gördüğün yerlere çukur kazarak işaret koy, çukurlara kesekleri doldur. Sonra biz de çukurların arasını sabanla birleştiririz. İstedtiğin kadar büyük bir daire yap, ama güneş batmadan başladığın yere dönmüş ol. Çevirdiğin bütün arazi senin olacak.

Pahom bu işe çok sevindi. Sabah erkenden başlamaya karar verdiler. Bir süre daha sohbet ettiler, kımız içip koyun eti yediler, çay içtiler derken gece oldu. Başkurtlar Pahom'a kuştüyü bir yatak verdiler ve seher vakti toplanıp güneş doğmadan tarlaya gitmek üzere sözleşerek dağıldılar.

VII

Pahom kuştüyü yatağa uzandı ama uyuyamıyordu. Aklında hep toprak vardı. "Bir günde hayli geniş bir araziyi işaretlerim, rahatlıkla elli kilometre çevirebilirim. Günler şimdi epey uzun; elli kilometrelik bir dairenin içinde epey toprak olur. İşe yaramaz kıyımlarını satar ya da köylülere bırakırım, en iyi yerlerini kendime ayırıp işlerim. Sabana iki öküz koşar, iki de işçi tutarım; elli desyatinasını sürer, kalanında da hayvanları otlatırım."

Pahom bütün gece gözünü kırpmadı. Ancak şafak sökmeden önce içi geçer gibi oldu. Gözlerini kapatır kapatmaz da bir rüya gördü. Rüyasında gene aynı çadırda yatıyordu ve dışarıda birinin kahkahalarla güldüğünü duydu. "Kim ki?" diye merak edip kalktı, dışarı çıktı. Başkurt reisinin iki eliyle göbeğini tutmuş katıla katıla güldüğünü gördü. Reisin yanına gidip, "Niye gülüyorsun?" diye sordu. Karşısındaki artık Başkurt reisi değil, geçenlerde evine gelen ve buranın topraklarını anlatan tüccar olmuştu. "Epeydir mi buradasın?" diye soracakken adam tüccar olmaktan çıkıp uzun zaman önce Pahom'un eski evine gelen adama dönüştü. Sonra gördü ki o, Volga'dan gelen adam değil, boynuzlarıyla ve tırnaklarıyla şeytanın ta kendisiydi, orada oturmuş gülüyordu. Önünde de üzerinde gömlek ve pantolon olan yalın ayak bir adam yatıyordu. Pahom, bu adamın neyin nesi olduğunu anlamak için dikkatle baktı. Ölmüş hâlde yatan

bu adam Pahom'un ta kendisiydi. Dehşete düştü ve uyandı. "Alt tarafı bir rüya" diye düşündü. Etrafına bakındı: Kapı açıktı, neredeyse şafak söküyor, ortalık ağarmaya başlıyordu. "Milleti uyandırmalı, gitme zamanı geldi" diye düşündü. Kalkıp arabada yatan uşağını uyandırdı, atı hazırlamasını emredip Başkurtlar'ı uyandırmaya gitti.

-Bozkıra gitme zamanı geldi, dedi.

Başkurtlar kalkıp toplandılar, reisleri de geldi. Yine kırmızı içmeye koyuldular, Pahom'a da çay ikram etmek istediler ama onun beklemeye niyeti yoktu.

-Gideceksek haydi kalkalım, zaman geldi de geçiyor, dedi.

VIII

Başkurtlar hazırlandılar ve kimisi at sırtında kimisi arabalarda hep birlikte yola çıktılar. Pahom da uşağıyla birlikte kendi arabasına bindi, yanına kürek de almıştı. Bozkıra vardıklarında şafak söküyordu. Başkurtların şihan dedikleri bir tepeye çıktılar. Arabalarından ve atlarından inip bir araya toplandılar. Reisleri Pahom'un yanına geldi ve eliyle bozkırı göstererek şöyle dedi:

-İşte! Gözünün alabildiği her yer bizim. İstedığın yeri seç.

Pahom'un gözleri parladı: Arazinin tamamı daha önce ekilmemiş bakir topraklardan oluşuyordu. Arazi avuç içi gibi düz, toprakları haşhaş tohumu gibi siyahtı ve çukurluklarda göğüs hizasına kadar bin bir çeşit ot uzamıştı.

Reis tilki kürkünden başlığını çıkarıp yere koydu.

-Başlangıç burası olsun, dedi. Buradan başlayıp tekrar buraya geleceksin. Etrafını dolaştığın tüm arazi senin olacak.

Pahom parasını çıkarıp reisin başlığının üstüne koydu, kaftanını çıkardı, üzerinde bir tek iç ceket kaldı, kuşağını çıkarıp karnının altından bağladı, şöyle bir gerindi, koynuna küçük ekmek torbasını sokup, kuşağına da matarasını iliştirdi. Çizmelerini yukarı çekti, uşağından küreği aldı ve artık yürüme-

ye hazırdı. "Hangi yöne gitsem daha iyi olur," diye düşündü, her yer cazip görünüyordu. "Hiç fark etmez, güneşin doğduğu yöne gideyim." Yüzünü doğuya çevirdi, gerinip güneşin ufukta görünmesini beklemeye başladı. "Hiç zaman kaybetmemeliyim. Hava serinken yürümesi daha kolay olur." diye düşündü. Güneş görünür görünmez küreği omzuna attığı gibi bozkırda yürümeye başladı.

Ne yavaş ne de hızlı yürüyordu, yaklaşık bir kilometreyi geride bıraktıktan sonra durdu ve bir çukur kazdı ve görünmesi için kesekleri birbiri üstüne yığdı. Biraz daha gitti. Biraz esnedikten sonra hızlanarak yürümeye devam etti. Biraz daha gidip ikinci çukuru kazdı.

Pahom dönüp arkasına baktı. Tepe, üzerinde dikilen insanlar ve arabaların parlayan tekerlekleri güneşin altında rahatlıkla görünüyordu.

Pahom aşağı yukarı beş kilometre yürüdüğünü düşünüyordu. Hava giderek ısınıyordu, iç ceketini çıkarıp omzuna attı ve yürümeye devam etti. Beş kilometre daha gitti. Hava iyiden iyiye ısınmıştı. Güneşe bakıp, "Kahvaltı zamanı gelmiş olsa gerek." diye düşündü.

"İlk kıvrım tamam. diye düşündü Pahom. Üç tane kaldı, henüz dönmek için erken. Şu çizmelerimi bir çıkarayım hele." Oturdu, çizmelerini çıkarıp kuşağına bağladı ve yürümeye devam etti. Rahat yürüyordu. "Beş kilometre kadar daha gittikten sonra sola

kıvrılmaya başladım. Burası öyle güzel ki, kaybedersem yazık olur. Ne kadar çok gidersem, o kadar iyi." Bir süre dosdoğru yürümeye devam etti. Dönüp arkasına baktı, şihan zor seçiliyor, üzerindeki insanlar karıncalar gibi siyah siyah görünüyordu. Bir şey belli belirsiz parlıyordu.

"Bu tarafa amma çok gitmişim, şimdi kıvrılayım. Öyle de terledim ve susadım ki." Durdu, biraz daha büyükçe bir çukur kazdı, kesekleri yığı ve matarasını çıkarıp suyundan kana kana içtikten sonra sola keskin bir dönüş yaptı. Yürüdü, yürüdü, yüksekçe bir otu geçti. Hava çok sıcaktı.

Pahom yorulmaya başlamıştı; güneşe baktı, vaktin öğle olduğunu anladı. "Biraz dinleneyim." deyip olduğu yere oturdu. Biraz su içip bir parça ekmek yedi, uyuyakalırım düşüncesiyle uzanmadı. Biraz oturduktan sonra tekrar yürümeye başladı. Başta rahat yürüyordu; yediği bir parça ekmek biraz güç vermişti. Gelgelelim sıcaklık iyice bastırmış ve Pahom'a bir uyku çökmüştü, ama yürümeye devam ediyor, "Şimdi dişimi sıkayım ki bir ömür rahat edeyim." diye düşünüyordu.

Bu yönde de hayli uzun yürüdü, tam sola dönmek istemişti ki az ötede çukurda kalmış sulak bir yer gördü; burayı dışarıda bıraksa yazık olurdu. "Burada iyi keten yetişir." diye düşünüp tekrar dosdoğru yürümeye devam etti. Bu sulak alanı da dairenin içine aldı ve öbür yanına çukur kazıp ikinci

köşeyi döndü. Dönüp tepeye baktı; sıcaklık havayı bulanıklaştırıyordu, sanki havada bir şey titriyor ve bu bulanıklığın içinde tepenin üstündeki insanlar güç bela seçiliyordu, onlarla arasında on beş kilometre kadar mesafe vardı. "İki kenarı da çok uzun tuttum, bari bunu biraz kısa tutayım." diye düşündü Pahom. Adımlarını sıklaştırarak üçüncü kenarı yürümeye başladı. Güneşe baktı, ikindi yaklaşıyordu, üçüncü taraftan sadece iki kilometre yürüyebilmişti. Varacağı yere daha on beş kilometre mesafe vardı. "Çiftlik yamuk olacak ama dosdoğru gideyim. Daha fazla dışarı açılmamalıyım, hayli büyük arazim oldu zaten." Hızlıca bir çukur kazdı ve tepeye doğru döndü.

IX

Pahom şimdi doğruca şihana gidiyordu, ama artık yürümekte zorlanıyordu. Çok terlemişti, çıplak ayakları yarılmış, yara bere içinde kalmıştı ve dizlerinde derman kalmamıştı. Dinlenmek istiyordu ama dinlenmeye durursa güneş batana kadar başlangıç noktasına varamazdı. Güneş beklemiyordu sonuçta, alçaldıkça alçalıyordu. "Ah, bu kadar çok açılmakla hata mı ettim ki? Ya vaktinde yetişemezsem?" diye düşünüyordu. Bir ilerideki şihana bakıyor bir de güneşe bakıyordu: Başlangıç noktasına epey vardı, güneş ise batmaya yüz tutmuştu.

Pahom yürümeye devam ediyor, yürürken çok zorlanıyor olsa da adımlarını iyice sıklaştırıyordu. Durmadan yürümesine rağmen başlangıç noktasına hâlâ uzaktı; koşmaya başladı. İç ceketini, çizmelelerini, matarasını ve şapkasını fırlattı, elinde sadece destek aldığı kürek kaldı. "Haddinden fazlasına göz diktim, her şeyi berbat ettim, güneş batmadan varamayacağım." Daha da kötüsü korkudan nefesi kesiliyordu. Pahom koşmaya devam ediyordu, gömleği ve pantolonu terden vücuduna yapışmış, ağzı kupkuru olmuştu. Göğsü demirci körüğü gibi inip kalkıyor, kalbine sanki çekiçle vuruluyordu; artık kendisinin değilmiş gibi hissettiği dizleri bükülüyordu. Pahom'u ansızın bir korku sardı: "Yorgunluktan ölmesem bari."

Ölmekten korkuyordu, ama duramazdı. "Bu kadar koşuktan sonra şimdi durursam aptal derler." diye düşündü. Koştu, koştu ve şihana o kadar yaklaşmıştı ki Başkurtlar'ın onu hızlandırmak için bağırıp çağırdıklarını duyuyordu. Onların sesleri yüreğini daha da alevlendirdi. Pahom son gücüyle koşuyordu, güneş ufka iyice yaklaşıp dumana bürünmüş, büyümüş ve kızılımsı, kan kırmızısı bir hâl almıştı. Neredeyse batıyordu. Güneş iyice alçalmış, başlangıç noktasına da çok az kalmıştı. Pahom acele etmesi şihandakilerin için kendisine el salladıklarını görüyordu artık. Tilki kürkünden başlığı ve üstündeki paraları görüyordu; yerde oturmuş, elleriyle karını tutan reisi de görüyordu. Pahom'un aklına gece gördüğü rüya geldi. "Şimdi bol bol toprağım var, diye düşündü, ama acaba Tanrı beni o toprakların üstünde yaşatacak mı? Ben kendi kendimi mahvettim, başlangıç noktasına varamayacağım."

Pahom güneşe baktı. Güneş artık toprakla birleşmişti, bir ucu çoktan gözden kaybolmuş ve ufka kavis çekmişti. Pahom olanca gücüyle atılıyor, gövdesiyle öne yükleniyordu, bacakları güç bela yetişiyor; düşecek gibi oluyordu. Pahom tepeye varmıştı ki ortalık aniden karardı. Güneş batmıştı. Pahom ah vah etmeye başladı. "Tüm emeklerim heba oldu." diye düşündü. Artık durmak istedi ama Başkurtlar'ın hâlâ bağırıldığını duyunca, güneşin aşağıdan kendisine batmış gibi görünse de tepeden bakınca hâlâ gö-

ründüğünü hatırladı. Koşarak tepeye çıktı ve başlığı gördü. Reis başlığın önünde oturuyor, elleriyle karnını tutarak kahkahalar atıyordu. Pahom rüyasını hatırlayıp iç çekti. Artık dizleri tutmuyordu, öne yığıldı, elleriyle başlığa uzandı.

-Aferin! diye bağırdı reis. Bir sürü toprağın oldu!

Pahom'un uşağı koşarak geldi, onu kaldırmak istedi, fakat Pahom'un ağzından kan geliyordu, ölmüştü.

Başkurtlar'dan acıma ifade eden "cık cık" sesleri duyuluyordu.

Uşağı küreği alıp, Pahom'un sığabileceği büyüklükte bir mezar kazdı ve onu oraya gömdü. Başından topuklarına kadar hepi topu üç arşınlık bir toprak parçası Pahom'a yetmişti.

EFENDİ İLE UŞAĞI

70'li yılların bir kış mevsiminde Aziz Nikolas'ın ertesi günüydü. Yortu köy kilisesinde topluca kutlanıyordu; köy hanının sahibi, ikinci sınıf bir tüccar olan Vasili Andreyiç Brehunov kilisenin her şeyinden sorumlu olduğundan o gün kiliseden ayrılamazdı. Evde de akrabaları ve tanıdıkları kabul edip ağırlaması gerekiyordu. Son misafirler de gidince Vasili Andreyiç, çoktandır pazarlığını etmekte olduğu koruluğu almak için komşu toprak sahibine gitmek üzere hemen hazırlanmaya başladı. Şehir tüccarları genç toprak sahibinin aklını çelip bu kârlı parçayı almasınlar diye acele ediyordu. Genç toprak sahibi, sırf Vasili Andreyiç yedi bin verdi diye koruluğa on bin ruble istiyordu. Hâlbuki yedi bin ruble koruluğun gerçek değerinin üçte biri ediyordu. Vasili Andreyiç pazarlıkla fiyatı belki biraz daha düşürebilirdi. Çünkü koruluk, kendisinin topraklarının bulunduğu tarafa düşüyordu. Bununla birlikte ilçe tüccarlarınca çoktan bir düzen kurulmuştu, buna göre de bir tüccar diğerinin toprakları tarafına düşen yerin fiyatını

artıramıyordu; gel gelelim Vasili Andreyiç şehirdeki odun tüccarlarının Goryaçkino Koruluğu'nu almak istediklerini duymuştu. Vakit kaybetmeden gitmeli ve toprak sahibi ile işi bitirmeliydi. Bu sebeple yortu biter bitmez sandığından yedi yüz ruble aldı, üç bin rubleye tamamlamak için de kendisindeki kilise paralarından iki bin üç yüz ekledi, paralarını dikkatlice sayarak cüzdanına koydu ve yol hazırlığına başladı.

Uşak Nikita, o gün Vasili Andreyiç'in uşaklarından tek sarhoş olmayandı, atı koşmaya seğirtti. O gün sarhoş değildi, çünkü önceleri tam bir ayyaşken, üzerindeki ceketini ve deri çizmelerini de içkiye yatırdığı perhiz arifesinden beri içkiye tövbe etmişti ve iki aydır içmiyordu; yortunun ilk iki günü su gibi akan içkinin çekiciliğine rağmen de kendini tutmuştu.

Ellisine basmış olan Nikita, yakın köylerden birinden olup evi barkı yoktu, söylenenlere göre ömrünün büyük bir kısmını başkalarının evinde çalışmakla geçirmişti. Çalışkanlığından, becerikliliğinden ve kuvvetli oluşundan ve en önemlisi de iyi, cana yakın karakterinden dolayı her yerde takdir edilirdi; ama yılda iki kez, belki daha sık, kendini içkiye kaptırdı mı üstünde başında ne varsa içkiye yatırdığı yetmezmiş gibi bir de azgınlaşıp, saldırganlaştığı için hiçbir yerde dikiş tutturamazdı. Vasili Andreyiç de onu birkaç kez kapı dışarı etmişti, ama sonra dürrüslüğü, hayvanlara olan sevgisi ve en önemlisi

de ucuza çalışması hatırına tekrar almıştı. Vasili Andreyiç, Nikita'ya, böyle bir işçinin hakkı seksen ruble olduğu hâlde, kırk ruble verirdi, onu da parça parça ödeyip hiç hesabını tutmazdı. Çoğu kez de para yerine değerinden fazla fiyatlarla dükkânından eşya ile öderdi.

Nikita'nın karısı, Marfa, bir zamanlar güzel, kıvrak bir kadındı. Yeni yetme oğluyla ve iki kızıyla birlikte evi çekip çeviriyor, kocası Nikita'yı beraber yaşamak için eve çağırmıyordu, çünkü birincisi zaten yirmi yıldır başka köyden bir fıçıciyla yaşıyordu; ikincisi de kocasını ayıkken istediği gibi parmağında oynatsa da sarhoşken ateşten korktuğu gibi korkardı ondan. Bir keresinde evde iyice kafayı bulan Nikita, içmediği zamanlardaki boyun eğişlerinin öcünü almak için midir nedir, karısının sandığını kırmış, en pahalı kıyafetlerini alıp eline bir balta kapıldığı gibi sarafanları ve elbiseleri bir tahta parçasının üstünde lime lime etmişti. İşinin karşılığı olan tüm para doğrudan karısına verilen Nikita buna hiç itiraz etmezdi. Bu sefer de öyle olmuştu, Marfa yortudan iki gün önce Vasili Andreyiç'in dükkânına gelip hepsi hepi topu üç ruble edecek beyaz un, çay, şeker ve küçük bir şişe içki ile beş ruble de para aldı, sanki kendisine bir lütufta bulunmuş gibi Vasili Andreyiç'e teşekkür etti. Hâlbuki Vasili Andreyiç'in en azından yirmi ruble vermesi gerekiyordu.

-Böyle anlaşmıştık, değil mi? dedi Vasili Andreyiç, Nikita'ya. Ne lazımsa dükkândan al, çalışıp ödersin. Bende öyle başkaları gibi hesap kitap, ceza falan yok. Aramızda dürüstçe hallederiz. Sen bana hizmet edersin, ben de seni bırakmam.

Vasili Andreyiç böyle konuşurken Nikita'ya babalık ettiğinden çok emindi, çünkü bir kere inandırıcı konuşmasını bilirdi ve Nikita da dahil olmak üzere yanında çalışan kişiler onun kendilerini kandırmadığı, aksine kendilerine iyilik ettiği inancını pekiştiriyorlardı.

Şöyle cevap verdi Nikita:

-Evet, anlıyorum, Vasili Andreyiç; ben de çalışıyorum, size, öz babamın işine koşar gibi hizmet etmeye çalışıyorum. Çok iyi anlıyorum.

Aslında Vasili Andreyiç'in kendisini kandırdığını çok iyi biliyordu, ama bununla birlikte onunla hesap kitap işine girişmenin hiçbir şey ifade etmeyeceğini bildiğinden, yaşayabileceği başka bir yer de yokken burada kalmak, ne verilirse almak zorunda olduğunu hissediyordu.

Nikita şimdi de efendisinin emrine uyup her zamanki gibi neşeyle ve memnuniyetle, bir kazıncine benzeyen dinç ve çevik adımlarıyla ambara girdi, çividen püsküllü ağır kayış dizgini aldı ve kantarmasının halkalarını şangırdatarak Vasili Andreyiç'in koşulmasını emrettiği atın ayrı durduğu kapısı kapalı ahıra girdi.

-Ne o, çok mu sıkıldın bakalım, küçük budala? dedi Nikita, bu küçük ahırda tek başına duran orta boylu, sağlam yapılı, hafif sarkık sağrı, ağzında ve kasıklarında sarılıkları olan koyu doru aygırın selama benzer kişneyişine cevap olarak. Atla sanki söylenenleri anlayan bir canlıyla konuşuyormuş gibi konuşuyordu: "Yo, yo! Acele etme, önce sana biraz su içirelim." Atın semiz, eyer vurula vurula çukurlaşmış sırtındaki tozları kaftanının eteğiyle silkeledi, başlığı kafasına geçirdi, kulaklarını ve alnındaki bir tutam perçemini kayıştan kurtarıp atı sulamaya götürdü.

Muhorti⁷gübreyle dolu ahırdan yavaş yavaş çıktıktan sonra keyfe geldi ve kendisiyle birlikte kuyuya koşan Nikita'ya arka ayağıyla vurmak istiyormuşçasına çifte atmaya başladı.

-Şımar bakalım şımar, kurnaz seni!

Muhorti'nin arka ayaklarını kendisine vurmak için değil, sadece kir içindeki gocuğuna dokunmak için kaldırıışındaki dikkati biliyor ve özellikle de bu huyunu seviyordu.

At, buz gibi soğuk sudan içtikten sonra yalağa saydam damlaların aktığı ıslak sert dudaklarını kımlatarak derince bir nefes aldı, derin düşüncelere dalmış gibi bir an hareketsiz durdu; sonra birden gü-rültü ile pofurdadı.

⁷ Aynı zamanda kasıklarında ve ağız bölgesinde yer yer sarılıkları olan doru tay anlamına gelmektedir. (ç.n.)

-Demek daha fazla istemiyorsun, öyleyse biz de bilelim; sonra istemeye kalkmayasın. dedi Nikita Muhorti'ye, yaptıklarını ciddi ciddi ve açıklaya açıklaya söylüyordu; durmadan çifte atan ve tüm avluyu çınlatan neşeli toy atı dizgininden çeke çeke ambara doğru koştu.

Uşaklardan kimse yoktu, aşçı kadının yortu münasebetiyle dışarıdan gelmiş olan kocası vardı sadece. Nikita ona seslendi:

-İki gözüm, git de bir sor, atı hangi kızağa koşayım; büyüğe mi, küçüğe mi?

Aşçı kadının kocası yüksekçe bir temeli olan sac damlı eve girdi, az sonra da atın küçük kızağa koşulması emriyle döndü. Nikita bu sırada çoktan atın boynuna hamutu geçirmiş, kabara döşemeli eyerini bağlamıştı. Bir elinde yeğni boyalı boyunduruğu tutarak, diğer eliyle atı çekerek kızakların bulunduğu ambara doğru yürüyordu.

-Küçüğe dediyse küçüğe koşacağız. dedi ve sürekli kendisini ısırarak istiyormuş gibi numaralar yapan zeki hayvanı kızağın okları arasına yanaştırdı, aşçının kocasının yardımıyla da atı küçük kızağa koşmaya başladı.

Her şey bitip de sıra dizginleri bağlamaya gelince Nikita, aşçı kadının kocasını ahırdan saman ve ambardan da yaygı almaya gönderdi.

-İşte şimdi tamam. Diklenme bakalım! dedi Nikita, aşçı kadının kocasının getirdiği taze yulaf sa-

manını kızığa seriyordu. -Şimdi samanı şöyle sere-
lim, üstüne de yaygıyı serdik mi bu iş tamam, rahat
oturulur, dedi, samanın üzerine serdiği yaygıyı otu-
rağın kenarlarına sokarken.

-Sağ ol, iki gözüm. İkimiz bir olunca çabucak
bitirdik. dedi Nikita, aşçının kocasına. Uçları bir
halkayla birleşen kayış dizginleri peşi sıra eline al-
dıktan sonra arabacı yerine oturdu ve yürümek için
sabırsızlanan iyi huylu atı donmuş gübre dolu avlu-
dan kapıya doğru sürdü.

O sırada siyah gocuklu, başında sıcacık şapka-
sı ve ayaklarında yeni, beyaz keçe çizmeleriyle yedi
yaşlarında tiz sesli bir oğlan çocuğu sofadan dışarı
fırladı. Nikita'nın arkasından yürürken gocuğunun
önünü ilikliyor ve bağıyordu:

-Mikit amca, amcacığım, beni de bindir!

-Koş bakalım, evlat. dedi Nikita ve atı durdurup
efendisinin sevinçten yüzü ışıldayan soluk benizli cı-
lız mı cılız oğlunu bindirdi ve kızığı sokağa çıkarttı.

Saat üç sularıydı. Ayaz vardı, hava eksi on de-
rece olmalıydı, kapalı ve rüzgârlı idi. Göğün yarısı
alçak, koyu bulutlarla kaplıydı. Oysa avlunun içi sa-
kindi. Rüzgâr sokakta daha çok hissediliyordu: kom-
şunun ambarının çatısından uçurduğu karları köşe-
de, hamamın önünde döndürüyordu. Nikita kapıya
varıp atı sundurmalığa döndürmüştü ki sofadan,
ağzında sigarası, üstünde bir kuşakla aşığdan sıkı-

ca bağladığı önu kapalı koyun postu gocuğuyla Vasili Andreyiç, deri kaplı keçe çizmelerinin altında gıcır gıcır eden, ezilmiş karla örtülü yüksek sundurmaliğa çıktı ve durdu. Sigaranın kalanını da iyice çekip izmariti yere attı ve üstüne bastı, bıyıklarının arasından dumanını çıkarırken koşulmuş ata şöyle bir göz atıp, gocuğunun -içi yündü- yakasının köşelerini, soluğundan nemlenmesin diye bıyıkları dışında her yeri tıraş edilmiş, al yanaklı yüzünün iki yanından indirdi.

-Bak sen, yaramaz seni, hemen buraya da mı yetiştin! dedi, oğlunu kızağın üstünde görünce. Dostlarıyla içtiği şarap başına vurmuştu ve bu yüzden sahip olduğu şeylerden ve yaptıklarından her zamankinden daha çok memnuniyet duyuyordu. Her zaman "varisim" dediği oğlunu görmek şimdi kendisine daha çok keyif veriyordu; gözlerini kısıp uzun dişlerini göstere göstere oğluna bakıyordu.

Vasili Andreyiç'in, başına ve omuzlarına sardığı yün şalından sadece gözleri görünen, hamile, soluk benizli, zayıf karısı onu geçirirken arkasında, sofada duruyordu.

-Nikita'yı da yanına alsan iyi edersin. dedi karısı, kapının arkasından çekingen bir sesle.

Vasili Andreyiç karısının bu sözlerinden pek hoşlanmamış olacak ki hiçbir karşılık vermedi, kaşlarını öfkeyle çattı ve yere tükürdü.

Karısı aynı acındırıcı sesiyle devam etti:

-Parayla çıkıyorsun yola. Hava bari düzelseydi, Tanrı aşkına.

-Ne yani, yolları bilmiyorum mu ki kılavuza ihtiyacım olsun? dedi Vasili Andreyiç, genellikle satıcılarla ve müşterilerle kendine has bir eda ile her heceye bastırarak konuşurken yaptığı gibi dudaklarını zoraki bir şekilde gererek.

-Yalvarırım Nikita'yı da al yanına! Tanrı aşkına! diye yineledi karısı, şalını diğer tarafına sararken.

-Kene gibi yapıştın sen de... Ne diye alayım onu yanıma?

-Ben gelmeye hazırım, Vasili Andreyiç. dedi Nikita keyifle. Hanımına dönüp, "Yalnız ben yokken atlara yem versinler." diye ekledi.

-O işe ben bakarım Nikituşka, Semyon'a söyleyim.

-E, gidiyor muyuz, Vasili Andreyiç? dedi Nikita, efendisinin buyruğunu bekliyordu.

Vasili Andreyiç tekrar gülererek ve Nikita'nın uzun yıllardır giydiği, koltuk altları yırtılmış, sırtı ve etekleri tel tel olmuş kirli kısa gocuğunu işaret ederek:

-Eh, görünen o ki koca karının dediğini yapacağız. Madem gelmek istiyorsun git de daha sıcak tuta-cak bir şey giy, diplomat, dedi.

-Hey, iki gözüm, gel de şu hayvanı tutuver azıcık! diye seslendi Nikita avluya, aşçı kadının kocasına.

Efendinin oğlu soğuktan kıpkırmızı olmuş ellerini ceplerinden çıkardığı gibi buz gibi dizginlere yapıştı:

-Ben tutayım, ben tutayım! dedi, tiz sesiyle.

Vasili Andreyiç, Nikita ile alay edercesine:

-Ama pek de süslenmeye kalkma diplomat, çabuk ol! diye seslendi.

-Bir koşu gidip geliyorum, Vasili Andreyiç! dedi Nikita ve altlarına pençe vurdurduğu eski keçe çizmeleriyle ayak uçlarını içe basa basa çabucak avluya, uşakların kaldığı kulübeye koştu.

-Arinuşka, benim kaftanı getiriver, sobada asılı. Efendi ile yola çıkacağız! diye bağırdı ve çividen kuşağını aldı.

Yemekten sonra biraz uyuyup şimdi de kocası için semaverî yakmış olan kadın Nikita'yı güler yüzle karşıladı ve onun telaşı karşısında hemen davranıp sobada kuruyan, uzun süredir kullanılmaktan iyice eskimiş, kötü mü kötü çuha kaftanı aldı ve aceleyle silkelemeye, düzeltmeye başladı.

-Kocanla rahat rahat gezersiniz artık, dedi Nikita aşçı kadına, biriyle yalnız kaldığı zamanlar nezaketten hep böyle sözler söylerdi.

Keçeleşmiş ensiz kuşağını dolarken hayli zayıf olan karnını içine çekti ve gocuğunu olanca gücüyle sıktı.

-İşte oldu, dedi, bakışlarını aşçı kadından kuşağına çevirerek uçlarını beline sokarken, -böyle yaptık mı çıkmazsın. Kollarını rahatça hareket ettirebilmek için omuzlarını bir aşağı yukarı oynattı, üstüne kaftanını giydi. Kollarının serbest kalması için sırtını da kamburlaştırıp gerindi ve ellerini sokup koltuk altlarını düzeltti. Raftan kolçaklarını aldı. "İşte şimdi tamam."

- Çizmelerini de değiştirseydin, Stepaniç, ayagındakilerin altı delik. dedi aşçı kadın.

Nikita çizmelerin altının delik olduğunun farkına yeni varmış gibi biraz duraksadı.

-İyi olurdu... Ama hemen gidip geleceğiz, uzak değil! diyerek avluya seğırtti.

Kızağın yanına geldiğinde hanımı:

-Üşümeyecek misin, Nikituşka? dedi.

-Niye üşüyeyim, pek sıcak oldu böyle, diyerek ayaklarını örtmek için kızağın önündeki samanı düzeltti ve iyi huylu at için kullanmaya gerek görmediği kamçıyı samanın altına soktu.

Vasili Andreyiç, kızağın büsbütün eğilmiş arkalığını iki kürk giydiği sırtıyla doldura doldura oturdu ve hemen dizginleri eline alıp atı sürmeye başladı. Nikita harekete geçmiş olan kızağın sol ön tarafından oturacak bir yer bulup atladı ve bir ayağını dışarı saldı.

II

At, belli belirsiz bir gıcırtyla kızıağı hareket ettirdi ve kıvrak bir manevrayla çiğnene çiğnene sertleşmiş köy yoluna koyuldu.

-Nereye yapıştın sen öyle? Kamçıyı uzat hele, Mikita! diye bağırdı Vasili Andreyiç, anlaşılın vârisinin arkadan kızak demirlerine oturmasından keyiflenmişti. -Şimdi gösteririm sana! Koş annenin yanına, köpoğlu!

Çocuk kızaktan atladı. Muhorti iyice hızlanıp belli belirsiz sesler çıkararak tırıs kalktı.

Vasili Andreyiç'in evinin bulunduğu Krestı Köyü altı evden ibaretti. Demirciye ait olan son evi geçer geçmez rüzgârın sandıklarından daha kuvvetli olduğunu fark ettiler. Yol neredeyse hiç görünmüyordu. Kızıağın izleri hemencecik karla kapanıyordu, yolu da ancak diğer yerlerden daha yüksekte olduğu için seçebiliyorlardı. Her yerde karlar uçuşuyor, yer ile göğün birleştiği çizgi görünmüyordu. Her zaman rahatça seçilen Telyatin Ormanı, uçuşan karların arasında uzakta belli belirsiz kararıyordu. Rüzgâr sol taraftan esiyor, Muhorti'nin sert boynundaki yelesini inatla bir yana savuruyordu, kabaca bağlanmış yumuşak kıllı kuyruğunu da sağa sola oynatıp duruyordu. Rüzgârın estiği yönde oturan Nikita'nın uzun yakası yüzüne ve burnuna çarpıyordu.

Vasili Andreyiç atıyla övünerek:

-Hayvan kardan gerçek koşuşunu gösteremiyor ki. Yine onunla bir keresinde Paşutino'ya gittim, tam yarım saatte götürdü.

-Efendim? diye sordu Nikita yakası yüzünden duyamayınca.

-Paşutino'ya diyorum, yarım saatte götürdü.

-Kıyak bir at, doğrusu! dedi Nikita.

Bir süre sustular. Ama Vasili Andreyiç'in konusu vardı.

-E, fıçıya içki içirmedi diye karına ne ceza verdin? -Vasili Andreyiç öyle yüksek sesle sordu ki, Nikita'nın, kendisi gibi hatırı sayılır ve zeki biriyle konuşmaktan zevk alacağına emindi ve yaptığı şakayla da öyle keyiflenmişti ki bunun, uşağının hoşuna gitmeme ihtimali aklına bile gelmemiştir.

Nikita efendisini yine duymadı, rüzgâr söylediklerini uçurup gidiyordu.

Vasili Andreyiç sesini yükseltti, kelimelerini tek tek söyleyerek fıçı ile ilgili şakasını yineledi.

-Boş verin siz onu Vasili Andreyiç, bu işlere hiç aklım ermiyor. Oğlumu incitmesin de başka bir şey istemem.

-Öyle tabi. E, bahara bir at almayı düşünüyor musun bari? diyerek yeni bir konudan konuşmaya başladı Vasili Andreyiç.

-Mecbur alınacak, dedi Nikita, kaftanın yakasını açıp efendisine doğru eğilerek. Bu konuşma ilgisini

çekmişti ve her şeyi duymak istiyordu. -Başkalarından hayvan kiralayıp duruyoruz. Oğlan büyüdü, artık kendisi çift sürse iyi olur.

-İyi ya, benim beygiri al, ucuza bırakırım! dedi Vasili Andreyiç bağırarak. Sevdiği ve aklını başından alan kâr hırsından konu açılınca heyecanlanmıştı.

-Siz bana on beş ruble verin, ben at pazarından bir şey bakayım, dedi Nikita. Vasili Andreyiç'in elinden çıkarmak istediği atın en fazla yedi ruble edeceğini, ama almaya kalktıklarında tüccarın yirmi beş rubleden azına razı olmayacağını, sonra da altı ay boyunca para koklatmayacağını biliyordu.

-İyi bir attır. Kendime ne istersem sana da aynı-sını isterim. Sahiden söylüyorum. Brehunov hiç kimseye fenalık etmemiştir. Varsın ben zarar edeyim. Sana şerefimle söylüyorum, dedi Vasili Andreyiç, alışveriş yaparken göz boyayan tavırlarını takındığı ses tonuyla. -Üstüne başka at tanımam!

-Öyledir. dedi Nikita iç çekip. Dinlemeye değer başka bir şey kalmadığını görünce yakasını elinden bıraktı. Serbest kalan yaka hemen kulağına ve yüzüne yapıştı.

Böylece yarım saat kadar hiç konuşmadan gittiler. Rüzgâr Nikita'nın gocuğunun yırtık olduğu kolunu ve böğrünü üşütüyordu.

Soğuktan büzüşüyordu, ağzını örten yakasının içinde soluk alıp veriyor ve böylece vücudu üşümüyordu.

-Ne dersin, Karamışevo'dan mı gidelim yoksa direk mi? diye sordu Vasili Andreyiç.

Karamışevo'dan gidilen yol daha işlekti, iki tarafında da yolu gösteren sıırıklar vardı, ama daha uzundu. Doğru giden yol ise daha yakın olmakla birlikte az kullanılmıştı ve yolu gösteren sıırıklar çoğu yerde yoktu ya da kötüydü, karla kaplanmıştı.

Nikita biraz düşünüp,

-Karamışevo'dan gidersek yolumuz uzar, ama yol daha düzgündür, dedi.

Vasili Andreyiç direk gitmek istiyordu.

-Doğruca gidersek sadece hafif eğimli bir vadiyi geçeceğiz, yolu şaşırmayız, ama Karamışevo yolunda da orman var, -dedi.

-Siz bilirsiniz, dedi Nikita ve yakasını tekrar bıraktı.

Vasili Andreyiç dediği gibi yaptı, yarım kilometre kadar gittikten sonra tek tük kuru yaprakları kalmış, rüzgârdan sallanıp duran yüksekçe bir meşe kolundan sola döndü.

Dönünce rüzgâr neredeyse yüzlerine doğru esmeye başladı ve yukarıda kar taneleri uçuşuyordu. Nikita uyuklayadursun, Vasili Andreyiç kızıağı sürüyor, yanaklarını şişirip nefesini, aşağıya, bıyıklarına doğru veriyordu.

Böylece on dakika konuşmadan gittiler. Vasili Andreyiç birden bir şey söyledi.

-Ne dedin? dedi Nikita gözlerini açıp. Vasili Andreyiç cevap vermedi, ileri geri bakarak eğildi. Kaskıklarındaki ve boynundaki kılları terden kıvrır kıvrır olan at ağır aksak yürüyordu.

-Ne dedin, diyorum? diye üsteledi Nikita.

Vasili Andreyeviç kızgın kızgın Nikita'yı naklit ederek:

-Ne dedin, ne dedin! Sırıklar görünmüyor! Yolu kaybettik muhakkak.

-Sen dur da ben yola bir bakayım, dedi Nikita ve hemen kızaktan atladi, samanın altındaki kamçıyı alıp, sola, oturduğu tarafa doğru yürüdü.

Bu yıl kar kalın bir tabaka oluşturmamıştı, bu yüzden yol her tarafta olabilirdi, ama yine de yer yer dizlere kadar geliyor ve Nikita'nın çizmelerine doluyordu. Nikita yürürken ayaklarıyla ve kamçıyla yokluyor ama yolu bulamıyordu.

Geri geldiğinde Vasili Andreyiç:

-E, ne oldu? diye sordu.

-Yol bu tarafta değil. Şu tarafa da gidip bakayım.

-İleride bir şey kararıyor, oraya git de bir bak bakalım, dedi Vasili Andreyiç.

Nikita, efendisinin söylediği yere gitti, kararan şeye yaklaştı. Burası, uzaktan karın siyah görünmesine sebep olan bir toprak yığınıydı. Nikita sağ tarafta da biraz dolaştıktan sonra kızıağın yanına döndü, üzerindeki karları silkeledi, çizmelerinin içindekileri boşalttı ve kızıağa bindi.

-Sağa gitmemiz lazım. Rüzgâr sol yanımdan esiyordu, ama şimdi dosdoğru yüzüme vuruyor. Sağa sür! dedi kararlı bir sesle.

Vasili Andreyiç, Nikita'nın dediğini yaptı ve kızı-ğı sağa döndürdü. Ama hâlâ yol görünmüyordu. Böyle bir süre gittiler. Rüzgâr dinmiyor, kar yağıyordu.

-Vasili Andreyiç, besbelli biz yolu büsbütün kaybettik, dedi Nikita. Bu duruma pek sevinmiş gibiydi.

-Bunlar da ne? dedi, karın altından fırlamış siyah patates yapraklarını göstererek.

Vasili Andreyiç artık iyice yorulup terleyen ve ağır ağır yürüyen atı durdurdu.

-Ne diyorsun?

- Zaharovka Köyü'nün tarlalarındayız. Ta nerelere gelmişiz!

-Yalan söyleme?

-Yalan söylemiyorum, Vasili Andreyiç. Doğru söylüyorum, dedi Nikita, kızı-ğın çıkardığı seslerden de anlaşılıyor, patates tarlalarındayız; bunlar da sap yığınları, patatesleri sökmüşler, Zaharovka Köyü'nün tarlaları burası.

-Görüyor musun bak, nerelere gelmişiz! dedi Vasili Andreyiç. E, şimdi ne yapacağız?

-Dosdoğru gidelim, bir yere varacağız muhakkak. Zaharovka olmazsa da bir beyin çiftliğine varırız.

Vasili Andreyiç gene uşağını dinledi ve atı Nikita'nın söylediği gibi doğru sürdü. Böyle epey yol aldılar. Bazen kışlık ekinlerin üzerinden geçiyorlardı, kızak da donmuş toprak yığınlarının üzerinde tanguırdıyordu. Bazen anızı sürülmemiş, karın altından fırlamış, rüzgârdan sallanıp duran pelinlerin ya da ekin saplarının bulunduğu kışlık ya da yazlık tarlalardan geçiyorlardı; bazen de derin ve her yeri bembeyaz, üzerinde hiçbir şey görünmeyen düz karlık bir alana giriyorlardı.

Kar yukarıda savruluyor, bazen de yerden göğe yükseliyordu. At besbelli epey yorulmuştu, terden kıvr kıvr olan kılları kırağı bağlıyordu ve ağır aksak yürüyordu. Birden durup debelenmeye başladı, su çukuru ya da hendek gibi bir şeye girmiş olmalıydı. Vasili Andreyiç atı durdurmak istedi, ama Nikita:

-Ne diye durduruyorsun! Gidelim, çıkmamız lazım, deyip kızaktan atladi ve kendisi de hendeğe saplandı. -Deh, güzelim, deh! Deh, deh yavrum! diye ata bağırmaya başladı neşeli bir sesle.

At hızla yekini donmuş bir toprak yığına çıktı. Su birikmesi için açılmış olan bir hendeğe düşmüşlerdi.

-Neredeyiz böyle? diye sordu Vasili Andreyiç.

-Şimdi öğreniriz! Sen sür hele, bir yere çıkacağız elbet.

-Şurası Goryaçkin Ormanı olmasın? dedi Vasili Andreyiç, önlerinde karların arkasından görünen karaltıyı göstererek.

-Yaklaşalım bakalım, neresi olduğunu öğreniriz.

Nikita, rüzgârdan uçuşan kurumuş uzun söğüt yapraklarını görünce önlerindeki karaltının orman değil, bir ev olduğunu anlamıştı, ama sesini çıkarmadı. Gerçekten de, hendeği geçeli henüz yirmi metre bile olmamıştı ki önlerinde ağaçlar belirmeye, yeni, hüzünlü bir ses duyulmaya başladı. Nikita doğru tahmin etmişti: bu bir orman değil; bir sıra dikilmiş, bazı yerlerinde hâlâ yaprakların çırpındığı uzun söğüt ağaçlarıydı. Ağaçlar belli ki harman yerinin hendeğini çevreleyecek şekilde dikilmişti. Rüzgârda hüzünlü hüzünlü uğuldayan söğütlere yaklaştıklarında at birden ön ayaklarını kızaktan yükseğe kaldırdı, arka ayaklarıyla da bir tepeye çıkıp sola kıvrıldı, ayakları artık dizlerine kadar gömüldüğü kardan kurtulmuştu. Yola çıkmışlardı.

-İşte geldik. Ama nereye, bilmiyorum. dedi Nikita.

At, karla örtülü yolda hiç şaşmadan gidiyordu. Seksen metre kadar gitmişlerdi ki, hiç durmadan karların döküldüğü çatısı kalınca kar tabakasıyla örtülmüş bir ambarın düzgün çitleri görünmeye başladı. Ambarı geçtikten sonra yol rüzgâra karşı döndü ve bir kürtüne daldılar. Fakat az ileride iki evin arasında bir ara sokak görüldü. Görünen o ki

rüzgâr karları yolun ortasına yığmıştı ve onu aşmak gerekiyordu. Gerçekten de kürtünü geçtikten sonra sokağa girdiler. En sondaki avluda bir ipe serilmiş ve buz tutmuş, biri kırmızı, diğeri beyaz iki gömlek, pantolon, dolaklar ve bir etek rüzgârda umutsuzca sallanıp duruyordu. Özellikle gömleklerden beyaz olanı kollarını sallayarak umutsuzca ipten kurtulmaya çalışıyordu.

-Baksana, bunları asan karı ya tembel ya da ölüm döşeginde kıvranıyor. Çamaşırları toplayıp yortuya hazırlayamamış, dedi Nikita, çırpınan gömleklere bakarak.

III

Rüzgâr sokağın başında daha şiddetliydi ve yol karla kaplanmıştı; ama köyün ortasında sessizlik, ılık bir hava ve neşe hâkimdi. Avlunun birinde bir köpek havlıyordu, bir diğerinde de başıyla birlikte ceketine bürünmüş bir kadın bir yerden koşar adımlarla geldi ve geçenlere bakmak için eşikte biraz durduktan sonra eve girdi. Köyün içinden genç kızların şarkıları duyuluyordu.

Köyde rüzgâr da kar da ayaz da şiddetini azaltmış gibi görünüyordu.

-Burası Grişkino olsa gerek, dedi Vasili Andreyiç.

-Ta kendisi.

Burası gerçekten de Grişkino idi. Anlaşılan, yolu şaşırıp sola dönmüşler ve kendilerine uymayan bir istikamette sekiz kilometre kadar gitmişlerdi, ama yine de asıl gidecekleri yere yaklaşmışlardı. Goryaçkino ile Grişkino arası beş kilometre idi.

Köyün içinde yolun ortasından yürüyen uzun boylu bir adama rastladılar.

-Kimsiniz bakalım? diye bağırdı adam, atı durdurarak. Vasili Andreyiç'i hemen tanıyınca oklardan birine yapışıp elleriyle tutuna tutuna kızağa yaklaştı ve arabacı yerine oturdu.

Bu, Vasili Andreyiç'in de tanıdığı, civarda bir numaralı at hırsız olarak bilinen İsay adında bir köylü idi.

-A! Vasili Andreyiç! Sizi buralara hangi rüzgâr attı? dedi İsay, ağzındaki votka kokusunu Nikita'dan tarafa savura savura.

-Goryaçkino'ya gidiyorduk.

-Çok gelmişsiniz yahu! Malahovo'dan gidecektiniz.

-Biliyoruz, ama beceremedik. dedi Vasili Andreyiç, atı durdurarak.

-Kıyak bir at ama, dedi İsay, atı tepeden tırnağa süzerek ve gür kuyruğunun gevşeyen düğümünü tam kuyruk kökünden alışık bir el hareketiyle sıkarak.

-E gecelersiniz artık, değil mi?

-Yok, kardeş. Muhakkak gitmemiz gerek.

-Anlaşıyor. Bu da kim? A Nikita Stepaniç!

-Kim olacaktı? diye cevap verdi Nikita. -Kardeş, yolu burada da şaşırmasak bari.

-Ne diye şaşıracaktıydınız! Geriye dön, yoldan doğruca git, köyden çıkınca yine dosdoğru git. Sola dönme sakın. Anayola çıkacaksın, o zaman sağa dön.

-Dönemeç ana yolun neresinde? Yazlık tarladan tarafta mı kışlıktan tarafta mı?

-Kışlıktan tarafta. Şimdi çıkınca çalılarını göreceksin, onların karşısında büyük bir meşe dalı duruyor, yola kıvrılmış. İşte orası.

Vasili Andreyiç atı geriye döndürdü ve geldiği yöne devam etti.

-Geceleseydiniz ya! diye bağırdı İsay arkalarından.

Fakat Vasili Andreyiç adama cevap vermedi ve atı hızlandırdı: Önlerinde beş kilometrelik düz bir yol vardı, onun da iki kilometresi geçilmesi kolay gibi görünen bir ormandı, ayrıca rüzgâr dinmiş gibiydi ve kar da durmuştu.

Düzleşmiş ve bazı yerlerinde mayısların karardığı yoldan tekrar geçtikten ve beyaz gömleğin artık ipten kurtulup, sadece kaskatı kesilmiş tek kolundan asılı kaldığı avluyu geride bıraktıktan sonra korkunç bir şekilde uluyan söğütlere tekrar geldiler ve kendilerini dümdüz tarlada buldular. Tipi yatışmak bir yana daha da şiddetlenmiş gibiydi. Yol hepten karla kaplanmıştı ve gidecekleri yönü ancak işaret sırıkları sayesinde ayırt edebiliyorlardı. Fakat rüzgârın karşıdan esmesi ilerideki sırıkları görmelerini hayli güçleştiriyordu.

Vasili Andreyiç gözlerini kısıp kafasını eğdi, sırıkları seçmeye çalışıyordu, ama daha çok ata güvenip yolu bulma işini ona bırakıyordu. At gerçekten yolu şaşırıyor, ayaklarının altında hissettiği yolun kıvrımlarında kızıağı bir sağa bir sola döndürerek gidiyordu, bu yüzden, karın yukarıda hızlanmasına ve rüzgârın şiddetlenmesine rağmen işaret sırıkları kâh sağda kâh solda görünmeye devam ediyordu.

Böyle on dakika gitmişlerdi ki önlerinde birden, rüzgârın sürüklediği kar bulutunun içinde kımılada-

nan bir karaltı görür gibi oldular. Bunlar aynı yöne giden yolculardı. Muhorti onlara iyice yetişip ayaklarıyla önünde giden kızağın oturağına vurmaya başladı.

-Yandan geç... A-a-ay... Öne geç! diye bağırdılar kızaktan.

Vasili Andreyiç yana sürmeye başladı. Kızakta üç adam ile bir kadın oturuyordu. Anlaşılan, yortu ziyaretinden dönüyorlardı. Adamlardan biri iyice cı-lızlaşmış atın karla kaplı sağrısını kuru bir dal ile kamçılıyordu. Diğer ikisi kızağın önünde ellerini sallayarak bağıyordu. İyice sarınmış ve karla kaplanmış olan kadın kızağın arkasında somurtarak kıpırdamadan oturuyordu.

-Kimlerdensiniz? diye bağırdı Vasili Andreyiç.

Birtakım sesler duyuluyordu sadece.

-A-a-a...danız!

-Kimlerdensiniz, diyorum?

Adamın biri avazı çıktığı kadar bağıyor, ancak yine de ne dediği anlaşılmıyordu.

-A-a-a-danız!

-Onlardan geri kalma! Hızlı! diye bağırdı öteki, elindeki kuru dalla atın sağrısına vurmaya devam ediyordu.

-Yortudan mı dönüyorsunuz?

-Haydi, haydi! Hızlı, Semka! Geç şunları! Hızlı!

Kızakların yan kirişleri birbirine sürtündü, kızaklar az kalsın birbirlerine girecekti. Ayrıldılar ve köylülerin kızıağı geride kalmaya başladı.

Geniş karınlı, her yeri kara bulanmış uzun kıllı at, alçak boyunduruğun altında ağır ağır nefes alarak, -anlaşılan sağrısına inen darbelerden var gücüyle boşuna kurtulmaya çalışıyordu- kısacık bacaklarıyla altındaki karlara bata çıka derin karda güç bela gidiyordu. Alt dudağı balıklarınki gibi ileri çıkmış, burun delikleri genişlemiş ve korkudan kulakları düşmüş olan atın kafası, belli ki genç bir attı, birkaç saniye Nikita'nın omuz başına dokunur gibi oldu, sonra geride kalmaya başladı. Nikita:

-İçki neler yaptırıyor! Sırf gösteriş için hayvana işkence ediyorlar. Yabani herifler!

Takati kalmayan atın zorlu ve sık solumaları ve köylülerin sarhoş nidaları birkaç dakika daha duyuldu, sonra atın solumaları da sarhoşların nidaları da kesildi. Etrafta, kulakların dibinde ıslık çalan rüzgâr ve yolun, rüzgârın karları süpürdüğü yerlerinde kızak demirlerinin ara sıra duyulan zayıf gıcirtısı dışında yine hiçbir şey duyulmamaya başladı.

Bu karşılaşma Vasili Andreyiç'i keyiflendirmiş ve yüreklendirmişti. Atı artık işaret sırıklarına aldırmaksızın daha cesaretle sürüyor, ona güveniyordu.

Nikita'ya yapacak bir iş kalmıyordu, o da böyle durumlarda hep yaptığı gibi, uykusunu alamadığı za-

manların acısını çıkartırcasına uyukluyordu. At birden durdu, Nikita da az kalsın yüzüstü düşüyordu.

-Gene yanlış gidiyoruz, dedi Vasili Andreyiç.

-Ne oldu?

-Sırıklar görünmüyor. Galiba yine yolu kaybettik.

-Kaybettiyssek bulalım. dedi Nikita kısaca, tekrar yerinden kalktı, ayaklarını içe basa basa ağır adımlarla karda yürümeye başladı.

Görüntüden çıkarak epey yürüdü, sonra tekrar göründü, tekrar kayboldu ve nihayet döndü.

-Bu tarafta yol görünmüyor, galiba ileride bir yerde, dedi kızağa binerken.

Ortalığa karanlık çökmeye başladı. Tipi şiddetlenmemişti, ama dinmemişti de.

-Bari şu köylülerin sesini duysaydık, dedi Vasili Andreyiç.

-Arkamızdan gelmediklerine göre yolu epey yanlış geldik muhakkak. Ya da belki onlar şaşırды yolu, dedi Nikita.

-Şimdi ne tarafa gideceğiz?

-Atı kendi hâline bırakalım, o götürür, dedi Nikita. Dizginleri bana ver.

Vasili Andreyiç dizginleri büyük bir memnuniyetle bıraktı, çünkü kalın eldivenin içindeki elleri donmaya başlamıştı.

Nikita dizginleri aldı ve gözde atının zekâsından emin olduğundan hiç asılmadan elinde tutmakla yetindi. Zeki at gerçekten de bir kulağını bir yana, diğer kulağını öteki yana çevire çevire kızağı döndürmeye başladı.

-Bir dili eksik, dedi Nikita. Hele bak ne işler beceriyor! Yürü, yürü bildiğin gibi! Aynen böyle.

Rüzgâr arkalarından esmeye başlamış, hava biraz ısınmıştı.

-Akıllı da ha, diye devam etti hayranlıkla. Küçük Kırgız atı güçlü, ama aptal. Bir de buna bak, kulaklarıyla iş beceriyor. Telgrafa falan ihtiyacı yok, bir kilometre öteden sezer her şeyi.

Yarım saat geçmemişti ki gerçekten de önlerinde bir şey kararmaya başladı. Orman yahut köy olmalıydı, sağ taraftan da tekrar sırıklar görünmeye başladı. Anlaşılan, yola yeniden çıkmışlardı.

-İşte gene Grişkino'ya geldik, dedi Nikita birden.

Gerçekten de şimdi sollarında, çatısından karların döküldüğü ambar, biraz ötede de hâlâ rüzgârdan çılgınca sallanan donmuş gömleklerin ve pantolonların asılı olduğu ip vardı.

Yola yeniden girdiler, etraf yine sessizleşmeye, ısınmaya, neşelenmeye, mayısların karardığı yol tekrar görünmeye başladı. Sesler, şarkılar tekrar duyulmaya ve köpek tekrar havlamaya başladı. Ortalık artık epey kararmıştı, bazı pencerelerde ışık yanıyordu.

Vasili Andreyiç atı sokağın ortasında tuğladan yapılmış iki bölmeli büyük bir eve doğru çevirdi ve sundurmanın önünde durdurdu.

Nikita karla kaplı, aydınlanmış ve ışığında kar taneleri uçuşan pencereye yaklaştı, kamçısının sapıyla tıklattı.

-Kim o? dedi içeriden bir ses.

-Krestı'den, Brehunov, cancağızım, dedi Nikita. Bir bakıverin hele!

Pencereden çekildiler, iki dakika sonra da sofa-nın kapısının açıldığı, sonra da dış kapıdaki manda-lın gıcırdadığı duyuldu ve bayramlık beyaz gömleği-nin üzerine kısa bir gocuk atmış uzun boylu, beyaz sakallı bir adam rüzgârın ittiği kapıyı tutarak kafası-nı uzattı, arkasında da kırmızı gömlekli, deri çizmeli bir delikanlı vardı.

-Andreyiç, sen misin? dedi ihtiyar.

-Evet, yolu şaşırдық birader. Goryaçkino'ya gi-decektik, ama sizin köye gelmişiz. Burayı geçmiştik ama yine şaşırдық yolu.

-Hayret yahu, nasıl şaşırdınız öyle, dedi adam ve kırmızı gömlekli delikanlıya döndü, Petruha, haydi kapıyı aç!

-Olur, dedi delikanlı neşeyle ve sofaya koştu.

-Biz geceye kalmayacağız birader, dedi Vasili Andreyiç.

-Nereye gideceksiniz gece vakti? Geceyi burada geçirin!

-İyi olurdu ama gitmemiz lazım. İşimiz var birader.

-Haydi, biraz ısının bari, doğruca semaverin yanına geçin, dedi ihtiyar.

-Olur, ısınalım, hava daha fazla kapanacak değil; ay da çıkar, daha aydınlık olur. Girip ısınsak mı, Mikit?

Çok üşüyen ve buz tutan uzuvlarını ısıtmak isteyen Nikita:

-Biraz ısınsak fena olmaz, dedi.

Vasili Andreyiç ihtiyarla birlikte eve geçti, Nikita ise Petruha'nın açtığı kapıdan girdi ve onun talimatına uyararak atı ahırın tentesinin altına soktu. Ahırın tabanı gübreyle doluydu, tavanın kirişinde yüksek bir boyunduruk asılıydı. Kirişin üstüne tünemiş tavuklar ve bir horoz hırçın hırçın gıdıklamaya ve didişmeye başladı. Huysuzlaşan koyunlar donmuş gübreye tırnaklarıyla vura vura diğer tarafa kaçtı. Köpek müthiş çığlıklar koparıyor, korku ve öfkeyle bir enik gibi uzata uzata yabancıya havlıyordu.

Nikita hepsiyle bir bir konuştu. Tavuklardan özür diledi ve kendilerini daha fazla rahatsız etmeyeceğini belirterek onları yatıştırdı, sebebini kendilerinin de bilmediği korkularından dolayı koyunlara sitem etti ve sürekli köpeğe boş yere havladığını söylüyor bir yandan da atı bağlıyordu.

-Tamam, işte şimdi oldu, dedi üzerindeki karları silerken. Köpeğe dönüp, "Nasıl da havlıyor! Yeter

artık havladığın! Aptal, anca kendini huzursuz ediyorsun. Biz hırsız filan değiliz...”

-Bir evin üç tane akıl hocası olduğu söylenir, dedi delikanlı, dışarıda kalan kızağı güçlü eliyle tentenin altına çekerken.

-Ne habercisi? dedi Nikita.

-Paulson'un kitabında⁸ böyle yazar: Köpeğin havlaması, bir hırsızın sine sine eve yaklaştığını haber verip, "Gözünü aç da bak" anlamına gelir. Horozun ötmesi, "Kalk"; kedinin yalanması, "Değerli bir misafir geliyor, onun için hazırlık yap" anlamına gelir diye ekledi delikanlı gülümseyerek.

Petruha okuma yazma bilirdi, elindeki tek kitap olan Paulson'u da neredeyse ezber biliyordu ve özellikle de bugünkü gibi biraz sarhoş olduğu zamanlarda bu kitaptan duruma uygun gördüğü sözleri aktarmayı severdi.

Doğru, dedi Nikita.

-Amca çok üşümüş gibisin, diye ekledi Petruha.

-Evet, üşüdüm.

Avluyu ve sofayı geçip eve girdiler.

⁸ Ünlü Rus pedagog İ.N. Paulson (1825 – 1898) yazdığı "Okuma Kitabı"ndan söz edilmektedir. (ç.n.)

IV

Vasili Andreyiç'in girdiği bu ev, köydeki en zengin hanelerden biriydi. Bu ailenin beş parça toprağı vardı ve başka bir yerlerden de toprak kiralardı. Avluda altı tane at, üç inek, iki tane bir yaşında buzağı, yirmi tane koyun vardı. Evde yirmi iki kişilik bir nüfus vardı: evli dört oğul, içlerinde sadece Petruha'nın evli olduğu altı erkek torun, iki torun çocuğı, üç yetim çocuk ve çocuklarıyla birlikte de dört gelin. Bu hane, toprakları hâlâ paylaşılmamış olan nadir evlerden biriydi, ancak onda da her zaman kadınlar arasında baş gösteren, kısa sürede toprakların paylaşılmasına yol açabilecek bir nifak çoktan başlamıştı. Oğullardan ikisi Moskova'da sakalık yapıyordu, biri de askerdi. Evde şu anda ihtiyar ve karısı, ikinci oğul ve yortu münasebetiyle Moskova'dan gelmiş olan büyük oğul, tüm kadınlarla ve çocukları vardı; ev ahalesinin dışında bir de çocukların vaftiz babası olan komşuları misafirdi.

Masanın üstünde, altındaki çay bardaklarını, votka şişesini, mezeleri ve kutsal köşesinde ikonların asılı olduğu ve bu ikonların her iki tarafında da tablolar bulunan tuğla duvarları aydınlatan abajurlu bir lamba asılıydı. Vasili Andreyiç sadece siyah kısa gocuğıuyla, buz tutmuş bıyıklarını emerek ve bir atmacaninkini andıran çıkık gözleriyle etrafındaki insanlara ve odaya göz gezdirerek masanın başköşesine kuruldu. Masada onun dışında kel, beyaz

sakallı, beyaz el dokuması gömleğiyle ev sahibi ihtiyar oturuyordu; onun yanında yortu münasebetiyle Moskova'dan gelen, kuvvetli bir sırtı ve omuzları olan, ince basmadan bir gömlek giymiş oğlu ile evin işlerini yürüten geniş omuzlu ikinci oğlu ve bir de kızıl saçlı zayıf bir köylü olan komşu oturuyordu.

Erkekler yiyip içmişler; yerde, sobanın yanında uğuldamaya başlayan semaverden konulacak çayı beklemeye başlamışlardı. Tahta döşemelerde ve sobanın üzerinde çocuklar görünüyor, kadınlardan biri kerevette, beşiğin başında oturuyordu. Yüzünün her yeri kırış kırış olmuş, dudakları bile buruşmuş olan ev sahibi kadın Vasili Andreyiç'in etrafında dört dönüyordu.

Nikita içeri girdiği sırada ev sahibi kadın da kalın camdan küçük bir bardağa votka doldurmuş misafire götürüyordu.

-Kusura kalma, Vasili Andreyiç, bayramlaşmak gerek. Buyur, mezelerden de al, -dedi.

Votkanın görüntüsü ve kokusu Nikita'yı özellikle soğuktan donduğu ve bitkin düştüğü şu anda çok zor bir duruma sokmuştu. Suratı asıldı, şapkasındaki ve kaftanındaki karları silkeleyip ikonların karşısına dikildi ve sanki kimseyi görmüyormuş gibi üç kez istavroz çıkarıp ikonları selamladı, sonra ev sahibi ihtiyara dönüp önce onu, ardından masanın etrafındakileri ve en son da sobanın yanında duran kadınları selamladı, "Yortunuz kutlu olsun" diyerek masaya bakmadan üzerindeki çıkarmaya başladı.

-Sen iyice kara bulanmışsın, amca, dedi büyük oğul, Nikita'nın karla kaplı yüzüne, gözlerine ve sakalına bakarak.

Nikita kaftanını çıkarıp bir kez daha silkeledi, sobaya astı ve masaya yaklaştı. Votkadan ona da teklif ettiler. İstırap verici bir mücadele anıydı onun için: Az kalsın kendisine sunulan kadehi alıp bu berak, hoş kokulu içkiyi yuvarlayacaktı; fakat Vasili Andreyiç'e baktı ve tövbesi, içkiye yatırdığı çizmele-ri, fıçı ve bahara kadar at alma sözünü verdiği oğlu geldi aklına, bir iç çekip içkiyi reddetti.

-Ben içmiyorum, sağ olasınız, dedi, yüzü tekrar asılmıştı, ikinci pencerenin yanındaki peykeye oturdu.

-Neden içmiyorsun? diye sordu büyük oğul.

-İçmiyorum dediysem içmiyorum, dedi Nikita, gözlerini kaldırmadan seyrek bıyıklarına ve sakalına eğilip buz saçaklarını eritmeye çalışırken.

-İçki ona yaramaz, dedi Vasili Andreyiç, içkisini içip simit yerken.

-O hâlde çay içersin. Donmuş gibisin, dedi güler yüzlü ev sahibi kadın ve gelinlere seslendi:

-Çay hazır değil mi hâlâ?

-Hazır, dedi gelinlerden en genç olanı ve fokurdamakta olan üstü kapalı semaverî perdenin ucuyla şöyle bir yelledikten sonra güçlkle getirdi, masanın üstüne koydu.

Vasili Andreyiç bu esnada nasıl kaybolduklarını, bu köye iki kez gelişlerini, sağı solu ayırt edemeden dolaşıp durduklarını ve sarhoşlara rastladıklarını anlatıyordu. Ev sahipleri bu duruma şaşırmişti. Yolu nerede, neden şaşırdıklarını, karşılaştıkları sarhoşların kim olduğunu izah ediyorlar ve hangi yoldan gitmeleri gerektiğini söylüyorlardı.

-Molçanovka'ya küçük bir çocuk bile gidebilir, sadece anayol dönüşünü kaçırmasın yeter, dönemecin orada bir çalı var. Ama siz yanlış dönmüşsünüz! -dedi komşu.

-Artık burada kalırsınız. Gelinler yatağınızı hazırlasın, diye ısrar ediyordu ev sahibi kadın.

-Sabah erkenden gidersiniz, çok da iyi olur, diye yineledi kocası.

-Olmaz, birader, mühim işlerim var! dedi Vasili Andreyiç, almak istediği koruluğu ve onu kendinden evvel kapmak isteyen tüccarları düşünerek. Bir saatte kaybettiğini bir yılla telafi edemezsin, diye ekledi. Nikita'ya dönüp, "Gidelim mi artık?" diye sordu.

Nikita hemen cevap vermedi, sakalındaki ve bıyıklarındaki buzları eritmekle meşgülmüş gibiydi.

-Yolu yine şaşırmazsak tabi, dedi asık yüzle. Yüzü asıktı, çünkü canı içki içmek istiyordu ve bu isteğini de söndürebilecek olan tek şey çaydı, ancak hâlâ kendisine çay ikram edilmemişti.

-Dönemece kadar gitsek, ondan sonra yolu zaten şaşırmayız; boylu boyunca orman, dedi Vasili Andreyiç.

-Siz bilirsiniz, Vasili Andreyiç; gidelim diyorsanız gideceğiz, dedi Nikita, kendisine uzatılan çayı alırken.

-Çayımızı içelim de hemen kalkalım.

Nikita hiçbir şey söylemedi, sadece başını sallamakla yetindi. Çayı yavaşça tabağa dökerek parmakları her zaman çalışmaktan şişen ellerini çayın buharında ısıtmaya koyuldu. Sonra şekerden küçük bir parça ısırıp ev sahiplerini selamladı ve "Sağlığınıza" diyerek çayını içti.

-Biri bizi dönemece kadar götürseydi, dedi Vasili Andreyiç.

-Olur tabi, dedi evin büyük oğlu. Petruha şimdi atı koşar ve sizi dönemece kadar götürür.

-Haydi koşuver, birader. İkramlarınız için de teşekkür ederim.

-Aman efendi, ne diyorsun! dedi güler yüzlü ev sahibi kadın. Esas biz çok memnun olduk.

Büyük oğul Petruha'ya seslendi:

-Petruha, git de kısırağı hazırla.

-Olur, dedi Petruha gülümseyerek, hemen çividen şapkasını kaptı ve kısırağı koşmaya fırladı.

At koşulmaya dursun, konu, Vasili Andreyiç'in pencerenin yanına gelmesiyle kesildiği yere döndü. Ev sahibi ihtiyar, aynı zamanda muhtar olan komşusuna, kendisine bayram için hiçbir hediye göndermeyen, karısına ise bir Fransız şalı gönderen üçüncü oğlundan yakınıyordu.

-Gençler artık ele avuca sığmaz oldu, diyordu ihtiyar.

-Bırak ele avuca sığmayı, baş edilmez olduklar! dedi komşu. Hepsi birer bilge kesildi. Bak Demoçkin'e, babasının kolunu kırdı. Belli ki aklının fazla ermesinden.

Nikita dikkatle dinliyor, herkesin yüzünü yokluyor, belli ki kendisi de söze karışmak istiyordu; ancak çayıyla çok meşgul olduğundan sadece onaylarcasına başını sallamakla yetiniyordu. Arka arkaya çay içiyor, ısındıkça ısıyor, keyifleniyordu. Konuşma uzun süre aynı konuda, toprak paylaşımının zararları üzerine devam etti. Konuşma belli ki boş değil; bu evin içinde söz konusu olan, gerçekleşmesini özellikle de şuracıkta oturan ve surat asıp susan ikinci oğlun istediği toprak paylaşımı üzerineydi. Anlaşılan bu, evin zayıf noktasıydı ve evdeki herkes bu konuyla ilgilenmesine rağmen terbiye gereği özel meselelerini yabancıların yanında konuşmuyorlardı. Ama ihtiyar sonunda dayanamadı ve ağlamaklı sesiyle, hayatta olduğu sürece paylaşımına müsaade etmeyeceğini, şimdi Tanrı'ya şükür bir evi olduğunu, ama

paylaşım olursa dirlik düzen kalmayacağını söyledi.

-Matveyevler gibi, dedi komşu. Dört dörtlük bir evleri vardı, ama paylaştıktan sonra hiçbirinde bir şey kalmadı.

-Senin de istediğin bu! dedi ihtiyar, oğluna dönerek.

Oğlu cevap vermedi, rahatsız edici bir sessizlik başladı. Bu sessizliği, her zaman gülümseyen ve atı kızağa koşup birkaç dakika önce de odaya girmiş olan Petruha bozdu.

-Paulson'da buna dair bir masal⁹ var, dedi. Bir baba oğullarına kırmaları için bir demet ince dal vermiş. Uğraşmışlar ama kıramamışlar, fakat dalları teker teker kolaylıkla kırmışlar. Bu iş de tıpkı böyle, dedi yine gülerek. -Kızak hazır! diye ekledi.

-Hazırsa gidelim, dedi Vasili Andreyiç. Paylaşma gelince, dede, sakın razı olma. Kazanan sensin, evin sahibi de sensin. Mahkemeye git, o sana ne yapman gerektiğini anlatır.

-Hep kafasının dikine gidiyor, dedi, ihtiyar ağlamaklı sesiyle hep aynı şeyden bahsediyordu. -Evde dirlik düzen kalmadı onun yüzünden. Tam bir ifrit kesildi!

Nikita bu sırada beş bardak çay içmiş olmasına rağmen boş bardağı geri vermeyip, tekrar çay dol-

⁹ Paulson'un, "Okuma Kitabı"nda yer verdiği "Çiftçi ve Oğulları" (Ezop) adlı masaldan söz edilmektedir. (ç.n.)

dururlar mı diye yan koymuştu. Fakat semaverde su bitmiş, ev sahibi kadın da tekrar doldurmamıştı, Vasili Andreyiç de artık giyinmeye başlamıştı. Yapacak bir şey yoktu. Nikita da kalktı, her yerinden ısırdığı şeker parçasını şekerliğe geri koydu, terden ıslanan yüzünü eteğiyle sildi ve kaftanını giymeye gitti.

Giyindikten sonra derin derin iç çekti ve ev sahiplerine teşekkür edip onlarla vedalaştıktan sonra bu sıcacık, aydınlık köy evinden, titreyen kapıların aralıklarından karların dolduğu ve rüzgârdan uğuldayan karanlık, soğuk sofaya oradan da karanlık avluya çıktı.

Kürkünü giymiş olan Petruha kısrağıyla birlikte avlunun ortasında dikiliyor ve yine gülümseyerek Paulson'dan dizeler söylüyordu. "Hafif sisle karışık bir fırtına kaplamış gökyüzünü, kar kasırgaları kalıyor, fırtına adeta bir hayvan gibi uluyor, bazen de çocuklar gibi ağlıyor."

Nikita onu doğrular gibi başını salladı, elleriyle de dizginleri ayırıyordu.

Ev sahibi, Vasili Andreyiç'i geçirirken önlerini aydınlatmak amacıyla sofaya bir fener getirmişti, fakat rüzgâr feneri anında söndürdü. Tipinin daha da coştğu avludan bile anlaşılıyordu.

"Amma da berbat hava ha," diye düşündü Vasili Andreyiç, "belki kalmak daha iyi olur, fakat olmaz, iş daha mühim! Hem hazırlandım da artık, ev sahibinin hayvanı da koşuldu. Varırız, kısmet olursa!"

Ev sahibi de gitmemeleri gerektiğini düşünüyordu, fakat kalmalarını teklif etmesine rağmen onu dinleyen olmamıştı. Daha fazla ısrar etmenin ne lüzumu vardı. "Belki de ben ihtiyarlıktan böyle korkar oldum, onlar varacaklardır. En azından telaşsızca, zamanında yatarız." diye düşündü.

Petruha da tehlikeye hiç aldırılmıyordu, çünkü yolu ve araziye karış karış biliyordu, bununla birlikte "kar kasırgaları kalkıyor" dizesi, avluda meydana gelenleri tam olarak ifade ettiğinden cesaretini artırıyordu. Nikita'nın ise hiç gidesi yoktu, ama o uzun zamandır kendi iradesini hesaba katmamaya ve başkalarına hizmet etmeye alışkındı. Ve böylece yolcuları yolundan alı koyan olmadı.

V

Vasili Andreyiç, karanlıkta çevresini güçlkle seçerek kızağa yaklaşıp bindi ve dizginleri eline aldı.

-Öne düş! diye bağırdı.

Petruha oturaksız kızağında dikilerek atını sürmeye başladı. Önündeki kısrağı sezip uzun zamandır kişneyen Muhorti onun arkasına düştü ve böylece sokağa çıktılar. Yine köyün ortasından geçiyorlardı, donmuş çamaşırların asılı olduğu avlunun yanına vardılar, çamaşırlar bu defa görünmüyordu, artık neredeyse çatısına kadar karla kaplanmış ve üzerinden hiç durmadan kar dökülen ambarın yanından, yine iç karartıcı bir şekilde uğuldayan, ıslık çalan ve rüzgârdan eğilen söğütlerin yanından geçip aşağıdan ve yukarıdan kudurmakta olan kar denizine daldılar. Rüzgâr öylesine güçlüydü ki, yandan estiği zaman kızakları yana yatırıyor ve atı yana sürüklüyordu. Biniciler rüzgârın şiddetinden yana kaykılıyordu. Petruha adımlarını genişçe atıp hızlı yürüyen atıyla önden gidiyor ve arada bir dehliyordu. Muhorti de onun peşine düşmüştü.

Böyle on dakika gittikten sonra Petruha kafasını çevirdi ve bir şeyler söyledi. Vasili Andreyiç de Nikita da rüzgârdan ne dediğini duymamışlardı, ama dönemece geldiklerini tahmin etmişlerdi. Petruha gerçekten de sağa saptı, oraya kadar yandan esen rüzgâr karşıdan esmeye başladı, sağda karların arasında bir karaltı görünmeye başladı. Bu, dönemeçteki çalıydı.

-Haydi selamete!

-Sağ olası, Petruha!

-Hafif sisle karışık bir fırtına kaplamış gökyüzünü, diye bağırdı Petruha ve hızla gözden kayboldu.

-Görüyor musun, tam bir şair, dedi Vasili Andreyiç ve dizginleri yavaşça atın iki yanına dokundurdu.

-Evet, yiğit bir çocuk, gerçek bir köylü, dedi Nikita.

Yola devam ettiler.

Sıkıca sarınıp boynunu omuzlarının içine çektiği için kısa sakalı boynuna değen Nikita, çay sayesinde edindiği vücut ısısını korumaya çalışarak sessizce oturuyordu. Önünde, sürekli aldanmasına sebep olan ve düzleşmiş bir yol sandığı araba oklarını, atın, fırtına yüzünden hep bir tarafa eğilen kuyruğunun düğümüyle kımıldayan sağrısını, biraz daha önde yüksek boyunduruğu, atın sallanan kafasını ve yelelerinin uçtuğu boynunu görüyordu. Yer yer gözüne işaret sıırıkları çarpıyor ve bu sayede de hâlâ yolda olduklarını anlıyor, tasasız oturuyordu.

Vasili Andreyiç, yine yolu bulma işini ata bırakmış, sürüyordu. Fakat Muhorti köyde soluklanmış olmasına rağmen gönülsüz koşuyor ve sanki yoldan çıkacak gibi oluyordu, Vasili Andreyiç bu sebeple birkaç kez onu düzeltti.

"İşte sağda bir işaret sırgı görünüyor, işte bir tane ve işte üçüncüsü," diye sayıyordu Vasili Andreyiç, "ilerisi de orman," diye düşündü, önünde kararan şeye dikkatle bakarak. Fakat orman sandığı şey sadece bir çalıydı. Çalıyı geçtiler, kırk metre daha gittiler, dördüncü sırik görünmüyordu, orman falan da yoktu. "Şimdi orman olmalıydı." diye düşündü Vasili Andreyiç, içkinin ve çayın etkisiyle iyice yüreklenmişti, hiç durmaksızın dizginlere asılıyordu. İyi huylu uysal hayvan da istenileni yapıyor, yanlış yöne gittiklerini bilse de rahvan veya yorga üzere yürüyerek dehlendiği yere koşuyordu. On dakika geçmesine rağmen ormandan eser yoktu.

-Yolu yine şaşırдық! dedi Vasili Andreyiç, atı durdurarak.

Nikita sessizce kızaktan indi, rüzgârda kâh üzerine yapışan kâh ters dönerek yüzünü kapatıp sonra yine eski hâline dönen kaftanını tutarak karların içine daldı; bir o yana bir bu yana gitti. Üç kez görüntüden kayboldu. Sonunda döndü ve Vasili Andreyiç'in elinden dizginleri aldı.

-Sağa gitmemiz gerekiyor, dedi sert ve kararlı bir şekilde ve atı döndürdü.

-Peki, sağa diyorsan sağa gidelim, -dedi Vasili Andreyiç, dizginleri verip üşüyen ellerini yeline soktu.

Nikita hiçbir cevap vermedi.

-Hadi, dostum, davran bakalım, diye seslendi ata, fakat Nikita dizginlere hafiften asılmış olmasına rağmen at yavaş yavaş gidiyordu.

Kar yer yer diz boyuna geliyordu, kızak da atın her adımında hafifçe sarsılıyordu.

Nikita kızığın önünde asılı duran kamçıyı aldı ve hayvana vurdu. Buna alışkın olmayan iyi huylu at ileri atıldı ve tırısa kalktı, fakat çok geçmeden tekrar rahvana ve adeta yürüyüşüne geçti.

Böyle beş dakika gittiler. Etraf öylesine karanlık ve aşağıdan ve yukarıdan öylesine karışıktı ki boyunduruk bazen görünmüyordu. Bazen kızaklar yerinde duruyorken tarla geriye gidiyormuş gibi geliyordu. At, anlaşılan, önünde kötü bir şey olduğunu sezmiş olacak ki birden sert bir şekilde durdu. Nikita dizginleri bırakıp hemen yere atladı, atın neden durduğuna bakmak için önüne doğru yürüdü; ama tam atın önüne doğru bir adım atmak isterken ayakları kaydı ve dik bir yerden aşağı yuvarlandı.

-Bürş, Bürş, Bürş! dedi kendi kendine durmaya çalışırken, fakat tutunamadı ve ancak ayakları, rüzgârın karları kalınca yığıldığı bir sel yarığına saplanınca durabildi.

Bir tepenin ucundan sarkan kürtün Nikita'nın düşüşünden devinip üstüne yığıldı ve ensesinden içeri kar doldurdu.

Nikita yakasından karları silkelerken kürtüne ve sel yarığına:

-Eeeh, yapılır mı bu! diye sitemle söyleniyordu.

-Nikita, Nikit! diye bağıriyordu yukarıdan Vasili Andreyiç.

Nikita cevap vermedi.

Cevap verecek zamanı yoktu: Silkindikten sonra yuvarlanırken elinden düşürdüğü kamçıyı arayıp buldu. Yuvarlandığı gibi doğruca yukarı çıkmaya çalıştı, ancak çıkmaya olanak yoktu; geri kayıyordu, bu yüzden yukarıya çıkışı bulmak için yarık boyunca yürümesi gerekiyordu. Yuvarlandığı yerden yaklaşık altı metre sonra dört ayak üzerinde güç bela tırmanarak bir kar yığınına çıktı ve yarığın kenarından atın olması gereken yere gitti. Atı ve kızıağı göremiyordu; ama rüzgâra karşı yürüdüğü için onları görmeden önce kendisine seslenen Vasili Andreyiç'in bağırmalarını ve Muhorti'nin kişneyişini duydu.

-Geliyorum, geliyorum, ne bağıriyorsun!

Ancak kızıağı iyice yaklaşınca atı ve kızıağın yanında duran, dev gibi görünen Vasili Andreyiç'i görebildi.

-Hangi cehenneme kayboldun? Geri gitmemiz lazım. Grişkino'ya dönelim hiç olmazsa, dedi Vasili Andreyiç kızgın bir şekilde.

-Keşke dönebilsek, Vasili Andreyiç, ama ne tarafa gideceğiz? Şurada bir sel yarığı var, bir düşersen çikamazsın. Ben yuvarlandım da güç bela çiktim.

-Ne yani, burada kalacak değiliz ya? Bir yere gideceğiz elbet. dedi Vasili Andreyiç.

Nikita hiç cevap vermedi. Sırtını rüzgâra verip kızağa oturdu, çizmelerini çıkardı ve içlerine dolan karları boşalttı, biraz saman alıp özene özene sol çizmesindeki delikten içeri tıktı.

Vasili Andreyiç, artık her şeyi Nikita'ya bırakmış susuyordu. Çizmelerini yeniden giyen Nikita ayaklarını kızağa çekti, kolçaklarını tekrar taktı, dizginleri eline alıp atı yarık boyunca sürmeye başladı. Yüz adım bile gitmemişlerdi ki at yine ayak diremeye başladı. Önlerinde yine bir yarık vardı.

Nikita yine indi ve karda tekrar tırmanmaya başladı. Hayli uzun süre dönmedi, nihayet gittiği yerin tam tersi yönden çıkageldi.

-Andreyiç, sağ mısın?

-Buradayım! E, ne oldu?

-Hiçbir şey seçilmiyor. Karanlık. Yer yer yarıklar var. Yine rüzgâra karşı gitmek gerek.

Yine yola düştüler, Nikita yine kızaktan inip karda tırmana tırmana yürüdü. Bir oturdu, bir tırmandı derken sonunda soluk soluğa kızağın yanında durdu. Vasili Andreyiç:

-E?

-Ne olsun, pestilim çıktı! At da iyice yoruldu zaten.

-Ne yapacağız peki?

-Dur biraz.

Nikita yine gitti ve çok geçmeden döndü.

-Arkamdan gel. dedi, atın önünden yürüyerek.

Vasili Andreyiç artık emir falan vermiyor, Nikita ne derse uysalca onu yapıyordu.

-Bu tarafa! diye bağırarak hızla sağa doğruldu Nikita ve dizginlerinden tutarak Muhorti'yi aşağıya, bir kürtüne doğru götürdü. At yine ayak diremeye başladı, ama sonra kürtünü aşma umuduyla ileri atıldı, fakat başaramadı ve hamutuna kadar kara battı.

-Aşağı in! diye bağırdı Nikita, hâlâ kızakta oturan Vasili Andreyiç'e ve arabanın oklarının birini altından tutup kaldırarak kızıağı ata doğru çekmeye başladı.

-Zor biliyorum, evlat, dedi Muhortiye dönüp, -ama yapacak bir şey yok, ha gayret! Deh deh, haydi!

At bir sıçradı, iki sıçradı ama çıkamadı ve sanki bir şey düşünüyormuşçasına tekrar oturdu.

-Evlat, o kadar zor değil. diye Muhorti'yi payladı Nikita. -Haydi, bir daha!

Nikita kendi tarafındaki oku tekrar sürüklemeye başladı; Vasili Andreyiç de diğer oku sürüklüyordu. At başını kımıldatıp birden öne atıldı.

-Hah böyle! Deh! Batmazsın, korkma!

At bir sıçradı, iki sıçradı, üçüncüde kürtünden

çıkı ve durdu, güçlükle nefes alıyor ve silkiniyor-
du. Nikita yola devam etmek istiyordu, fakat giydi-
ği iki kürkün içinde soluk soluğa kalmış olan Vasili
Andreyiç yürüyemedi ve kızağın içine yığıldı.

-Biraz soluklanayım, dedi, köydeyken kürkünün
yakasını bağladığı şalı gevşetirken.

-Sen uzan, zararı yok, ben sürerim. dedi Nikita
ve Vasili Andreyiç'in içindeyken kızakla birlikte atı
yedeğe on adım aşağı, sonra biraz yukarı sürdü ve
durdu.

Nikita'nın durduğu yer, rüzgârın tepelikten sa-
vurduğu karların büsbütün üstlerine yığılabileceği
çukurluk bir alan değildi, ama yine de yarığın kenarı
sayesinde kısmen rüzgârdan korunuyordu. Rüzgâr
birkaç dakikalığına sanki biraz diner gibi oldu, an-
cak bu durum çok uzun sürmedi. Fırtına, bu dinlen-
meyi telafi etmek istercesine iyice artan şiddetiyle
tekrar başladı, daha da kudurmuş bir şekilde esiyor
ve kar kasırgaları kaldırıyor. Tam da Vasili Andreyiç
biraz soluklanmış, ne yapmaları gerektiğini ko-
nuşmak üzere kızaktan inip Nikita'nın yanına gittiği
rüzgâr böyle bir hamle yaptı. İki de ister istemez
eğildiler ve konuşmak için rüzgârın hiddetinin din-
mesini beklediler. Muhurti de istem dışı kulakları-
nı yatırıyor ve başını sallıyordu. Rüzgârın azgınlığı
biraz geçer geçmez Nikita kolçaklarını çıkarıp ku-
şağına sokuşturdu, ellerine hohlayıp boyunduruğun
kayışını çözmeye koyuldu.

-Ne yapıyorsun? diye sordu Vasili Andreyiç.

-Koşumu açıyorum, yapacak bir şey mi var ki?
Benim hiç takatim kalmadı. dedi özür diler gibi.

-Yolumuza gitmeyecek miyiz?

-Gitmeyelim, anca ata eziyet ediyoruz. O zavallım da kendinden geçti. dedi Nikita, uysal uysal, her söyleneni yapmaya hazır bekleyen, sırlıslık olmuştur ve ayakta durmakta zorlanan atı göstererek.

-Geceyi burada geçireceğiz. diye yineledi, sanki handa geçirecekmiş gibi ve hamut kayışını çözmeye koyuldu.

Hamut çıkarılınca keneler kaçıştılar.

-Donmaz mıyız burada?

-Donarsak da yapacak bir şey yok. dedi Nikita.

VI

Vasili Andreyiç iki kürk içinde hiç üşümüyordu, özellikle de atı kürtünden çıkarmak için o kadar uğraştıktan sonra; fakat ayaz sırtına işliyordu, gerçekten de geceyi burada geçirmek gerektiğini o zaman anladı. Biraz sakinleşmek için kızağa binip sigaralarını ve kibritini çıkardı.

Nikita bu sırada atın koşumunu çıkarmıştı. Kolanı, okların kayışını çözdü, dizginleri ve hamutun menteşesini, boyunduruğu çıkardı, tüm bunları yaparken de durmadan atla konuşuyordu.

-Haydi, çık bakalım. dedi, onu okların arasından çıkarırken. -Seni şuraya bir bağlayalım. Altına saman koyayım, gemini de çıkarayım. -bir yandan da söylediklerini yapıyordu.- Biraz yedin mi keyfin yerine gelir.

Fakat Muhorti, Nikita'nın sözleriyle sakinleşmemişti; iyice endişelenmiş olacak ki olduğu yerde tependi ve arkasını rüzgâra vererek kızağa sokuldu, başıyla Nikita'nın kollarına sürtünüyordu.

Muhorti, sanki Nikita'nın çıkarıp burnunun ucuna koyduğu saman ikramını reddetmiş olmamak için bir tutam saman kavradı, fakat şimdi yemeğin sırası olmadığını düşünüp hemen geri bırakınca rüzgâr samanı bir anda darmadağın edip savurdu ve kara buladı.

-Şimdi bir işaret koyalım. dedi Nikita, kızıağın yönünü rüzgâra karşı çevirdi, okların ucunu kayış-

la birbirine bağlayıp diklemesine kaldırdı ve kızıağın ön tarafına çekti. -Kar altında kalırsak insanlar bu oklar sayesinde bizim burada olduğumuzu anlayıp bizi çıkarırlar, dedi Nikita, kolçaklarını birbirine vurduktan sonra takarken. -Büyüklerimizden böyle öğrendik.

Vasili Andreyiç bu sırada gevşettiği kürkünün eteklerini siper ederek kükürtlü kibrit çöplerini bir-biri arkasına çelik kutusuna sürtüyordu, fakat elleri titriyordu, birbiri arkasına tutuşan kibritler de ya iyice yanmadan ya da tam sigarasına yaklaştırdığı anda sönuveriyordu; rüzgâr esmeye başlamıştı. Nihayet biri alevlendi ve gocuğunun kürkünü, içe kıvırdığı işaret parmağına altın bir yüzük taktığı elini, yaygın altından görünen karla kaplı yulaf samanını bir anlığına aydınlattı ve sigarası da yanmaya başladı. Sigarasından şevkle iki nefes çekti, yutkundu ve bıyıklarının arasından dumanını saldı, bir nefes daha çekmek istedi ama rüzgâr sigaranın ucunu samanı götürdüğü yere uçurmuştu.

Gene de sigarasından çektiği bu bir iki nefes Vasili Andreyiç'i keyiflendirmişti.

-Madem geceyi burada geçirmemiz gerekiyor, geçireceğiz! dedi kararlı bir sesle. -Dur, sana bir de bayrak yapayım. deyip yakasından çıkarıp kızıağa fırlattığı şalını ve eldivenlerini de alarak kızıağın ön tarafında dikildi, okların kayışına yetişmek için uzanıp, şalını kayışa, okların yanına sıkı bir düğümlerle bağladı.

Şal o dakika hızla dalgalanmaya başladı, bazen oka yapıyor bazen de birden ayrılıp şişiyor, gerginleşip şakırdıyordu.

-Görüyor musun, tam bir usta işi oldu, dedi Vasili Andreyiç, kızağa geçerken hayran hayran şala bakarak. -Bir arada olsak daha sıcak olurdu, ama ikimiz sığamayız.

-Ben kendime bir yer bulurum, ama hayvanı örtmek lazım, çok terlemiş, zavallım. Müsaade et de şöyle geçeyim. diyerek kızağa yaklaştı ve Vasili Andreyiç'in altından yaygıyı çekti.

Önce hamut kayışını çözdü, sonra eyeri çıkardı ve ikiye katladığı yaygıyı Muhorti'nin sırtına örttü.

-Şimdi ısınırın, küçük budala. dedi, yaygının üstüne eyeri koyup hamut kayışını bağlarken. -Örtü size lazım olur mu? Biraz da saman alsam? dedi Nikita efendisine, işini bitirip kızağın yanına giderken.

Vasili Andreyiç'in altından örtü ile biraz saman alıp kızağın arkasına geçti, karda kendine bir çukur açıp samanı içine yerleştirdi, şapkasını indirdi, kaftanına sarındı ve onun üstüne de örtüyü geçirdi. Kızağın, kendisini rüzgârdan ve kardan koruyan süyek sırtlığına yaslanarak, yere yaydığı samana oturdu.

Vasili Andreyiç, Nikita'nın yaptığı şeye bakarak kınar gibi başını salladı, -zaten köylülerin cehaletini

ve aptallığını hiçbir zaman tasvip etmezdi- geceyi geçirmek için kurulmaya başladı.

Kızakta kalan samanı düzeltti, böğrüne gelecek olan yan tarafını biraz daha kabarık yaptı, ellerini yenine sokup kafasını kızağın ön tarafına doğru, kendisini rüzgârdan koruyan köşesine koydu.

Uyuyası yoktu. Uzanmış düşünüyordu: Hep, hayatının tek hedefini, anlamını, hazzını ve öğüncünü teşkil eden şeyi; ne kadar para kazandığını ve daha ne kadar kazanabileceğini; tanıdığı insanların ne kadar para kazandıklarını ve ne kadar paralarının olduğunu ve bu insanların bu paraları nasıl kazandığını ve kazanıyor olduklarını; nasıl onlar gibi daha çok para kazanabileceğini düşünüyordu. Goryaçkino Koruluğu'nu alma işi kendisi için çok büyük bir önem arz ediyordu. Bu koruluktan belki on bin kâr etmeyi umuyordu. Kendisine sonbaharda gezdirilen, içinde iki desyatinalık¹⁰ ağaç saydığı koruluğa içinden de-ğer biçmeye başladı.

"Meşeler kızak yapımına gider. Hâliyle kereste de çıkar. Bir desyatınada altmış metreden fazla odun çıkar." diyordu kendi kendine. "Bir desyatınadan en kötü ihtimalle iki yüz yirmi beş ruble geçer elime. Elli altı desyatına, elli altı yüzlük, elli altı yüzlük daha, elli altı onluk, elli altı onluk daha ve elli altı tane de beş ruble eder." Kaba bir hesaplama on iki bin rubleden fazla kazanıyordu, fakat eline kalem

¹⁰ 1,09 hektara eşit Eski Rus alan ölçüsü birimi. (ç.n.)

kağıt alıp hesap yapmadan tam olarak ne kadar olduğunu kestiremiyordu. "Yine de o koruluğa on bin vermem, sekiz bin belki, ama o da ağaçsız taraflarını hariç tutarsa. Ölçme memurunun eline yüz, bilemedin yüz elli ruble kadar sıkıştırdım mı, beş desyatinasını ağaçsız ölçer. Toprak sahibi de sekiz bine razı olur. Üç bini peşin verdim mi yumuşayacağına şüphe yok." diye düşünüyordu, dirseğiyle cebindeki cüzdanını yoklarken. "Nasıl oldu da dönemeçten sonra yolu şaşırдық, aklım ermiyor. Orman ve bekçiler orada olmalıydı. Köpeklerin havlaması duyulmalıydı. Tam da lazım olduklarında havlamazlar, kahrolasıcılar." Kulağına siper ettiği yakasını bir yana çekti ve dikkatle dinlemeye başladı; yine rüzgârın değişmeyen uğultusu, oklara pat pat vuran şalın şakırtısı ve kızağın süyek sırtlığını kamçılایan karın sesi duyuluyordu. Yakasını tekrar indirdi.

"Bunların olacağını bilsem köyde kalırdık. Yarın gitsek de olurdu. Sadece bir gün kaybetmiş olurum. Bu havada tüccarlar da çıkamaz yola." Birden sattığı iğdiş koyunlar için ayın dokuzunda kasaptan alacağı parayı hatırladı. "Kendisi gelmek istiyordu; beni bulamayacak, karım parayı almasını bilemez. Çok cahildir. Nasıl davranmak gerektiğini bilmez." düşünmeye devam ediyordu. Bir gün önce bayramlaşmak için komiser evlerine geldiğinde karısının onu doğru dürüst ağırlayamadığını düşündü. "Kadın işte! Zaten nerede ne görmüş ki? Anamın babamın zamanında

bizim evimiz böyle miydi sanki? Tüm malı mülkü küçük bir su değirmeninden ve bir handan ibaret olan zengin bir köylüydü babam. Ama benim son on beş yılda çok şeyim oldu: bir dükkân, iki meyhane, bir değirmen, buğday deposu, kirada iki çiftlik, ambarı olan sac damlı bir ev, -gururla anımsıyordu.- Babamın zamanındaki gibi değilim! Şimdilerde etrafta kimin adı duyulur oldu? Brehunov'un.

Peki, bunun sebebi ne? İşimin peşini hiç bırakmadan çalışıyorum çünkü, başkaları gibi ıvır zıvır işlerle uğraşmıyorum. Yeri geliyor gece uyumuyorum. Fırtınaysa fırtına! İşim varsa yola düşüyorum. İşler de halloluyor böylelikle. Paranın kolay kazanıldığını sanırlar. Hayır, sen de çalış, sen de kafa patlat. Geceyi benim gibi bir tarlada geçir ve uyuma. Aklımda bin bir düşünce dönüyor, -gururlana gururlana düşünüyordu.- İnsanın şans eseri zengin olduğunu sanırlar. Bak, işte Mironovlar bugün milyoner. Nasıl böyle milyoner oldular peki? Sen çalışırsan Tanrı da verir. Yeter ki tek sağlık olsun."

Kendisinin de sıfırdan başlayan Mironov kadar zengin olabileceği düşüncesi Vasili Andreyiç'i öylesine heyecanlandırıyordu ki birisiyle konuşma ihtiyacı duydu. Fakat konuşabileceği kimse yoktu... Goryaçkino'ya bir varabilseydi toprak ağasıyla sohbet eder, ona dünyanın kaç bucak olduğunu gösterirdi.

Kızağın ön bölmesini eğerek esen ve süyek sırtlığını karla kamçılaman rüzgârın sesine kulak vererek, "Şuna bak, ne esiyor ama! Kara öyle bir gömüleceğiz ki sabahleyin çıkmak mümkün olmayacak," diye düşündü. Biraz doğruldu ve sağına soluna bakındı: titreyen beyaz sessizliğin içinde sadece Muhorti'nin karararan kafası, üstüne örtülen yaygının dalgalanıp durduğu sırtı, sıkıca düğümlenmiş kuyruğu görünüyordu; etrafında, her tarafında, önünde, arkasında, tarlanın her yerinde aynı; beyaz, tekdüze, titrek karanlık hâkimdi ve bazen sanki biraz aydınlanıyor, bazen daha da koyulaşıyordu.

"Boş yere dinledim Nikita'yı." diye düşünüyordu. "Gitmeliydik, bir yere varırdık elbet. En azından Grişkino'ya bari dönerdik hiç olmazsa, geceyi Taras'ın evinde geçirirdik. Şimdi böyle gece boyunca otur dur. İyi mi oldu Nikita'yı dinleyince? Neyse, Tanrı çektiğin zahmetin karşılığını verir, tembelle-re, miskinlere ya da aptallara verecek değil ya. Bir sigara daha yakayım!" Oturdu, sigara tabakasını aldı, ateşi rüzgârdan korumak için kürkünün eteğini siper ederek göbeğinin üstüne doğru eğildi, fakat rüzgâr girecek bir yer bulup kibritleri bir bir söndürdü. Nihayet birini yakabildi ve sigarasını içmeye başladı. İstedliğini yapmak çok sevindirmişti Vasili Andreyiç'i. Sigarayı kendisinden çok rüzgâr içmiş olsa da üç nefes çekebilmiş ve tekrar neşelenmişti. Kızağın sırtlığına dayanıp sarındı ve tekrar eskileri

hatırlamaya, hayal etmeye başladı, hiç beklenmedik bir anda kendinden geçti ve uykuya daldı.

Fakat sanki birden birisi kendisini dürttü ve uyandırdı. Muhorti, altından saman mı çekiyordu yoksa bu, içten gelen bir irkilme miydi, bilemedi. Velhasıl uyanmıştı, kalbi öyle hızlı ve güçlü atıyordu ki uyuduğu kızak sarsılıyor gibi geldi. Gözlerini açtı. Etrafındaki her şey aynıydı, fakat daha aydınlık gibi geldi. "Gün ağarıyor herhâlde, -diye düşündü,- sabaha az kalmış olmalı." Fakat aynı dakika, etrafın ay doğduğu için aydınlandığını anımsadı. Biraz doğrulup önce ata bir göz attı. Muhorti sırtını rüzgâra verdiği gibi durmaya devam ediyor, her yeri zangırdıyordu. Karla kaplanmış yaygının bir tarafı kıvrılmış, hamut kayışı yana kaymıştı, perçeminin ve yelesinin uçtuğu karla kaplı kafası şimdi daha belirgin görünüyordu. Vasili Andreyiç kızıağın sırtlığına eğildi ve arkasına baktı. Nikita hâlâ aynı pozisyonda oturuyordu. Sarındığı örtü ve ayakları iyice karla kaplanmıştı. "Adam donmasa bari, üzerine örttüğü şey pek kötü. Bir de ondan sorumlu olurum. Akılsız bunlar. Gerçekten tam bir cahillik bunun yaptığı." diye düşündü ve atın sırtındaki yaygıyı çekip Nikita'nın üzerine örtmek istedi, fakat şimdi yerinden kıpırdanmak, kalkmak bu soğukta işten değildi, hem de atın donmasından korktu. "Ne diye yanıma aldıysam bu adamı? Hepsi karımın aptallığı!" diye düşündü hiç sevmediği karısını anımsayarak ve eski yerine,

kızağın ön tarafına tekrar geçti. "Bir keresinde amcam da bütün bir geceyi tipide geçirmiş de hiçbir şey olmamış." O sırada gözünün önüne başka bir olay geldi, "Ama Sevastyan'ı karın altından çıkarmışlardı, ölmüş, tüm vücudu kaskatı kesilmiş."

Geceyi Grişkino'da geçirseydim bunların hiçbiri gelmezdi başıma." Kürkün sıcaklığı boşa gitmesin, her yerini, boynunu, dizlerini, ayaklarını ısıtsın diye sıkıca sarınıp yeniden uykuya dalmaya çalışarak gözlerini yumdu. Ama ne kadar uğraşırsa uğraşsın artık uykuya dalamıyor, aksine kendini çok dinç ve canlı hissediyordu. Yeni baştan kazançlarını, alacaklarını hesap etmeye, kendiyile övünmeye, sahip olduklarına sevinmeye başladı, fakat tüm bunlar içine düşen bir korkuyla ve canını sıkan o düşünceyle kesildi: Geceyi geçirmek için neden Grişkino'da kalmamıştı sanki. "Yaptığın iş mi sanki! Bir sedirin üstünde yatardım, orası sıcaktı". Bir o yana bir bu yana döndü, daha rahat ve kendisini rüzgârdan koruyacak bir yer bulmaya çalışıyordu, fakat bir türlü bulamadı, tekrar doğruldu, yerini değiştirdi, ayaklarını sardı, gözlerini kapatıp kıpırdamadan durmayı denedi. Fakat ya sağlam keçe çizmelerinin içinde acıdan kıvranan ayakları sızlamaya başlıyor ya da bir yerlerden soğuk alıyordu, bir süre yattıktan sonra canını sıkan o düşünceyi yine anımsadı: Şimdi Grişkino'daki sıcacık izbada rahat rahat uyuyor olabilirdi. Tekrar doğruldu, döndü, sıkıca sarındı ve yattı.

Bir ara uzaklardan horoz sesleri işittiğini sandı. Sevinçle kürkünün yakasını yana çekti ve gerilip dinlemeye başladı, fakat ne kadar kulak kesilirse kesilsin, oklarda ıslık çalan ve şalı okşayan rüzgârın ve kızığın sırtlığını kamçılayan karın sesinden başka bir şey duyulmuyordu.

Nikita hiç kımıldamadan akşamdan beri aynı pozisyonda oturuyordu ve hatta kendisine iki kez seslenen Vasili Andreyiç'e hiç cevap vermemişti. Vasili Andreyiç sırtlığın üstünden iyice kara bulanmış olan Nikita'ya baktı ve "Adamın derdi yok, uyuyor olmalı." diye düşündü canı sıkılmış bir hâlde.

Vasili Andreyiç neredeyse yirmi kez kalkıp kalkıp yattı. Sanki gece bitmeyecekmiş gibi geliyordu. "Artık sabah olmaya yakındır." diye düşündü, doğrulup etrafına bakınırken. "Saate bir bakayım. Üstümü açarsam üşüyeceğim. Ama sabaha az kaldığını bilirsem neşem yerine gelir. Atı hemen kızığa koşarız." Vasili Andreyiç, sabaha daha vakit olduğunu içten içten biliyordu, fakat gittikçe daha da korkmaya başlamıştı ve bir taraftan saate bakıp kendini yoklamak, bir taraftan da kendini kandırmak istiyordu. Gocuğunun kopçalarını ihtiyatla çözdü, elini koynuna sokup yeleğini bulana kadar epey arandı. Mineli çiçeklerle bezenmiş gümüş saatini güç bela çıkarıp baktı. Işıksız hiçbir şey görünmüyordu. Sigarasını yakmak istediğinde yaptığı gibi tekrar dirseklerinin ve dizlerinin üzerinde yüzükoyun uzandı, bir kibrit

aldı ve yakmaya koyuldu. Bu sefer daha ihtiyatlı davranıp elleriyle fosforu en fazla olan kibriti seçmişti, ilk denemede yaktı. Kadranı ışığın altına sokup saatine baktı ve gözlerine inanamadı... Gece yarısını on dakikacık geçmişti. Önünde uzun bir gece vardı.

Sırtına ayazın işlediğini hissediyordu Vasili Andreyiç. Gocuğunu ilikleyip tekrar örtünürken "Of, ne uzun gece!" diye düşündü, sabırla beklemek niyetiyle kızığın köşesine sokuldu. Rüzgârın tekdüze gürültüsü arasında birden canlı, yeni bir ses duydu. Ses yavaş yavaş şiddetlenerek açıkça anlaşılır hâle geldikten sonra tekrar aynı şekilde azalmaya başladı. Hiç şüphesiz bu bir kurttu. Üstelik yakınlarda olacak ki çenesini oynatarak sesini değiştirişi rüzgârda net bir şekilde duyuluyordu. Vasili Andreyiç kulağını örten yakasını çekti ve dikkatle dinlemeye başladı. Muhorti de kulaklarını oynatarak dinlemeye koyulmuştu, kurt ulumasını bitirdiğinde hayvancağız ayaklarını oynattı ve uyarırcasına pofurdadı. Sonrasında Vasili Andreyiç bir türlü uyuyamadığı gibi huzuru da kaçmıştı. Hesaplarını, işlerini, ününü, onurunu ve zenginliğini ne kadar düşünmeye çalışsa da içine düşen korku kendisini iyice ele geçirmişti ve geceyi geçirmek için neden Grişkino'da kalmadığı düşüncesi öteki düşüncelere karışıyor ve ağır basıyordu.

"Koruluk yerin dibine batsın, onsuz da çok şükür malım mülküm var. Ah, geceyi Grişkino'da ge-

çirmek vardı!" diyordu kendi kendine. "Sarhoşlar çabuk donar, derler. Aksi gibi ben de içtim." Bunları düşünürken titremeye başladığını hissetti, neden titrediğini soğuktan mı yoksa korkudan mı, kendisi de bilmiyordu. Örtünüp eskisi gibi yatmayı denedi, fakat artık bunu da yapamıyordu. Yerinde duramıyor, kalkmak; içini saran, karşısında kendini güçsüz hissettiği korkuyu bastırmak için bir şeyler yapmak istiyordu. Tekrar sigaralarına ve kibrite uzandı, fakat sadece üç kibriti kalmıştı ve bunlar en kötü olanlardı. Üçü de tam tutuşmadan söndü.

"Tüh, Allah kahretsin, baş belası!" diyerek, kimi kastettiğini kendisi de bilmeden bir küfür savurdu ve elinde buruşturduğu sigarayı fırlattı. Kibrit kutusunu da fırlatmak istedi, fakat kolunu indirdi ve kutuyu cebine soktu. Üzerine çöken huzursuzluk yüzünden yerinde duramıyordu. Kızıktan indi, rüzgârı arkasına alıp belindeki kuşağı çözdü ve yeniden aşağıdan sıkıca bağladı.

"Burada yatıp ölümü beklemenin manası ne! Ata atlar, basar giderim." düşüncesi geldi birden aklına. "Üstüne atlayınca durmaz herhâlde at." Nikita'yı kastederek. "O nasıl olsa ölecek. Hayatı ne ki zaten! Hayat bile acımamış ona; benimse, Tanrı'ya şükür, yaşamımı anlamlı kılacak şeylerim var..."

Böylece atı çözüp dizginlerini boynuna geçirdi ve atlayıp üstüne binmek istedi, fakat kürkleri ve çizmeleri o kadar ağırdı ki binemedi. O zaman kı-

zağın üstüne çıkıp oradan binmek istedi. Fakat bu sefer de ağırlığından kızak sallandı ve yine düştü. En sonunda atı kızığa yanaştırdı, dikkatli bir şekilde kızığın kenarına basıp atın sırtına karın üstü enlemesine uzandı. Bir süre böyle yattıktan sonra bir iki kez kendini öne doğru kaydırды ve nihayet bir ayağını atın sırtından atıp ayaklarıyla hamut kayışına dayanarak oturdu. Yana yatan kızığın sarsıntısı Nikita'yı uyandırmıştı, Nikita biraz doğruldu. Uşağı bir şeyler söylüyormuş gibi geldi Vasili Andreyiç'e.

-Senin gibi bir ahmağı dinledim de ne oldu! Burada kalıp yok yere mahvolacak değilim! diye bağırıp kürkünün rüzgârda uçuşan eteklerini dizlerinin altına sıkıştırdı ve atı hızla, ormanın ve bekçinin olduğunu düşündüğü tarafa doğru sürdü.

VII

Nikita kaba kumaştan örtüye sarınıp kızığın sırtlığının arkasına kıvrıldığından beri hiç kımıldamadan oturuyordu. Doğayla iç içe yaşayan ve neler gerektiğini bilen tüm insanlar gibi sabırlıydı ve hiç telaşa, hiddete kapılmadan saatlerce, hatta günlerce rahatlıkla bekleyebilirdi. Efendisinin kendisine seslendiğini duydu, fakat kımıldamak ve cevap vermek istemediğinden hiçbir ses etmedi. İçtiği çaylarla ve kürtünlerde tırmanırken sarf ettiği çabalarla bedeninde toplanan sıcaklık hâlâ devam ediyor olsa da bu sıcaklığın çok uzun sürmeyeceğini biliyordu. Üstelik ısınmak için hareket edebilecek durumda değildi, çünkü tıpkı durup, kırbaçlanmasına rağmen daha fazla yürüyemeyen ve efendisinin, tekrar yürüebilmesi için yemlemek gerektiğini fark ettiği at gibi yorgun hissediyordu kendini. Çizmesi delik olan ayağı üşümeye başlamıştı ve artık başparmağını hissetmiyordu. Bu da yetmezmiş gibi soğuk tüm bedenini iyiden iyiye sarmaya başlamıştı. Aklına bu gece burada ölebileceği, hatta büyük bir ihtimalle öleceği düşüncesi geldi, fakat bu düşünce kendisine ne üzücü geldi ne de ürkütücü geliyordu. Zerrece üzülmemişti, çünkü hayatı zaten güllük gülistanlık değildi, aksine artık bezdiği, dur durak bilmeyen bir kölelikten ibaretti. Zerrece irkilmemişti, çünkü burada bile hizmet ettiği Vasili Andreyiç gibi efendiler dışında, onu bu hayata gönderen asıl efendisine bağlı olduğu-

nu hissetmişti her zaman, ölünce de asıl efendisine bağlı kalacağını ve onun kendisini hor görmeyeceğini biliyordu. "Yaşanılan ve alışılan şeyleri bırakmak kolay mı? Ama yapacak bir şey mi var, yeni şeylere de alışmak lazım."

"Peki ya günahlarım?" Sarhoşluklarını, içkiye yatırdığı paraları, karısını kırdığı zamanları, ettiği küfürleri, kiliseye gitmediğini, oruç tutmadığını ve günah çıkarırken papazın verdiği öğütleri anımsadı. "Günahım çok. İyi ya, bile bile mi işledim? Demek, Tanrı beni böyle yaratmış. Günahları da! Onlardan kaçışım var mı?"

Bu gece başına gelebilecekleri düşünüyordu, az sonra bu düşüncelerden eser kalmadı ve kendiliğinden aklına gelen anılara daldı. Sırasıyla, Marfa'nın gelişi, uşakların sarhoşlukları, içkiyi reddettiği zamanlar, bu yolculuk, Taras'ın izbası, toprak paylaşımı üzerine yapılan konuşmalar, kendi oğlu, şimdi örtüsünün altında ısınmakta olan Muhorti, şimdi sağa sola döndüre döndüre kızıağı gıcırdatan efendisi geldi aklına bir bir. "Sanırım gittiğine pişman olmuştur." diye düşündü. "Böyle bir yaşam dururken ölmek ister mi hiç. Benle o bir mi?" Sonra tüm bu anıları birbirine karıştırırken uykuya daldı.

Vasili Andreyiç ata binerken kızıağı hafifçe sallandırmıştı, Nikita, yaslandığı sırtlık tümüyle ayrıлып, kızıağın demirlerinden biri sırtına çarpınca uyanmış, ister istemez yerini değiştirmek mecburiyetinde

kalmıştı. Bacaklarını güçlükle toplayıp üzerlerindeki karları silkeleyerek ayağa kalktı, soğuk hemen iliklerine işlemeye başladı. Durumu anlayınca, Vasili Andreyiç'in artık ata lazım olmayan yaygıyı örtünebilmesi için bırakmasını istemiş, bunun için arkasından bağırmıştı.

Fakat Vasili Andreyiç durmamış ve kar bulutunun içinde kaybolmuştu.

Yalnız kalan Nikita bir an ne yapacağını düşündü. Gidip bir sığınak arayacak mecali yoktu. Eski yerine de oturamazdı, orası tümünden karla kaplanmıştı. Örtünecek bir şeyi olmadığından kızakta ısınamayacağını hissediyordu, gocuğu ve kaftanı da artık sıcak tutmaz olmuştu. Üzerinde sanki sadece gömleği varmış gibi üşüyordu. İçi ürperdi. "Ey Tanrım, ulu Tanrım!" dedi, yalnız olmadığını ve kendisini birinin duyuyor olduğunu bilmek biraz olsun rahatlatıyordu. Derin bir nefes aldı ve başından örtüyü atmadan kızağa bindi, efendisinin yerine uzandı.

Gel gelelim kızakta da bir türlü ısınamadı. Yine tüm vücudu titremeye başladı, sonra titremesi geçti ve yavaş yavaş bilincini kaybetmeye başladı. Ölüyor muydu yoksa donuyor muydu, kendisi de bilmiyordu. Fakat bunların her ikisine de aynı biçimde hazır olduğunu hissediyordu.

VIII

Bu sırada Vasili Andreyiç atı hem ayaklarıyla hem de dizginlerin ucuyla vurarak, nedense ormanın ve bekçinin olduğunu varsaydığı tarafa sürüyordu. Kar gözlerini kamaştırıyordu, rüzgâr da onu durdurmak istiyor gibiydi; fakat Vasili Andreyiç öne doğru eğilip kürkünün sürekli açılan eteklerini kapatarak ve oturulmayacak kadar soğuk olan eyer ile bacaklarının arasına sıkıştırarak hiç durmadan atı sürüyordu. At zorlanıyor olsa da uysal bir şekilde efendisinin onu götürdüğü yere rahvan üzere yürüyordu.

Vasili Andreyiç böyle beş dakika kadar gitti, önü dümdüz gibiydi: atın kafasından ve bembeyaz bir düzlükten başka hiçbir şey görmüyor; atın kulaklarında ve kürkünün yakasında ıslık çalan rüzgârdan başka hiçbir şey duymuyordu.

Birden önlerinde bir şey kararmaya başladı. Kalbi sevinçle atmaya başladı, bir köyün evlerinin duvarlarını gördüğünü sanarak atı bu karaltıya doğru sürdü. Fakat bu karaltı yerinde durmuyor, sürekli kımlıyordu, üstelik bir köy de değildi. Karın altından fırlayıp tarlanın kenarında bitmiş, kendisini bir yöne eğen ve dallarında ıslık çalan rüzgârın şiddetiyle umutsuzca sallanan uzunca bir ayvadana idi. Amansız rüzgârın işkence ettiği bu ayvadanağı görünce nedense Vasili Andreyiç'in içi ürperdi ve ona yaklaşırken yönünü hepten değiştirdiğinin farkına

varmayıp atı daha hızlı sürmeye başladı ve artık tamamen farklı bir yöne doğru sürüyor, hâlâ bekçinin o tarafta olduğunu sanıyordu. At sürekli sağa gitmeye çalışıyor, Vasili Andreyiç de onu her defasında sola çeviriyordu.

Yine önünde bir şey kararmaya başladı. Vasili Andreyiç bunun artık köy olduğuna kanaat getirip sevinmişti. Fakat burası yine ayvadanalarla kaplı bir tarla kenarıydı. Bu kuru yabancı otlar nedense yine Vasili Andreyiç'in korkuya kapılmasına neden olup umutsuzca sallanıyordu. Dahası bunlar az önceki yabancı otlardı, ayrıca yanında rüzgârın kapatmaya başladığı at izleri vardı. Vasili Andreyiç durup eğildi ve dikkatle baktı: Hafiften kapanmaya yüz tutmuş bu at izleri kendi atıninkilerden başkası olamazdı. Anlaşılan Vasili Andreyiç küçük bir alanda dönüp duruyordu. "Böyle giderse mahvolmam işten bile değil!" diye düşündü, fakat korkuya kapılmamak için etrafını saran ve içinde bakar bakmaz kaybolan noktaların parladığını görür gibi olduğu beyaz sise dikkatle bakarak atı olanca hızıyla sürmeye başladı. Bir defa köpek havlaması ya da kurt uluması duyduğunu sandı, fakat bu sesler o kadar güçsüz ve belirsizdi ki duyuyor muydu yoksa sadece duyar gibi mi olduğunu bilemedi, durup daha dikkatle dinlemeye başladı.

Birden kulaklarının dibinde korkunç, kulakları sağır edici bir ses koptu; altında her şey zangırdamaya ve titremeye başladı. Vasili Andreyiç atın boynuna

sarıldı; fakat atın boynu da titriyordu, korkunç ses gittikçe daha da şiddetlendi. Vasili Andreyiç birkaç saniye kendine gelememi ve ne olduğunu anlayamadı. Hâlbuki olan biten, Muhorti'nin belki kendi kendini yüreklendirmek belki de birini yardıma çağırarak için yüksek, sürekli değıştirdiğı sesiyle kişnemesinden ibaretti. "Tuh, Allah kahretsin. Korkuttun, lanet olası!" dedi kendi kendine. Fakat korkusunun esas nedenini anladıktan sonra onu artık dağıtamıyordu.

"Kendimi toplamalıyım ve aklımı başıma almalıyım." dediye de kendini tutamıyor ve atı, daha önce rüzgâra karşı giderken şimdi rüzgârı arkasına almış olduğunun farkına varmadan sürüyordu. Vücudu ve özellikle de açıkta kalan ve eyerin değıdiği bacak arası üşüyor ve sızlıyor; elleri ve ayakları titriyordu, solukları da kesik kesikti. Bu korkunç kar çölünde mahvolup gideceğini biliyor ve hiçbir kurtuluş yolu göremiyordu.

Birden at bir yere indi ve bir kürtüne saplanıp debelenmeye, yana yatmaya başladı. Vasili Andreyiç atın üstünden atladı, atlarken de ayağını dayadığı hamut kayışını bir tarafa asılmış, tutunduğı eyeri de döndürmüştü. Efendisi üstünden atlar atlamaz at toparlanıp öne atıldı, bir iki kez yekindikten sonra tekrar kişneyerek ve yaygı ile hamut kayışını da peşinden sürükleyerek Vasili Andreyiç'i kürtünde bırakıp görünürden kayboldu. Vasili Andreyiç atın peşine atıldı, ama kar öylesine derin ve üzerindeki kürkü

öylesine ağırdı ki iki ayağı da diz boyu kara saplandı, yirmi adım bile atamadan soluk soluğa kalıp durdu. "Koruluk, iğdiş koyunlar, alacağım kiralar, dükkân, meyhane, sac damlı ev ve ambar, oğlum, -diye düşündü,- hepsi ne olacak şimdi? Bu da ne şimdi böyle? Olamaz!" Ve nedense aklına, yanından iki kez geçtiği, rüzgârda sallanıp duran ayvadanalara geldi, içine bir korku çöktü: İçinde bulunduğu durumun gerçekliğine inanmak istemiyordu. "Rüya mı görüyorum acaba?" diye düşündü ve uyanmak istedi, fakat nereye uyansın? Bu, yüzünü kamçılıyıp, eldivenini kaybettiği sağ elini donduran, üzerine dolan gerçek bir kardı; burası, tıpkı o ayvadana gibi, kaçınılmaz, aceleci ve anlamsız ölümü bekler bir hâlde yapayalnız kaldığı gerçek bir kar çölüydü. "Ey göklerin sahibi, kutsal babamız Mikolay, orucumuzu senin için tutuyoruz" dün kilisede yapılan duaları, altın kaplamalı çerçeve içindeki esmer yüzlü aziz tasvirini, bu tasvirin önünde yakılması için sattığı ve çok geçmeden kendisine geri getirilince sandığa sakladığı bir kısmı yanmış mumları anımsadı. Şimdi kendisi de aynı Aziz Nikolas tasvirine kendisini kurtarması için yalvarmaya başlamıştı, ona dua ve mum vaatlerinde bulunuyordu. Fakat aynı zamanda tüm bunların, -tasvirin, altın kaplamalı çerçevenin, mumların, kurtarıcının, duaların- kilisede çok önemli ve gerekli olduğunu, burada kendisine hiçbir yardımcı dokunmayacağını, o mumlar ve dualarla şu anki feci

durumu arasında hiçbir bağlantı olmadığını ve olmayacağını açıkça ve çok iyi anladı. "Karamsarlığa kapılmanın zamanı değil şimdi. Bir an önce atın izlerini takip etmeli, yoksa kar onları da kapatacak. Atı da yakalarım belki. Ama acele etmemem gerek, yoksa tıkanır, daha beter olurum." Fakat yavaş yürümeye niyetlenmiş olmasına rağmen hızla ileri atılıp düşse kalka koşmaya başladı. Atın izleri ancak karın çok kalın olmadığı yerlerde güçlükle seçilebiliyordu. "Kayboldum," diye düşündü Vasili Andreyiç, "izleri de kaybedeceğim, ata da yetişemeyeceğim." Fakat o sırada ileriye bakınca bir karaltı gördü. Muhorti'ydi bu; sadece o da değil, kızaklar ve şalın bağlı olduğu oklar da oradaydı. Muhorti, yana kaymış olan hamut kayışıyla ve yaygısıyla birlikte eski yerinde değil; oklara daha yakın duruyor ve dizginin aşağı çektiği başını sallıyordu. Meğer Vasili Andreyiç, Nikita ile birlikte saplandığı yarığa saplanmış, at kendisini kızığa geri getirmiş ve attan kızığın bulunduğu yere elli adım kadar uzaklıkta bir yerde atlamıştı.

IX

Vasili Andreyiç kızıağın olduğu yere güç bela varıp kızıağa tutundu, sakinleşmeye ve soluklanmaya çalışarak böyle hareket etmeden uzun süre durdu. Nikita eski yerinde yoktu, fakat kızıağın üstünde tamamen karla kaplanmış bir şey uzanıyordu, Vasili Andreyiç bunun Nikita olduğunu tahmin etmişti. Vasili Andreyiç'in korkusu artık geçmişti ve korktuğu bir şey varsa o da atın üstündeyken ve özellikle de kürtünde tek başına kaldığında kendisini saran berbat korku hâliydi. Ne yapıp edip bu korkuyu kendisinden uzak tutması gerekiyordu, bunun için de bir şeyler yapması, bir şeylerle ilgilenmesi gerekiyordu. Bu sebeple yaptığı ilk şey sırtını rüzgâra verip kürkünü gevşetmek oldu. Sonra biraz soluklanır soluklanmaz çizmesinden, sol eldiveninden karları boşalttı, sağ eldiveni kayıptı ve şimdi karın altında bir yerlerde epey derinde olmalıydı; sonra yeniden, tıpkı köylülerin getirdiği arabadan ekin almak için dükkânından çıktığında yaptığı gibi gövdesini yukarı çekerek, kuşağını sıkıca ve göbeğinin altından bağlayıp işe koyuldu. Gözüne batan ilk iş atın ayağını kurtarmak oldu. Bunu yaptıktan sonra dizginleri çözüp Muhorti'yi tekrar eski yerine doğru kızıağın ön tarafındaki demir üzenkiye bağladı ve hamut kayışını, eyerini ve yaygısını düzeltmek için atın arkasına dolandı; bu sırada kızakta kımıldanmalar oldu ve üzerine dolan karın altından Nikita'nın kafası görüldü. Nikita hayli üşümüş olacak ki güçlkle doğruldu

ve tuhaf bir şekilde, tıpkı yüzünden sinek kovar gibi elini sallayarak oturdu. Bir şey söylüyordu, Vasili Andreyiç onun kendisine seslendiğini sandı. Yayıyı bıraktı ve düzeltmeden kızıağın yanına geldi.

-Ne? Bir şey mi diyorsun? diye sordu.

-Ölü-yo-rum, dedi Nikita güçlkle, sesi kesik kesikti. -Paramı oğluma ver ya da karıma, fark etmez.

-Çok mu üşüdün?

-Hissediyorum, ölümüm... Bağışla beni, İsa aşkına... dedi Nikita ağlamaklı sesiyle, yüzünden sinek kovalar gibi ellerini sallamaya devam ediyordu.

Vasili Andreyiç bir süre kıpırdaman sessizce oturdu, sonra birden kârlı bir alışveriş sırasında ellerini birbirine vururkenki kararlılığıyla bir adım geri çekildi, kürkünün kollarını sıvadı ve iki eliyle Nikita'nın üzerindeki ve kızaktaki karları boşaltmaya koyuldu. Karları boşalttıktan sonra alelacele kuşağını çözdü, kürkünü düzeltti ve Nikita'yı itip, hem kürküyle hem de ılık vücuduyla onu örtecek şekilde üstüne uzandı. Kürkünün eteklerini kızıağın sırtlığı ile Nikita'nın arasına elleriyle sıkıştırıp, ön ucunu da dizleriyle bastırdı, başını kızıağın ön bölmesinin levhasına yaslayarak yüzükoyun yatıyordu şimdi. Artık ne atın kımıldanışını, ne de fırtınanın ışığını duyuyordu, sadece Nikita'nın soluk alışına kulak ke-silmişti. Nikita önce uzun bir süre hareketsiz yattı, sonra derin derin içini çekti ve kımıldandı.

-Hah şöyle, bir de ölüyorum diyordun. Yat, böyle ısınır-sın. diye konuşmaya başladı Vasili Andreyiç.

Fakat şaşkınlığından daha fazla konuşamadı, çünkü gözlerine yaş dolmuş ve alt çenesi hızla titre-meye başlamıştı. Susuyor ve boğazına düğümlenen şeyi yutkunmaya çalışıyordu. "Galiba hayli korkmuşum, hâlim kalmadı," diye düşündü kendi kendine. Fakat bu hâlsizliği hoşuna gitmiş olmakla birlikte bu zamana kadar hiç tatmadığı özel bir haz vermişti.

"Böyle ısınırsın." dedi kendi kendine, büyük bir duygu seli yaşıyordu. Gözyaşlarını kürküne silerek kürkünün rüzgârdan dönüp duran sağ eteğini dizinin altına toplayıp hayli uzun süre sessizce yattı.

Fakat yaşadığı sevinci birine anlatmayı çok istiyordu Vasili Andreyiç.

-Nikita!

-İyiyim, ısındım, diye seslendi Nikita alttan.

-Isın ısın, kardeşim, ben de az daha kayboluyordum. Sen de ben de donardık...

Fakat yine elmacık kemikleri titremeye başladı, gözleri tekrar yaşla doldu ve daha fazla konuşamadı.

"Neyse." diyordu içinden, "Ben biliyorum ya bildiğimi."

Sustu ve böyle uzun süre yattı.

Altan Nikita sayesinde, üstten de kürkü sayesinde ısınıyordu; ancak Nikita'nın yanlarına sıkıştırdığı kürkünün eteklerini tutan elleri ve rüzgârın sürekli kürkünü sıyırmasından dolayı açılan bacakları üşümeye başlamıştı. Özellikle de eldivensiz olan sağ eli donuyordu. Fakat o ne ellerini ne de bacaklarını

düşünüyordu, düşündüğü tek şey, altında yatan köylüyü ısıtabilmektir.

Birkaç kez dönüp ata baktı, üstünün açılmış ve yaygı ile hamutun kara düşmüş olduğunu gördü. Kalkmalı ve atın üstünü örtmeliydi, ancak Nikita'yı bir dakikalığına bile olsa yalnız bırakmaya ve içinde bulunduğu sevinç hâlini bozmaya cesaret edemedi. Artık hiçbir korku duymuyordu.

Köylüyü ısıtması konusunda da yaptığı alışverişlerden konuşurken büründüğü övünme ile "Artık elimden kurtulamaz, iyice ısıtırım." diyordu kendi kendine.

Vasili Andreyiç böyle bir, iki, üç saat yattı; fakat zamanın nasıl geçtiğinin farkında bile değildi. İlk başta zihninde, gözlerinin önünde zangırdayan tipi, kızağın okları ve boyunduruk takılı at ile ilgili kareler uçuşuyordu, altında yatan Nikita geldi aklına sonra; sonra yortu, karısı, komiser, mum sandığı ile ilgili anıları eklenmeye başladı. Nikita'yı bu sandığın altında yatıyor hâlde gördü; bir şeyler satan ve alan köylüler, beyaz duvarlar, çatısı sac kaplı evler gözünün önüne geldi, Nikita bu sefer de bu evlerin altında yatıyordu; sonra tüm bunlar birbirine karıştı, hepsi birbirine girdi, tıpkı gökkuşağının beyaz bir ışıpta birleşen renkleri gibi farklı anıları bir hiçe dönüştü ve Vasili Andreyiç uykuya daldı. Hiç rüya görmeden uzun süre uyudu, fakat gün ağarmadan hemen önce yine düşler ortaya çıktı. Kendisi sanki mum sandığının başındaymış, Tihonov'un karısı ondan yortu için

beş kapiklik mumlardan istiyor, Vasili Andreyiç bir mum alıp kadına vermek istiyor fakat kolları kalkmıyor, cebinde sıkışmış oluyorlar. Sandığın öbür tarafına geçmek istiyor, ama ayakları da hareket etmiyor, yeni aldığı, gıcır gıcır lastikleri taş zemine yapışmış, ayaklarını kaldıramadığı gibi lastikleri de çıkaramıyor. Ve mum sandığı birden yatak oluveriyor, Vasili Andreyiç bu defa kendisini mum sandığının üstünde, yani kendi yatağında, kendi evinde, karın üstü yatarken görüyor. Yattığı yerden kalkamıyor, kalkması lazım, çünkü şimdi İvan Matveyeviç uğrayacak ve ya onunla koruluk için pazarlığa gidecek ya da Muhorti'nin hamut kayışını düzelterek oluyor. Karısına soruyor: "Mikolavna, komiser gelmedi mi?" "Hayır, gelmedi." Sundurmalığa birinin yaklaştığını duyuyor. İvan Matveyeviç olmalı, ama geçip gidiyor. "Mikolavna, hey Mikolavna! Hâlâ gelmedi mi?" "Gelmedi." Yatağında yatıyor ve kalkamıyor, sürekli bekliyor, korku ve sevinçle karışan bekleyişi sevinçle sonuçlanıyor. Nihayet beklediği kişinin geldiğini sanıyor, ama bu komiser İvan Matveyeviç değil, başka biri; asıl beklediği kişi oluyor. Geliyor ve Vasili Andreyiç'i çağırıyor, onu çağırın bu kişi kendisini buraya çağırıp Nikita'nın üstüne yatma emrini veren kişi oluyor. Bu kişinin kendisini için geldiğine seviniyor. "Geliyorum!" diye bağıyor sevinçle, bu bağıyla da uyanıyor. Vasili Andreyiç uyanıyor ama artık hiç de uykuya daldığı zamanla aynı değil. Kalkmak istiyor, kalkamıyor. Elini kıvıldatmak istiyor, yapa-

mıyor. Ayağını kıpırdatmak istiyor, onu da yapamıyor. Şaşırıyor ama hiç üzülüyor. Bunun ölüm olduğunu anlıyor ve bundan hiçbir üzüntü duymuyor. Altında Nikita'nın yattığını, ısındığını ve sağ olduğunu anımsıyor ve sanki kendisi Nikita, Nikita da kendisiymiş gibi; canı kendisinde değil, Nikita'daymış gibi geliyor. Kulağını uzatıp Nikita'nın soluk almasını, hatta hafif horultusunu dinliyor. "Nikita sağ, öyleyse ben de sağlam." diyor kendi kendine zafer edasıyla.

Paralarını, dükkânını, evini, alıp sattığı mallarını ve Mironovlar'ın milyonlarını anımsıyor; Vasili Brehunov denen bu adamın bütün bu şeylerle ne diye meşgul olduğunu anlamakta güçlük çekiyor. "Meselenin özünü anlamamış demek ki." diye düşünüyor Vasili Brehunov hakkında. "Anlamamışım, ama artık anlıyorum. Şimdi eksiksiz anlıyorum. Şimdi anlıyorum." Tekrar kendisini çağıranın sesini duyuyor. "Geliyorum, geliyorum!" diyor tüm benliği sevinç ve duyguyla. Artık özgür olduğunu ve kendisini hiçbir şeyin tutamayacağını hissediyor.

Ve Vasili Andreyiç bu dünyada hiçbir şey görmüyor, duymuyor ve hissetmiyordur artık.

Etrafta aynı kar kasırgaları savruluyor ve artık ölmüş olan Vasili Andreyiç'in kürkünü, her tarafı zangırdayan Muhorti'yi, zar zor görünmekte olan kızı, kızakta, karın derinliklerinde, ölen efendisinin altında yatarak ısınmış olan Nikita'nın üzerini örtmeye devam ediyordu.

X

Nikita sabaha doğru uyandı. Onu uyandıran, yine sırtına işlemeye başlamış olan soğuk oldu. Rüyasında, efendisinin unlarının yüklü olduğu arabayla değirmenden geldiğini görüyordu, dereyi geçerken araba köprüden çıkıyor ve dereye saplanıyor. Nikita sürünerek arabanın altına giriyor ve sırtını düzleştirerek arabayı kaldırıyor. Amma tuhaf şey! Araba yerinden kıılmıyor ve Nikita'nın sırtına yapışmış oluyor, ne arabayı kaldırabiliyor ne de altından çıkabiliyor. Beli kırılacak neredeyse. Üstelik hava da buz gibi! Bir an önce altından çıkmalı. "Eh yeter artık, çuvalları at arabadan!" diyor, güya arabayla sırtına ezen kişiye. Araba gittikçe daha da üşütüyor, inadına eziyor, birden başka bir şey ses duyuyor ve uyanıp her şeyi hatırlıyor. Soğuk araba üstünde yatan, bedeni donmuş efendisidir. Duyduğu ses de toynağıyla iki kez kızağa vuran Muhortı'nındır.

-Andreyiç, hey Andreyiç! diye seslendi efendisine sırtını gererek, içine doğan gerçekte.

Fakat Andreyiç karşılık vermedi, karnı, bacakları kaskatı kesilmiş, buz gibi olmuş ve çeki taşı gibi ağırlaşmıştı.

"Ölmüş olmalı. Ey göklerin sahibi!" diye düşündü Nikita.

Başını çevirdi, eliyle önündeki karları temizledi ve gözlerini açtı. Ortalık ağarmıştı: Rüzgâr aynı şekilde oklarda ıslık çalıyor ve kar da yağmaya devam ediyordu, fakat tek farkla: artık kızağın sü-

yek sırtlığını kamçulamıyor, sessiz sessiz kızıağı ve atın üstünü örtmeye devam ediyordu, atın artık ne bir hareketi ne de soluk alışları duyuluyordu. "O da donmuş olmalı." diye düşündü Nikita, Muhorti'den için. Gerçekten de Nikita'yı uyandıran o son toynak darbeleri, artık hayli donmuş olan Muhorti'nin can çekişirken ayakta durabilmek için sarf ettiği çabasından kaynaklanmıştı.

"Ulu Tanrım, artık beni de çağırıyorsun." dedi kendi kendine. "Emrin başım üstüne. Fakat kolay da değil. İnsan bir kere ölür, ondan da kaçamaz. Bari uzun sürmese." Elini tekrar kapattı, gözlerini kapattı, artık ölüyor olduğundan emin bir hâlde kendinden geçti.

Köylüler Vasili Andreyiç'i ve Nikita'yı ertesi gün öğlen yoldan altmış metre, köyden de beş yüz metre kadar uzakta karın altından küreklerle çıkardılar.

Kar kızıağa tepeleme dolmuştu, ancak kızıağın okları ve okların ucuna bağlanmış olan şal hâlâ görünüyordu. Muhorti karnıyla beraber kara gömülmüş, yaygısı ve hamut kayışı sırtından kaymıştı, başını kaskatı kesilen gırtlağına doğru eğmiş ayakta bembeyaz duruyordu; burun delikleri saçak saçak buz tutmuştu, gözleri kırağı dolmuş ve âdeta gözyaşları da donmuştu. Bir gecede öyle zayıflamış ki bir deri bir kemik kalmıştı. Vasili Andreyiç, dondurulmuş karkas gibi kaskatı olmuştu; bacaklarını iki yana ayırıp yatarak donduğu için, onu Nikita'nın üstünden öylece devirdiler. Atmacaninkini andıran çıkık göz-

leri donmuş, özenle düzelttiği bıyıklarının altındaki açık ağzı karla dolmuştu. Nikita vücudunun büyük bir bölümü donmuş olmasına rağmen hâlâ yaşıyordu. Uyandırdıklarında ölmüş olduğundan ve kendisine yapılan muamelelerin bu dünyada değil, öbür dünyada geçtiğinden emindi. Fakat etrafında bağıran, Vasili Andreyiç'in ölü bedenini üstünden çeken ve kendisini karın altından çıkaran köylüleri duyunca önce köylülerin öbür dünyada da aynı şekilde bağırdıklarına ve aynı bedenlere sahip olduklarına şaşırırdı, fakat hâlâ burada, bu dünyada olduğunu anlayınca, özellikle de her iki ayağının parmaklarının donduğunu hissedince sevinmekten çok üzüldü.

Nikita hastanede iki ay yattı. Üç parmağını kes-tiler, kalanları iyileşti. Çalışmaya devam edebildi, yirmi yıl daha yaşadı. Başlarda çiftlik uşaklığı yaptı, yaşlanınca da bekçilik yaptı. Daha bu yakınlarda tam istediği gibi aziz tasvirlerinin altında ve elinde yanan mumlarla öldü. Ölmeden önce karısından af diledi ve onu fişciyle düşüp kalkmasından ötürü affetti; oğ- luyla ve torunlarıyla vedalaştı, ölümüyle oğlunu ve gelinini fazladan bir boğaz yükünden kurtaracağına ve usandığı bu hayattan, her geçen yıl, hatta saat daha da anlaşılır ve cazip gelen başka bir yaşama artık gerçekten geçecek oluşuna içten içe sevinerek öldü. Bu gerçek ölümden sonra uyandığı öbür dün- ya iyi midir yoksa kötü müdür, orada hayal kırıklı- ğına uğramış mıdır yoksa aradığını bulmuş mudur? Hepsini yakında hepimiz öğreneceğiz.

ÜÇ SORU

Bir zamanlar bir kralın aklına şöyle bir düşünce gelmiş: Bir işe başlamak için en uygun zamanı, hangi insanlarla haşır neşir olmam, hangileriyle olmamam gerektiğini, hepsinden önemlisi de yapmam gereken en önemli işin ne olduğunu hep bilseydim hayatta hiç başarısızlığa uğramazdım. Aklına düşen bu düşünceyle de krallığının dört bir yanına, kendisine her iş için en uygun zamanı, hangi insanların gerekli olduğunu nasıl bilebileceğini, yapması gereken en önemli işi yanılmadan nasıl seçebileceğini öğretecek kişiye büyük bir ödül vereceğini ilan etmiş.

Alimler kralın huzuruna gelmeye başlamış ve sorularına farklı farklı cevaplar vermişler.

İlk sorusuna birinci grup, her işin en uygun zamanını bilmek için önce işlerin günlere, aylara, yıllara göre ayrıldığı bir program hazırlamak ve buna sıkı sıkıya bağlı kalmak gerektiği cevabını verip, "Ancak o zaman her iş zamanında yapılabilir." demiş. İkinci grup, hangi işin ne zaman yapılacağına önceden karar vermenin doğru olmadığını, boş işlere kapılmak gerektiğini, olanlar karşısında her zaman dikkatli davranarak duruma en uygun olanın yapılması gerektiği cevabını vermiş. Üçüncü grup, olanlar kar-

şısında ne kadar dikkatli davranırsa davranışın insanın, ne zaman ne yapması gerektiğine doğru karar veremeyeceğini söyleyip, bilginlerin tavsiyesini alıp bu tavsiyeye göre karar vermesi gerektiği cevabını vermiş. Dördüncü grup da, bazı anlar gelir, akıl hocalarına danışmaya vakit olmaz, o işe başlamak için içinde bulunulan zamanın uygun olup olmadığına o an karar vermek gerekir, demiş. Bu kararı verebilmek için neler olacağını önceden kestirebilmek gerekir. Bunu ise ancak kâhinler bilebilir. İşte bu sebeple, her işin uygun vaktini bilmek için kâhinlere danışmak gerekir.

İkinci soruya da farklı farklı cevaplar vermişler. Birinci grup, kendisine en gerekli olan kişilerin, kendi yardımcıları olduğu, ikinci grup rahipler, üçüncü grup, doktorlar, dördüncü grup da savaşçılardır, cevabını vermiş.

Üçüncü soruya verilen cevaplar da birbirinden farklıymış. En önemli iş hangisidir? Birinci grup dünyanın en önemli işi bilimdir, demiş. İkinci grup, savaş sanatı en önemli iştir, demiş. Üçüncü grup, hepsinden önemlisi Tanrı'ya inanmaktır, cevabını vermiş.

Tüm cevaplar birbirinden farklı çıkınca kral cevaplardan hiçbirini kabul etmeyip hiç kimseye ödül vermemiş. Sorularına daha doğru cevaplar bulabilmek için, bilgeliği her yerde ün salmış olan bir münzeviye danışmaya karar vermiş.

Bu münzevi ormanda yaşıyor, hiçbir yere çıkmıyor ve sadece aşağı tabakadan insanları kabul ediyormuş. Kral da bu yüzden üstüne sade bir şeyler

giymiş, atından inip, yanında gelen muhafızlarını geride bırakarak münzevinin yaşadığı yere tek başına yayan gitmiş.

Kral yanına geldiğinde münzevi, evinin önündeki bahçede ocak açıyormuş. Çarı görünce selam verip tekrar ocak açmaya koyulmuş. Münzevi zayıf, mecalsiz bir adammış ve beli toprağa sokup az bir toprak parçasını ters yüz ederken soluk soluğa kalıyormuş.

Çar, münzeviye yaklaşıp şöyle demiş:

-Üç soruma cevap bulabilmek için geldim, bilgin münzevi. Sonradan pişman olmamak için bir işin zamanını nasıl bilmeli ve kaçırmamalı? Hangi insanlar daha gereklidir, yani hangileriyle daha fazla, hangileriyle daha az haşır neşir olmalı? Ve hangi işler en önemli olanı, hangisini diğerlerinden önce yapmalı?

Münzevi, çarın söylediklerini duymuş ama hiçbir cevap vermeyip avucunun içine tükürerek tekrar toprağı bellemeye koyulmuş.

-Hayli yorulmuşsun, demiş çar, beli ver de ben devam edeyim.

Münzevi, "Sağ ol." deyip beli çara verdikten sonra olduğu yere oturmuş.

Kral iki ocak açtıktan sonra durmuş ve sorusunu tekrarlamış. Münzevi yine hiç cevap vermemiş, yerinden kalkıp elini bele uzatarak:

-Şimdi sen dinlen; ben devam edeyim, demiş.

Fakat kral beli vermemiş ve bellemeye devam etmiş. Bir saat geçmiş, iki saat geçmiş, güneş ağaç-

ların arkasına çekilmeye başlamış. Kral beli toprağa sokup şöyle demiş:

-Sorularıma cevap bulabilmek için senin yanına geldim bilge insan. Cevap veremeyeceksen söyle de evime gideyim.

-Birisi koşarak buraya geliyor. demiş münzevi.
-Bakalım kimmiş?

Kral başını o yana çevirince sahiden de ormandan sakallı bir adamın koşarak geldiğini görmüş. Adam iki eliyle karnını tutarak geliyor ve ellerinden kan akıyormuş. Adam çarın yanına gelince yere düşmüş, gözleri kaymış ve hiç hareket etmeden belirsizce inlemeye başlamış.

Kral münzeviyle beraber adamın üstündekileri çıkarmış. Adamın karnında büyükçe bir yara varmış. Kral yarayı elinden geldiğince yıkamış, kendi mendiliyle ve münzevinin havlusuyla sarmış. Fakat kan durmamış, kral sıcak kana bulanana sargıyı birkaç kez çıkarıp yıkayarak yarayı tekrar tekrar sarmış.

Kan durunca yaralı kendine gelmiş ve içecek bir şeyler istemiş. Kral soğuk su getirip yaralıya içirmiş.

Bu sırada güneş batmış ve hava da serinlemeye başlamış. Çar, münzevinin yardımıyla yaralıyı münzevinin odasına taşıyıp yatağa yatırmış. Yaralı, yatağa uzanınca gözlerini kapatmış ve uykuya dalmış, inlemeleri kesilmiş. Yürümekten ve çalışmaktan hayli yorulan kral eşikte kestirirken uyuyakalmış. O kısa yaz gecesi boyunca deliksiz uyumuş, sabahleyin uyandığında da uzun bir süre nerede olduğunu, yatakta uzanan ve parlak gözleriyle dikkatli dikkatli kendisine bakan bu sakallı tuhaf adamın kim olduğunu anlayamamış.

Çarın uyandığını ve kendisine baktığını gören sakallı adam:

-Beni affedin, demiş zayıf bir sesle.

-Seni tanımıyorum ve seni affedeceğim bir husus da olmamalı. demiş çar.

-Siz beni tanımıyorsunuz, ama ben sizi tanıyorum. Ben, kardeşimi idam ettirdiğiniz ve bütün malımı mülkümü elimden aldığınız için sizden intikam almaya yemin etmiş düşmanınızım. Sizin tek başınıza bu münzeviye geldiğinizi biliyordum ve geri dönüş yolunda sizi öldürmeye karar verdim. Fakat gün bitmiş olmasına rağmen siz görünmeyince, nerede olduğunuzu anlamak için pusuya yattığım yerden çıktım. O sırada muhafızlarınıza rastladım. Beni tanıyıp peşime düştüler ve beni yaraladılar. Onlardan kurtuldum, ama yaramdan çok kan akıyordu, siz yarımı sarmış olmasaydınız ölürdüm. Ben sizi öldürmek istedim, ama siz benim hayatımı kurtardınız. Şimdi, hayatta kalırsam ve siz de isterseniz en sadık köleniz olarak size hizmet ederim ve oğullarıma da aynıısını emrederim. Affedin beni.

Çar, düşmanıya bu kadar kolay barışmış olmasına çok sevinmiş ve sadece onu affetmekle kalmayıp, tüm malını mülkünü geri vereceğine ve ayrıca onu buradan almak için hizmetçilerini ve doktorunu göndereceğine söz vermiş.

Yaralı adamla vedalaşan kral kapının önüne çıkmış ve etrafına bakınarak münzeviyi aramış. Buradan gitmeden önce münzeviden son bir kez daha sorduğu sorulara cevap vermesini rica etmiş. Münzevi avludaymış ve dün açılan ocakla-

rın yanında dizlerinin üstünde sürüne sürüne sebze tohumları ekiyormuş.

Kral yanına yaklaşıp:

-Senden son kez sorularıma cevap vermeni rica ediyorum. demiş.

Münzevi zayıf baldırları üzerinde toprağa oturup önünde dikilen çarı baştan aşağı süzerek:

-İstediğin cevapları aldın ya.

-Nasıl aldım?

-Nasıl olacak? Eğer dün benim güçsüzlüğüme acıyıp benim yerime bu ocakları açmış olmasaydın tek başına geri dönecektin ve bu adam sana saldıracaktı, benimle burada kalmadığına pişman olacaktın. Demek ki ocakları açtığın zaman, bu iş için en uygun zamandı, ben de senin için en önemli kişiydim, en önemli iş de bana iyilik etmeni. Sonra bu adam koşarak geldiğinde, onunla ilgilendiğin zaman, en uygun zamandı, çünkü senin muhafızların adamı yaralamıştı ve sen onun yarasını sarmış olmasaydın seninle barışmadan ölecekti. Demek ki o adam, senin için en önemli kişiydi ve onun yarasını sarmış olman da en önemli işti. Öyleyse şunu aklından çıkar: Önemli olan tek bir an vardır, o da şimdidir. Çünkü bir tek içinde bulunduğumuz zamanda kendimize hükmümüz geçer. En gerekli kişi, şu an yanımızda olan kişidir, çünkü hiç kimse bir başkasıyla bir daha görüşüp görüşmeyeceğini bilemez. En önemli iş de yanımızdaki kişiye yapacağımız iyiliktir, çünkü insan dünyaya iyilik için gönderilmiştir.